

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ ST İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL SEKTÖRE KATKISI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Muhammed Yaser KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ - 2019**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL SEKTÖRE KATKISI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

DANIŞMAN : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif KARA
JÜRİ : Prof. Dr. Seyhan TAŞ
JÜRİ : Doç. Dr. Mustafa Mete

Muhammed Yaser KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ - 2019**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL SEKTÖRE
KATKISI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Muhammed Yaser KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No :

Bu Tez, 20 Haziran 2019 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif KARA
BAŞKAN

Prof. Dr. Seyhan TAŞ
ÜYE

Doç. Dr. Mustafa Mete
ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet EYİCİL
Enstitü Müdürü

Bu çalışma.....tarafından desteklenmiştir.
Proje No:.....

Not: Bu tez ve projede kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL
SEKTÖRE KATKISI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Muhammed Yaser KILIÇ

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif KARA

Yıl : 2019, Sayfa : 72+VIII

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif KARA (Başkan)
: Prof. Dr. Seyhan TAŞ (Üye)
: Doç. Dr. Mustafa Mete (Üye)

Faiz temelinde faaliyet gösteren ticari bankaların aksine, İslami usullere göre faaliyet gösteren katılım bankaları konu edinen bu çalışmanın amacı; katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki yeri ve Türk finansal sistemine katkısının incelenmesidir. Katılım bankalarının finansal sisteme katkılarının tespit edilebilmesi için veri toplama tekniği olarak “BDDK” “TKBB” ve “TÜİK” tarafından yayınlanan ikincil veriler kullanılmıştır. Katılım bankacılığının Türk Finansal Sistemindeki yeri ve katkılarının incelendiğinde katılım bankacılığının henüz yeteri büyüklüğe ulaşamadığı bununla birlikte finansal sistemde önemli bir alternatif olduğu görülmektedir. katılım bankalarının finansal sisteme olan katkısının tam olarak belirlenebilmesi için, katılım bankalarının ve “TKBB”nin işlemler hakkında daha geniş bilgiler vermesi bir zorunluluktur. Güncel olarak paylaşılan bilgiler katılım bankacılığının finansal sisteme olan katkısını açıklamakta yeterli olamamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, İslami Bankacılık, Türk Finansal Sistemi.

**DEPARTMENT OF ECONOMICS
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**CONTRIBUTION OF THE PARTICIPATION
BANKING TO THE FINANCIAL SECTOR:
CASE OF TURKEY**

Muhammed Yaser KILIÇ

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Mehmet Akif KARA

Year : 2019, Pages: 72+VIII

**Jury : Assist. Prof. Dr. Mehmet Akif KARA (Chairperson)
: Prof. Dr. Seyhan TAŞ (Member)
: Assoc. Prof. Dr. Mustafa Mete (Member)**

The aim of this study, which focuses on participation banks operating according to Islamic Procedures, as opposed to commercial banks operating on the interest basis; the role of participation banks in the Turkish Banking Sector and their contribution to the Turkish financial system.

Secondary data published by “BDDK”, “TKBB” and “TUIK” were used as data collection technique to determine the contribution of the participation banks to the financial system.

When the place and contribution of the participation banking in the Turkish financial system is examined it is seen that participation banking has not reached a sufficient size, but it is an important alternative in the financial system.

In order to fully determine the contribution of the participation banks to the financial system, it is imperative that participation banks and TKBB provide more detailed information about the transactions. The information that is currently shared is not sufficient to explain the contribution of participation banking to the financial system.

Keywords: Participation Banking, Islamic Banking, Turkish Financial System.

ÖN SÖZ

Bu çalışma, katılım bankacılığın Türk finansal sistemindeki yerinin tespit edilmesi, amacıyla yapılmaktadır. Bu amaçla öncelikli olarak İslam ekonomisi ve katılım bankacılığı ile ilgili yerli ve yabancı alan yazın incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra kurum ve kuruluşların yayınlamış olduğu bilgiler derlenerek özetlenmiş ve çalışma kapsamında yorumlanmıştır.

Bu süreçte çalışmanın tasarlanması ve sonuçlandırılması aşamasında bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif KARA' ya, yüksek lisans eğitimim boyunca derslerine katılarak önemli bilgilere sahip olduğum birbirinden değerli tüm hocalarıma, tez döneminde daima fikir alışverişinde bulunduğum Arş. Gör. Burak Uğur'a, desteklerini hiç eksik etmeyen Babam başta olmak üzere sevgili aileme ve ayrıca dönem boyunca işimden tezime yeterli vakti ayırabilmeme olanak sağlayan bölüm müdürüm Murat Doğan ile ekipteki tüm çalışma arkadaşlarıma Sonsuz teşekkürlerimi sunarım ...

Muhammed Yaser KILIÇ
Kahramanmaraş-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII
1. GİRİŞ	1
2. KONUyla İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	3
3. BANKACILIK KAVRAMI VE FİNANSAL SİSTEME YÖNELİK KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
3.1. Bankacılık Kavramı ve Kapsamı	5
3.1.1. Bankacılıkla İlgili Kavramlar	7
3.1.1.1. İnternet Bankacılığı	7
3.1.1.2. Finansal Aracılık	7
3.1.1.3. Özkaynak	7
3.1.1.4. Sermaye	7
3.1.1.5. Yabancı Kaynaklar	7
3.1.1.6. Mevduat	8
3.1.1.7. Yedek Akçe	8
3.1.1.8. Repo	8
3.2. Modern Bankacılık Türleri	8
3.2.1. Ticaret Bankaları	8
3.2.1.1. Ticari Bankaların Fonksiyonları	10
3.2.2. Katılım Bankaları	11
3.2.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	11
3.2.4. Merkez Bankası	13
4. KATILIM BANKACILIĞI VE FİNANSAL SEKTÖRDEKİ ROLÜ	14
4.1. Katılım Bankacılığı Kavramı ve Kapsamı	14
4.2. Katılım Bankacılığının Tarihi Gelişimi	16
4.3. Katılım Bankacılığının İşleyiş Şekilleri	17
4.3.1. Fon Toplama	17
4.3.2. Cari Hesaplar	18
4.3.2.1. Mudaraba	18
4.3.2.2. Muşaraka	19
4.3.2.3. Murabaha	20
4.3.2.4. İcara	20
4.3.2.5. İstisna	21
4.4. Katılım Bankalarının Kurulmasına Neden Olan Etmenler	21
4.4.1. Dini Nedenler	21
4.4.2. Ekonomik Nedenler	22
4.4.3. Sosyal Nedenler	23
4.5. Dünyada Katılım Bankacılığı	24
4.5.1. Kuveyt	25
4.5.2. Mısır	25
4.5.3. Ürdün	25
4.5.4. Suudi Arabistan	25

4.5.5. Birleşik Arap Emirlikleri.....	26
4.5.6. Malezya	26
4.5.7. İran	26
4.5.8. İngiltere	26
4.6. Katılım Bankacılığının Dünyada Meydana Getirdiği Değişimler.....	28
4.7. Katılım Bankacılığının Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	32
5. TÜRK FİNANSAL SİSTEMİ VE KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL SİSTEMDEKİ ROLÜ	33
5.1. Türkiyede Bankacılık.....	33
5.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı.....	42
5.3. Katılım Bankacılığının Türkiye’de Meydana Getirdiği Değişimler.....	43
5.3.1. Katılım Bankalarının Türk Ekonomisine Katkıları	45
5.3.2. Ekonomik Krizlerde Katılım Bankacılığı	48
5.4. Katılım Bankalarının Finansal Sistemimizdeki Yeri.....	49
5.4.1. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Önemi	49
5.4.2. İnternet Bankacılığı.....	50
5.4.3. Katılım Bankalarının Bazı Ürün ve Hizmetlerinin Kullanımları	50
5.4.4. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Payları.....	51
5.4.5. Katılım Bankalarının Bazı Finansal Göstergeleri.....	52
5.4.6. Katılım Bankalarının Finansal İşlemleri	57
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
KAYNAKLAR	66
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1. 2015 Yılında Küresel Faizsiz Finans Varlıklarından Alınan Paylar	28
Tablo 4.2. Faizsiz Bankacılık Varlıklarının Gelişimi	29
Tablo 5.1. Katılım Bankacılığının Performans İndeksi.....	31
Tablo 5.2. Osmanlı Döneminde Kurulan Yabancı Bankalar	34
Tablo 5.3. Cumhuriyet Dönemi Bankaları	34
Tablo 5.4. Türkiye’deki Banka Sayısı ve Dağılımı.....	37
Tablo 5.5. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Aktif Gelişimi ve İçindeki Payı (%)	43
Tablo 5.6. Katılım Bankaları Ve Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri.	45
Tablo 5.7. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payları	49
Tablo 5.8. İnternet Bankacılığı	50
Tablo 5.9. Katılım Bankalarının Ürün ve Hizmet Miktarları	50
Tablo 5.10. Banka Aktif Büyüklükleri.....	51
Tablo 5.11. Albaraka Türk 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları.	52
Tablo 5.12. Kuveyt Türk Bankası 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları.	53
Tablo 5.13. Türkiye Finans Katılım 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları	54
Tablo 5.14. Vakıf Katılım 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları.	55
Tablo 5.15. Ziraat Katılım Bankası 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları	57
Tablo 5.16. 2010-2016 Yılları Arasın Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş. Kira Sertifikaları İhracatı.....	58
Tablo 5.17. 2010-2016 Yılları Arasın Kuveyt Türk Bankası Kira Sertifikaları İhracatı 58	
Tablo 5.18. 2010-2016 Yılları Arasın Türkiye Finans Katılım Bankası Kira Sertifikaları İhracatı.....	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1. Dünyada Katılım Bankacılığı -2014-.....	27
Şekil 4.2. Dünyadaki Katılım Bankalarının Aktif Büyüklükleri	28
Şekil 4.3. 2014 Yılı Bankacılık Toplam Aktifleri.....	30
Şekil 4.4. Küresel Finansal Piyasalarda Katılım Bankacılığı Büyüme Oranı	31
Şekil 5.1. Türkiye’deki Banka Sayıları -Aralık 2016-.....	38
Şekil 5.2 Türkiye’deki Bankaların Aktif Büyüklüğü -Eylül 2017-.....	39
Şekil 5.3 Türkiye’deki Bankaların Varlık Yapısı -Aralık-2016-.....	39
Şekil 5.4. Türk Bankacılık Sisteminde Kredi-Mevduat Oranı.....	40
Şekil 5.5. Toplanan Kredilerin Cinsi.....	41
Şekil 5.6. Kredilerin Sektöre Göre Dağılımı	41
Şekil 5.7. Ticari Kredilerin Sektörel Dağılımı.....	42
Şekil 5.8. Türkiye’deki Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranı	44

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
TKBB	:Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TBB	:Türkiye Bankalar Birliği
POS	:Point Of Sales Terminal
USD	:United States Dollar
TL	:Türk Lirası
EU	:Avrupa
www	:World Wide Web
vb.	:Ve Benzeri
vd.	:Ve Diğerleri

1. GİRİŞ

Bankacılık, atıl fonların fon sahiplerinden toplanarak, finansal sisteme dahil edilmesini öngören bir sistemdir. Bankalar fon sahiplerinden fazla fonları toplayarak bunu ihtiyaç sahiplerine dengeli şekilde dağıtılmasını sağlayan finansal kuruluşlardır. Bankacılık faaliyetler asıl manada 14. ve 15. Yüzyıllara dayansa da bankacılık faaliyetleri milattan önceki dönemlerde Babil’ler tarafından da yapıldığı görülmektedir.

Türk bankacılık sisteminde meydana gelen hareketlenmeler incelendiğinde ise Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde bankacılık alanında gelişmelerin tacirler aracılığı ile meydana geldiği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte bankacılık faaliyetleri İstanbul merkezinde yoğunluk kazanmıştır. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte ise İstanbul ve çevresinde yoğunlaşan bankacılık faaliyetleri Anadolu’ya yayılmaya başlamıştır. Söz konusu dönemlerde kurulmuş olan birçok bankanın kısa vadeli çalışmalar gerçekleştirdiği görülmektedir. Çalışmanın ana konusunu oluşturan katılım bankalarının ise tarihi çok yenidir. Katılım bankacılığı ile ilgili kavramlar 1945 yılı sonrasında alan yazında yer almaya başlamıştır. İlk temelleri ise İslam ülkelerinin katılımı ile atılmıştır.

Saraç (2017)’ye göre İslami finasta dinin faizi haram kılmış olması İslami bankaların doğuşunu sağlamıştır. Neo-klasik finans yaklaşımının insanı “ekonomik ve rasyonel” davranan bir varlık kabul etmesi, dünya üzerinde insan davranışlarının yok sayılmasına neden olmuştur. Ancak davranışsal finans yaklaşımının gelişmesi ile birlikte insanların farklı hassasiyetlerinin olması ve insanların tamamen rasyonel davranma eğiliminde olmadıklarının anlaşılması ile birlikte finans alanında yeni bazı düzenlemeler ortaya çıkmıştır. İslami özellikli bankalarda faizden uzak durmak niyetinde olan yatırımcılar için bir çıkış kapısı oluşturmaktadır.

Katılım bankacılığı kar-zarar ortaklığı prensibine dayanan faizsiz işlemler yapılan fon dağıtımında nakit para yerine ortaklık yoluna gidilen bir sistemdir. İslami kuralların dışında herhangi bir işlem gerçekleştirilmemektedir.

Katılım bankacılığının kar zarar ortaklığına dayanan çalışma şeklinin yanında faizli kredi sağlamıyor olması, direkt olarak fonların üretime dönüşmesini sağlaması yönünden önemlidir. Direkt üretime yönelen fonlar, ekonominin güçlü ve sürdürülebilir olmasına da yardımcı olmaktadır.

Katılım bankaları hakkında yapılan yorumlar, edinilen bilgilerden yola çıkılarak ve araştırmamızın sonraki kısımlarında daha detaylı ele alınacak olan birçok araştırma yazısında, bazı düşünce yazılarındaki makalelerde bu bankaların Dünya ekonomisine sağlayacağı katkıların görüldüğü ve Türkiye ekonomisine de katkıların göz ardı edilemeyecek kadar ciddi paylarda olduğu gözlenmiştir. Katılım bankalarının mevduat bankalarına bir alternatif değil de daha çok mali sistemi tamamlayıcı bir rol üstlendiğinin görülmesi, katılım bankacılığının finans sektöründe aslında ne kadar ihtiyaç duyulduğuna dair açık bir örnektir. Yaşanan mali ve ekonomik krizlere rağmen varlıklarını sürdürerek ekonomiye ve halka herhangi bir yük getirmeden bu krizlerden iç dinamikleri sayesinde çıkıp krizlerden çok daha az etkilenmeleri, sistem dışı atıl kalan fonları mali tasarruflara dönüştürmeleri, tüccar ve sanayicinin ihtiyaç duydukları fonları fatura bazında finanse ettikleri için ekonominin kayıt altına alındığının, kayıt dışılık konusunda devlete önemli katkılar sağladıklarının görülmesi, bunların sonucunda devletin vergi gelirlerinde ciddi artışlara neden olmaları, İslami bankacılığın ilkelerine göre hareket eden sistemi ile her zaman kendi sermayesini koruma güdüsüyle hareket etmeyen, müşterileri ile kazan kazan formülü içinde yer alan bu sistem vasıtasıyla bireylerin ülke ekonomisine sağlıklı entegre olmasını sağlamaları ve bu düşüncenin aşırı yoksulluğu engelleyen bir potansiyelinin de bulunduğu görülmüştür, ayrıca şube ve

personel sayısındaki ciddi rakamlar ile bulunduğu ülkelerde istihdam sağlayıp işsizlik oranındaki rakamları bile bir nebze aşağıya çektiği düşünülecek olursa bu ve bunun gibi ekonomiye ciddi soluk kazandıran örnekler katılım bankalarının ekonomiye etkin ve olumlu katkısının bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla katılım bankalarının günümüzde nüfusu azımsanmayacak kişilerin gereksinimlerinden yola çıkarak özellikle islam ülkelerinde yaşayan toplumlar başta olmak üzere giderek kitlesel bir gereksinim haline dönüşmesi, bu yapının sayıları küçümsenemeyecek birçok ülkede ihtiyaç duyulan bir sistem haline geldiği ve aşikar bir hal kazandığı görülmektedir.

Katılım bankacılığının finansal sektördeki yerinin inceleneceği bu çalışmanın ilk kısmında araştırma konularıyla ilgili olarak yapılmış daha önceki çalışmalara, çalışmalarda kullanılan yöntemlere ve bu araştırmalar sonucunda elde edilen sonuçlara değinildikten sonra, bankacılık kavramı ve finansal sistemlere yönelik kavramsal çerçeve ve modern bankacılık türleri hakkında bilgiler sunulacaktır. Araştırmanın bu kısmında bankacılık kavramı ve finansal sistemlerin açıklanması amaçlanmaktadır.

Sonraki aşamada ise katılım bankacılığı ve finansal sektördeki yeri ve önemi ayrıntılı olarak incelenecektir. Araştırmanın bu kısmında katılım bankacılığının genel payları ve katılım bankacılığını etkileyen unsurların incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın son kısmında ise katılım bankacılığının genel olarak finansal sektöre katkıları hakkında elde edilmiş verilerin tablollaştırılması ve yorumlanması sağlanacaktır.

Bu araştırmada katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki yeri ve Türk finansal sistemindeki yeri ve katkısı incelenecektir. Giderek büyümekte olan bankacılık sisteminin içerisinde katılım bankaları önemli paylar almaya başlamıştır. Faizli bankacılık sisteminin İslami kurallara uygun olmaması Türkiye’de bazı kesimlerin bankacılık faaliyetlerinden uzak durmasına neden olmaktadır. Katılım bankacılığı prensipleri ise ilgili kesimin fonlarının ve işlemlerinin finansal sisteme katılmasını sağlamaktadır. Türkiye’de özellikle İslami kuralları gözeten bireylerin ve işletmelerin fonlarının finansal sistemde yer alması finansal sistemi güçlendireceği görüşünden yola çıkılarak konunun ana kavramları kararlaştırılmış ve katkı düzeyi ölçülmesi amaç edinilmiştir.

2. KONUyla İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Katılım bankacılığının Türk finansal sistemine katkılarının incelenmesini amaçlayan çalışmanın bu kısmında katılım bankacılığının finansal etkileri ve katılım bankacılığı ile ilgili olarak daha önce yapılmış araştırmalar incelenecektir. Konuyla ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

Çoban (2016)'ın "Türkiyede Katılım Bankacılığı ve Finansal Sektördeki Yeri" adlı yüksek lisans tezinde katılım bankacılığının finansal sektördeki konumlandırılması incelenmiştir. Çalışmada literatür taraması yapıldığı görülmektedir. Çalışma sonucunda katılım bankacılığının ticari bankalara göre daha adil olduğu ve yaygınlaştırılması gerektiği şeklinde görüş belirtilmiştir.

Türkmenoğlu (2007)'nin "Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı" adlı yüksek lisans tezinde katılım bankacılığı finansal sistem hakkında araştırmalar yapılmıştır. Çalışma alan yazın araştırılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Atıl fonların katılım bankacılığı aracılığıyla ekonomiye ve finansal sisteme adapte edilmesi yönünde görüşler bildirilmiştir.

Özgür (2007)'ün "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği" adlı doktora tezinde katılım bankalarının finansal sistem içindeki etkinliği ve mevduat bankaları karşındaki rekabet gücü incelenmiştir. Araştırmada veri zarflama yöntemi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda katılım bankalarının fon kabulü açısından mevduat bankaları ile benzerlikler göstermelerine rağmen işlem şekillerinin farklı olduğu ve ekonomiden bu nedenle farklı etkilendikleri şeklinde bulgulardan söz edilmiştir. Ayrıca katılım bankalarının kriz dönemlerinde mevduat bankalarına oranla daha dayanıklı oldukları, yasal düzenlemelerdeki eksikliklerden dolayı müşterilerin katılım bankalarına olan bakış açılarının olumsuz etkileri olduğu, katılım bankalarının dini unsurlar çerçevesinde işlem yapmasından dolayı kısıtlı işlem olanakları olmasının mevduat bankaları ile temel rekabet problemleri olarak belirtilmiştir.

Çolak (2013)'ın "Katılım Bankacılığının Sektördeki Yeri ve Finansal İstikrara Katkısı" adlı yüksek lisans tezinde, katılım bankacılığının bankacılık sektöründeki yeri ve finansal sistemin gelişiminde ne tür faydalar sağladığı incelenmiştir. Çalışmada 2005-2012 yılları arasında bankacılık verileri incelenmiştir. Katılım bankacılığının finansal sistem içerisinde olumlu bir yer elde etmiş olmasına rağmen yeterli piyasa payına sahip olamadığı için yeterince etki sağlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada katılım bankalarının yeterli büyüklüğe ulaştığı takdirde finansal sürdürülebilirliğe önemli katkılar sağlayacağı görüşü belirtilmiştir.

Pehlivan (2016)'ın "Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi" adlı makalesinde katılım bankacılığının ekonomideki yeri, mevduat bankaları ile karşılaştırılması ve katılım bankalarının büyüklüklerini tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre katılım bankacılığı Türkiye'de yeni ve küçük bir paya sahip olmasına rağmen ekonomik olarak etkili bir sistem olduğu ifade edilmiştir.

Karaduman (2016)'ın "Türkiye Bankacılık Sistemindeki Mevduat Bankaları ile Katılım Bankalarının Finansal Oranlar Açısından Lojistik Regresyon Analizi ile Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinde katılım ve mevduat bankalarının verimliliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla katılım ve mevduat bankalarının kar, öz kaynak likidite gibi özellikleri incelenmiştir. Katılım bankalarının finansal olarak daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ustaoglu, (2014)'nın “Türkiye’de Katılım Bankacılığı: Sektördeki Yeri ve Önemi” adlı yüksek lisans tezinde “Türk bankacılık sistemi içerisinde katılım bankacılığının yeri, sistemde yer alan diğer bankalarla olan ilişkisi değişik açılardan ele alınarak; tüm dünyadaki finansal uyum ve tasarrufların değerlendirilmesi ihtiyacı sonucu gelişme gösteren katılım bankacılığına ışık tutulmaya” çalışılmıştır. Çalışma sonucunda “Katılım Bankalarının küresel kriz döneminden Klasik Bankalara göre daha az etkilendiğini, kriz sonrası dönemi daha iyi değerlendirdikleri” sonucuna ulaşılmıştır.

Aras ve Öztürk tarafından (2011) yapılan “Analysis of Allocated Funds of Participation Banks in Terms of Contribution to the Real Economy” adlı çalışmada Türkiye’de yer alan katılım bankalarının müşterilerine kullandığı fonların reel ekonomi anlamına ne derece etkili olduğu incelenmiştir. Çalışma sonucunda katılım bankaları tarafından kullanılan fonların yeterli seviyede olmadığı sonucuna varılmıştır.

3. BANKACILIK KAVRAMI VE FİNANSAL SİSTEMLER YÖNELİK KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bankacılık faaliyetleri geçmişteki toplumlarda olduğu gibi toplumun belirli kısmını ilgilendiren bir faaliyet olmanın çok ilerisinde bir şekle bürünmüştür. Günümüzde bankacılık toplumun hemen hemen tamamını ilgilendiren ve kapsayan bir faaliyet şeklini almıştır. Günümüzde bankacılık ulusal ve uluslararası ekonomik ve ticari alanlar başta olmak üzere kurum, kuruluş ve bireyleri kapsayan hizmet seçenekleri sunmaktadır. Ödeme şekli olarak değiş tokuş ya da madeni paraların kullanıldığı bir formattan sanal paralara dönüşüm sağlanmıştır. Böylece bankacılığın şekli ve işlevleri de eskiye göre oldukça değişik bir hal almıştır.

3.1. Bankacılık Kavramı ve Kapsamı

Bankaların temel faaliyetleri kamuoyundan mevduat ve diğer tekrar ödemeli değerleri kabul etmek ve kendisinin olan hesabına krediler açma ile oluşan işlemlerdir (Yüksel, 2002:1). Bankalar tüzel kişiler ve gerçek kişilerin biriktirdikleri fonları toplayarak bu fonların kredi gibi şekillerde tekrar piyasaya sunan işletmelerdir (Öcal ve Çolak, 1997:34).

Eyüpgiller (1992:2) bankaları, “Bugünkü ticari ilişkiler ve ekonomik ilişkilerde önemli bir yeri olan sermaye, para ve kredi konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel ya da kamusal kişilerle; işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu olarak seçen bir ekonomik birimdir” şeklinde tanımlamaktadır.

Bankacılığın tarihi incelendiğinde çok eski tarihlere dayandığı görülmektedir. Modern anlamda bankacılığın ise 14. ve 15. YY’larda İtalya’da ortaya çıktığı görülmektedir. 17. yüzyıldan sonra ise ticari anlamda senetle işlemlerin yapılması ile birlikte modern bankacılığın yeni şekli ortaya çıkmıştır. 1700’lü yıllarda kâğıt paranın gelişmeye başlaması daha sonraki yıllarda bankacılığın dünya üzerinde yayılmasına neden olmuştur. Böylelikle bankalar kurularak daha geniş kapsamda faaliyet göstermeye başlamıştır (Çelik, 2011:7).

Bankalar genel olarak kişiler arasında nakit akışına ve ticari anlamda ise ödemelere aracılık etmektedirler. Söz konusu işlemler genel olarak ya direkt transfer (“virman, havale, EFT, SWIFT, POS”) ya da vadeli ödemeler (“çek, senet, kredi kartı”) şeklinde gerçekleşir. Yatırım açısından bakıldığında ise bankalar bireylerin finansal varlıklarının yönetilmesine aracılık ve danışmanlık yapmaktadır. Bankalar bireylerin sahip olduğu nakit, menkul kıymet, değerli kâğıt ve madenlerin saklanması konularında hizmet verir.

“Avrupa Birliği bankacılık kuralları koordinasyon 2. Tüzüğü 2 Nolu ekinde 14 kalem halinde bankacılık işlemleri aşağıdaki şekilde tek tek sayılmıştır” (Gökalp, 2005:16):

- Mevduat ve geri ödenebilen paraların kabulü (mevduat toplama),
- Ödünçler (ikraz), özellikle tüketici kredileri, ipotekli krediler, rücu hakkı veren veya vermeyen faktoringler, ticari finansmanlar (forfaiting),
- Finansal leasing,
- Ödeme işlerinin uygulanmasına dönük hizmetler,
- Ödeme araçlarının (kredi kartları, turist çekleri ve banka çekleri) çıkarılması ve yönetimi,

- Yükümlülükler üstlenme ve kefil olma,
- Müşteri ya da kendi adına ticaret:
- Para piyasası enstrümanları (çek, poliçe ve mevduat sertifikaları vb.),
- Kambiyo (para değişimi) işlemleri,
- Vadeli işlemler (futures) ve opsiyon işlemleri,
- Döviz kuru ve faiz oranı enstrümanları,
- Değerli kağıt işlemleri,
- Değerli kağıt çıkarımına katılma ve bu çerçevedeki hizmetler,
- Sermaye yapıları, sanayi stratejileri ve bunlara bağlı konularda danışmanlık ve hizmet verme,
- İnterbank piyasasında para komisyonculuğu işleri,
- Portföy yönetimi ve danışmanlığı,
- Değerli kağıtları saklama ve yönetim işleri,
- Ticari istihbarat,
- Kiralık kasa yönetim hizmetleri.

Bankaların mevzuatta yer alan görevler incelendiğinde fonların toplanması temelinde kredi dağıtmak ve danışmanlık hizmeti sunmak gibi birçok işlevi bulunmaktadır. Bankalar fonların toplanıp kısa, orta ve uzun vadede tekrar finansal sisteme katılmalarını sağlayarak ekonomik sistemde önemli bir yer tutar. Bankaların yukarıda yer alan fonksiyonları incelendiğinde ortaya 3 temel fonksiyon çıkmaktadır. Bunlar şu şekildedir;

- 1- Mevduat Toplama
- 2- Kredi Verme
- 3- Bankacılık Hizmetleri

- Mevduat toplama; para odaklı ekonomiler liberal ekonomik sistemler olarak tanımlanmaktadır. Para liberal piyasalarda en önemli tasarruf aracı olarak kullanılır. Paranın tasarruf amacıyla kullanılmasının temel nedeni ise toplumun her bireyi tarafından bu amaçla kullanılabilme kolaylığıdır. “Mevduat bireylerin ve fertlerin yatırım şekillerine göre resmi kuruluş mevduatı, ticari kuruluş mevduatı, bankalar arası mevduat olarak ayrılabilir da temelde vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatı olarak kabul edilmektedir” (Barda, 1967:165).
- Kredi pazarlama; “Bankalar tasarrufu olan kişi ve kuruluşlardan mevduat olarak topladıkları fonları, kredi olarak talep eden kişi ve kuruluşlara aktarmada aracılık ederler. Böylelikle ekonomi içinde en önemli görevi üstlenirler” (MEB, 2011:4).
- Kaynakların etkin dağılımını sağlama; bankalar topladıkları fonların etkin olarak dağıtımını sağlamak için çaba göstermektedir. Anlık gelişmeler dışında genel olarak atıl fonlar toplanır ve ihtiyaç sahiplerine aktarılır. Fonların toplanıp etkin ve güvenli şekilde dağıtımının sağlanmaması, kaynakların verimli kullanımı ve sistemin sağlıklı çalışmasını engellemektedir. (Akgüç, 1987:5).

Bankalar finansal sistem içinde en önemli parça olarak görülmektedir. Bankalar gerçek kişiler ve tüzel kişilerden topladıkları fonları başka gerçek kişi ve tüzel kişilere aktaran tacirlerdir. Merkez bankası kapsamında finansal akışın güveni bankalar tarafından sağlanmaktadır. Bu işlem; fazla fona sahip olanlardan fonların toplanması ve

bunun ödeme riskiyle birlikte diğer kişilere aktarılması sürecini üstlenerek yapmaktadırlar. Bankalar para basma yetkileri olmasa da para yaratma kabiliyetine sahiptirler (Aksoy, 1998:13). Bu işlem kullanılmayan fonların toplanarak finansal sisteme aktararak ihtiyaç sahiplerine yönlendirilmesi işlemidir.

3.1.1. Bankacılıkla İlgili Kavramlar

Araştırmanın bu kısmında bankacılıkta yoğun olarak kullanılan bazı kavramlara yer verilecektir. İlgili kavramlar aşağıda yer almaktadır.

3.1.1.1. İnternet Bankacılığı

Enformasyon teknolojilerinin gelişimi ile ticaret alanında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Elektronik ticaretin finanse ve kontrol edilme amacıyla yeni sistemler üretmek zorunda kalması, internet bankacılığının temelini atmıştır. İlk zamanlarda güvenlik problemi kaygıları nedeniyle pek tercih edilmemiştir. İlerleyen zamanlarda ise kullanımı yaygınlaşmıştır. Hatta son zamanlarda o kadar yaygınlaşmıştır ki şube bankacılığının yerini almaya başlamıştır (Çelik, 2002: 6-9).

3.1.1.2. Finansal Aracılık

Bilindiği gibi bankaların temel görevlerinden biri aracılıktır. Çünkü ellerinde fon fazlası bulunan ve bu fon fazlasını değerlendirmek isteyen kurumlar veya kişiler ile kendi varlıklarının devamını sağlayacak olan fona ihtiyacı olan kurumlar veya kişiler arasında aracılık ederek ilgili tarafların taleplerini hayata geçirme fonksiyonları bulunmaktadır (Kınalı, 2012:32).

3.1.1.3. Özkaynak

Özkaynak, ana sermayenin ve katkı sermayesinin toplamından ve bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı ifade etmektedir (Geçer, 2015:90). Bir bankanın öz kaynakları üç temel kısımda incelenir. Bunlardan ilki ve en önemlisi sermayedir. Sermayeden sonra ise Yedek Akçeler ve Dağıtılmayan Kârlar gelmektedir (Kınalı, 2012:33).

3.1.1.4. Sermaye

Bankaların kuruluşu esnasında ortakların iştirak olarak koydukları, banka faaliyetlerinin sürdürülmesi için gerekli olan, banka mudilerine güvence sağlayan ve asgari miktarı kanunlarda belirlenen öz kaynak sermayedir (Altan, 1998: 52).

Ödenmiş sermaye ise bankaların 3 aylık hesap özetlerinde fiilen ödenmiş sermayelerinden bilançoda görülmekte olan zararın yedek akçelerle karşılanamayan kısmı ile yurt dışındaki ülkelerdeki şubelerine ayırmış olduğu sermaye düşürüldükten sonra kalan bakiyedir (Öçal ve Çolak, 1999: 115).

3.1.1.5. Yabancı Kaynaklar

Bankaların diğer fon toplama işlemlerinden biri de yabancı kaynaklardır. Yabancı Kaynaklar kendi içerisinde “Repo, Merkez Bankası Kredileri, Mevduat

İşlemleri, Tahvil İhraçları, Varlığa Dayalı Menkul Kıymet ve Benzeri İşlemler ve Euro Dolar borçlanmaları” şeklinde sınıflandırılmaktadır. Yabancı kaynakların elde edilmesi genellikle ülkenin o dönemki ekonomisi, para ve maliye politikaları çerçevesinde netlik kazanmaktadır (Kınalı, 2012:39).

3.1.1.6. Mevduat

Yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen parayı” tanımlamaktadır (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2011:17).

3.1.1.7. Yedek Akçe

Yedek akçeler, “bankaların 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve ilgili kanunlar ile ana sözleşmelerine göre ayırdıkları yedek akçelerinden, varsa bilanço zararının düşülmesinden sonra elde edilen tutardır” (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2011:48). Bankaların ayırmış oldukları yedek akçelerini, bankaların yıllık bilançolarının genel kurul tarafından onaylanmasını takip eden 15 günlük süre zarfı içerisinde T.C. Merkez Bankası bünyesinde Hazine başlığında açılacak olan “Kanuni Yedek Akçeler Karşılığı Devlet Tahvili Hesabı”na yatırması söz konusudur (Kınalı, 2012:39).

3.1.1.8. Repo

Repo, “kısa vadede fon ihtiyacını karşılamak amacıyla mevcut menkul kıymetlerin, belirlenmiş bir fiyat ile vade sonunda geri alımının taahhüt edilerek satılması işlemidir” (www.ingbank.com, DİE:21.12.2017). Dünyada “repo işlemlerinin ilk kez 1830 yılında İngiltere Bankası tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Ancak repo işlemlerine günümüzdeki anlam ve esaslarını kazandıran Amerika olmuştur” (Yetim, 1997: 1).

3.2. Modern Bankacılık Türleri

15.yy’da dünyada yenileşme ve reform hareketleri önemli bir yer tutmaktadır. İlgili dönemde Avrupa’da ekonomik düzen değişmeye başlamış ve bu gelişmeler dünyanın diğer bölgelerinde de hissedilmeye başlanmıştır. Farklı bir nokta ise Amerika kıtasının keşfi ile değerli maden ve metallerin Avrupa’ya taşınması olmuştur.

Tüm bu ekonomik gelişmeler bankacılığın kapsamında da değişmelere neden olmuştur. Madeni ve kağıt paraların kullanılıyor olması bankacılığın rol ve kapsamında önemli değişikliklere neden olmuştur. Tüm gelişmeler düşünüldüğünde de modern bankacılığın meydana geldiği görülmektedir. Modern bankacılık uygulamaları aşağıda yer almaktadır.

3.2.1. Ticaret Bankaları

Finansal sistem içerisinde satın alma kabiliyeti meydana getiren kurumlar “merkez bankası ve ticari bankalardır”. Çivi (1985:54) para politikalarında ticari bankaların önemini şu şekilde ifade etmektedir. “Bir ülkede uygulanacak olan para ve kredi politikası açısından, ticaret ve mevduat bankalarının özel bir yer tutma sebeplerinden birisi, bu bankalarca üretilen kaydi paranın, toplam para arzı içindeki

önemi, kağıt ve ufaklık (madeni) para toplamının birkaç kat üstünde olmasından kaynaklanır”.

Ticari bankalarla ilgili tartışmalar 1800’lü yıllarda Britanya’da ortaya çıkmıştır. İlgili dönemde ticari bankaların en önemli özellikleri toplanan mevduatların kısa süreli krediler olarak müşterilere aktarılmasıydı. Bununla birlikte günümüzde ticari bankalar kısa vadeli kredilerin yanında orta ve uzun vadeli krediler de sunmaktadır. Tolon (2004:63-64) ticari bankaları şu şekilde tanımlamaktadır; “vadesiz mevduat kabul eden, çek işlemleri, kredi ve diğer hizmetleri bünyesinde barındıran bankaları ticari banka olarak tanımlamak mümkündür. Ticari banka, basit bir tanımlamayla; mevduat kabul eden ve mevduatı değişik alanlarda kredi ve iştirak aracı olarak kullanan kurumlardır”.

Akgüç (1989: 7) ise ticari bankaları şu şekilde tanımlamaktadır; “Geniş kitlelerden mevduat ve diğer isimler altında kaynak toplayan, bu kaynakları kredilendirme ve diğer mali işlemlerde kullanan, bu işlemleri devamlı suretle gerçekleştiren, ekonomide kayıtsal para oluşturan mali kuruluşlar olarak tanımlanabilir”.

Takan (2001: 57-58) ticari bankaları ve fonksiyonlarını şu şekilde açıklamaktadır; “Ticari bankalar, tüm ticari faaliyetlere katılan bankaları ifade eder. Asıl amaçları kar etmek olup, ülke içinde ticaretle uğraşır, yurt dışına fon gönderirler, yurt dışından fon sağlarlar ve uluslararası ticari amaçları için olduğu gibi, yurtiçi ticari amaçlarına yönelik olarak da finansman sağlarlar”.

Türkiye’de kurulan ilk ticari banka Osmanlı Devleti’nde faaliyete giren İstanbul Bankası’dır. Cumhuriyetten sonra ise “Türkiye İş Bankası” başta olmak üzere birçok ticari banka kurulmuştur. Ticari bankalar birçok finansal işlemi bünyesinde barındıran sistemlere sahiptir (İbiş, 2012:14-15).

Ticari bankaların birçok fonksiyonu bulunmakla birlikte en genel fonksiyonları ve görevleri 5411 sayılı bankacılık kanunun 4. Maddesinde şu şekilde belirtilmiştir;

- Mevduat kabulü,
- Nakdi ve gayri nakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri,
- Nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dâhil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştiraki işlemleri,
- Saklama hizmetleri,
- Kredi kartları, banka kartları, ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının alım satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,

- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya merkez bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
- Faktöring ve forfaiting işlemleri,
- Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.

3.2.1.1. Ticari Bankaların Fonksiyonları

Fon Sağlama Fonksiyonu

Ticari bankalarda fonlar iki kaynaktan sağlanmaktadır ki, bunlar; özkaynaklar ve yabancı kaynaklardır. Bu bankalar özkaynakları kendilerinin bünyelerinden, yabancı kaynakları ise dışarıdan mevduat toplayarak, merkez bankasının ayırdığı kredilerden faydalanarak veya borçlanma senetleri çıkararak üçüncü şahıslardan borçlanmak suretiyle sağlamaktadırlar (Takan, 2001: 62; Elitaş ve Özdemir, 2006: 144).

Fon Kullanma Fonksiyonu

Fon Kullanma Fonksiyonu ise ticari bankaların, belirli bir maliyetle elde ettikleri fonları, herhangi bir gelir karşılığında kullandırma yolunu tercih etmeleridir. Hem kendilerinin özkaynaklarından hem de yabancı kaynaklardan sağladıkları fonları; menkul kıymetlerinin alımı, kredi vermek, gerekli hizmet binaları ve araçlar gibi sabit varlıklara yatırılmış yatırım, farklı alanlardaki işletmelere yatırılmış yatırım gibi plasman işlemlerinin yardımıyla kullanırlar (Takan, 2001: 62).

Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu

Diğer bir fonksiyon olan kaydi para yatırma fonksiyonu ise nakdi para olmadan, hesaplara borç veya alacak kaydı ile muhasebeleştirilerek oluşturulmakta olan bir para sistemidir (Sevilengül, 1997: 2; Elitaş ve Özdemir, 2006: 144).

Vadesiz mevduatın ticari bankalarda ödeme aracı olarak kullanılması işlemi, ilgili hesaba çek verilmesi ile gerçekleşmektedir. Bu durumda fon sahipleri ticari bankalar tarafından sağlanmış olan bu hizmetle nakdi para olmaksızın satın alma gücüne ulaşmış olur. Bu sebepten dolayı vadesiz mevduat hesabına banka parası ya da kaydi para denir (Tolon, 2004: 64).

Hizmet Fonksiyonu

Ticari bankalar genellikle fon toplama ve bu fonları süreli krediler olarak sunmalarının yanında farklı hizmetler de sunmaktadır. Ticari bankaların birçok hizmeti

bankaya kazanç sağlayan özelliğidir. Bankaların hizmetlerinin birçoğu daha fazla fon toplama üzerinedir. Bu sayede bankalar topladıkları fonları kazançlı şekilde finansal sisteme aktarabilmektedir (Tolon, 2004: 64).

Ticari bankaların işlem seçeneklerinin gelişmesinde ekonomik ve ticari hayatta meydana gelen değişimler etkili olmuştur. Bankalar yeni gelişmelere karşılık verebilmek adına yeni servisler kurmuşlardır. Son yıllardaki gelişmeler ticari bankaların geleneksel bankacılıktan uzaklaşmasına neden olmuştur (Takan, 2001: 64).

Ticari bankaların sağladığı hizmetler şu şekilde özetlenebilir (Takan, 2001:51);

- Eldeki paranın muhafaza edilebileceği güvenli bir yer sağlamak,
- Tedavüldeki paranın toplanmasını ve ödenmesi işlemlerini yerine getirmek,
- Ticari senetleri iskonto veya tahsil etmek,
- İştiraklerde bulunmak,
- Çek ve akreditif işlemleri yapmak,
- Kambiyo işlemleri yapmak,
- Havale işlemleri yapmak,
- Müşteriler adına menkul kıymet alım satımı yapmak,
- Kefalet ve teminat mektubu vermek.

3.2.2. Katılım Bankaları

Katılım bankacılığı anlayışında “para, ticarete konu olan ve üzerinden faiz kazanılan bir olgu olmayıp, ticarete mübadeleyi mümkün kılan bir araçtır ve emeği ile sermayesini koyan taraflar kar ve zarara birlikte katlanırlar”(Erdem, 2010: 280).

Ülkelerarası bankacılık piyasalarında özellikle Müslüman ülkelerde yaygın olarak kullanılması ve dini içeriğe göre hareket etmesinden dolayı “İslami Bankacılık” olarak adlandırılmaktadır. Türkiye bankacılık piyasasında ve fon sahipleri arasında ise katılım bankacılığı olarak ifade edilmektedir. Katılım bankacılığının temel çalışma prensibinde müşterilerle yapılan ortak işlerde taraflar kar ve zarara ortak olurlar (Parlakaya ve Çürük, 2011: 397).

Ayrıca katılım bankalarının faizsiz bankacılık olarak adlandırılmasında en önemli etkenlerden birisi faizli kredi vermek yerine süreç ortaklığı yaparak tüm tarafların kar-zarara ortak olmasını sağlamasıdır (Özulucan ve Özdemir, 2010: 5). Çalışmanın ana konusu olmasından dolayı katılım bankacılığı ile ilgili kapsamlı bilgiler diğer bölümlerde aktarılacaktır.

3.2.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Takan (2002:78) kalkınma bankalarını şu şekilde tanımlamaktadır; “Yatırım bankaları, işletmelere orta ve uzun vadeli finansman sağlayan, piyasada fon fazlasına sahip kişi ve kuruluşlardan fon açığı olan kişi ya da kuruluşlara yapılacak transferde aracılık işlevi gören ve ticari bankalardan farklı olarak mevduat toplama yetkileri olmayan mali kurumlardır.” Katılım bankacılığının, kalkınma bankacılığından en net farkı burada ortaya çıkmaktadır. Kalkınma bankaları risk üstlenmezken, katılım bankaları risk üstlenir ve kar-zarar bölüşümü söz konusudur.

Akgüç (1971:253) kalkınma bankalarının ortaya çıkış sürecini şu şekilde aktarmaktadır; “Sermaye piyasasının gelişebilmesi ve halkın uzun ya da kısa süreler için kullanmadığı fonların, iş sektörünün çıkaracağı hisse senedi ve özellikle tahvillere

kanalize olabilmesi için, kamunun güvenini kazanmış bu konuda uzmanlaşmış finansal kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda sermaye piyasasının etkili bir şekilde çalışabilmesi için gerekli kurumlardan en önemlisi yatırım bankalarıdır”.

Kalkınma bankaları Merkez bankası ve ticari bankaların aksine para yaratmaz. Kalkınma bankaları daha çok kredi sağlama işlevi görürler. Kalkınma bankalarının oluşturulmasında devlet ve bölgesel yapılar etkilidir. Kalkınma bankalarının fon kaynağı iç ya da dış kaynaklar olabilir. Bu fonlar ilgililere orta ya da uzun vadeli olarak konut alt yapı gibi işlemlerin finansmanında kullanılmak üzere kredilendirilir. Dünya bankası da savaştan sonra yıkılan ülkelerin yeniden yapılanmasını sağlamak üzere fon desteği sağlamak üzere kurulmuştur (Zarakolu, 1993:86).

Kalkınma bankalarının fonksiyonları şu şekilde sıralanabilir (Erdem, 2010:287)

- Kurumsal finansman hizmetleri vermek,
- Yatırımlara orta ve uzun vadeli fon sağlamak,
- İç kaynakları sanayi sektörüne yönlendirmek,
- Sermaye piyasasını teşvik etmek ve gelişmesine imkân sağlamak,
- Girişimcilere idari ve teknik yardımda bulunmak
- Küçük işletmelere destek vermek
- Yeni yatırım alanlarında öncülük yapmak (e ticaret gibi)
- Yabancı kaynaklardan mali ve teknik destek sağlamak”,
- Dış ülkelerdeki finansman kuruluşlarından fon temin etmek, yabancı sermayeyi yatırım yapmaya teşvik etmek.

Yatırım bankaları 1700’lü yıllarda ABD’de hazine borç kağıtları ve demiryolu şirketlerine ait menkul kıymetlerin ihracatının artması sonucunda kurulmaya başlamıştır. Endüstri alanında yaşanan gelişmeler ve özel sektörün gelişmesi yatırım bankalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Böylece “özel sektör menkul kıymet ihraçlarının artması, sermaye piyasasında ikincil piyasaların oluşmaya başlaması, şirketler arası birleşme ve devralmaların yoğunluk kazanması gibi faktörler ABD’de yatırım bankacılığının hızlı bir biçimde gelişmesine neden olmuştur” (Kalafat, 1990:73).

Yatırım bankalarının asli görevi büyük hacimli işlemlerin (sanayi, altyapı vs.) finansmanının sağlanmasıdır. Yatırım bankaları tacir gibi işlem görseler de “büyük şirketlerin birleşmesine aracılık, mal ticareti, portföy yönetimine ilaveten yatırım danışmanlığı, finansal kiralama, proje finansmanı, kredi verme, idari danışmanlıklara ilaveten mali danışmalık yapma gibi hizmetleri bulunmaktadır”. Yatırım bankalarının şubeleşme sayıları çok azdır. Ancak finansal kapasiteleri çok yüksektir.

Yatırım bankacılığı fon sağlama dışında şirket birleşmeleri, satın alma süreçlerinde danışmanlık, hisse senedi ihracı gibi konularda danışmanlık hizmeti de sağlamaktadır. Bu yönü göz önüne alındığında ticari bankaların bünyelerinde yatırım bankacılığı faaliyetleri ve bölümleri oluşturdukları görülmektedir (Aytekin, 2008:882).

“Genellikle yatırım bankaları özel sektör tarafından kurulmakta, yurtiçi ve yurtdışı mali piyasalardan elde edilen fonlarla yatırımları finanse etmekte ve serbest piyasa ekonomisinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek mali hizmetler vermektedirler” (Çekinmez, 1990:73).

Yatırım bankaları, şirketlerin sunmuş oldukları menkul kıymetlerin önceden saptanmış bir değer üzerinden fon sahiplerine satışına aracılık eder. Bu süreçte, risk kalkınma bankasında olmamaktadır. Katılım bankaları komisyon karşılığında aracılık işlemi gerçekleştirmektedir. Bankanın işlemi aracılık ve satış işlemi ile sınırlıdır. Satış

süreci sonunda elde kalan menkul değer asıl işletmeye tekrar devredilir (Güney, 2007:16).

Yatırım bankalarının en önemli fonksiyonu fon sahibi birçok müşteriden fonların toplanmasını sağlayıp fon ihtiyacı olan büyük yatırımcılara uzun vadeli yüksek miktarda fonlar sağlamasıdır. Bu süreç atıl olan büyük miktarda fonun finansal sisteme dahil edilmesini sağlamaktadır (Kuhn, 1990'dan Akt: Arkan, 2010:6).

Güney (2014: 20), yatırım bankaları ve kalkınma bankaları arasındaki benzerlik ve farkları şu şekilde aktarmaktadır; “Yatırım bankaları ile kalkınma bankaları birbirine çok benzemektedir. Ancak farklılıklarına bakacak olursak ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre belirleyici olmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere gelişmiş ülkelerde yani sermayenin olduğu yerlerde yatırım bankaları aktiftir. Gelişmekte olan ülkelere ise onların kalkınmasına katkıda bulunan kalkınma bankaları daha fazla faaliyet göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelere baktığımızda onlar için en büyük destekçi ve üretim sanayisine olumlu katkıda bulunan kalkınma bankalarıdır”.

3.2.4. Merkez Bankası

Merkez bankaları 1800'lü yıllarda madeni paralarla birlikte banknot kullanımının da rağbet görmeye başlaması ile birlikte yaygınlaşmaya başlamıştır. Öncelikle basılan banknotların güvenilir olmasını sağlamak için banknot karşılığında altın gösterme zorunluluğu uygulanmıştır. Merkez bankaları ilk olarak özel bankalar adına çalışan özel şirketler olmuştur. Merkez bankalarının farklı ülkelerde farklı uygulamaları bulunmaktadır. Bazı ülkelerde merkez bankaları özerk bir yapıyı temsil ederken bazı ülkelerde ise devlet kontrolündedir (Seyidoğlu, 2006:610).

Merkez bankalarının temel amacı ise kendi bilançolarının kontrolünü sağlayarak para arzının para politikaları ile uyumlu hale gelmesini sağlamaktır. Merkez bankaları emisyon gücü ile piyasada yer alan likiditeyi kontrol edebilmektedir. Böylece bu güç sayesinde döviz, faiz oranı, gibi birçok unsurun kontrolünü sağlamaktadır. Ayrıca “Merkez bankası hem para arzının kendi basımı ile artırabildiği gibi gerçekleştirdiği özel piyasa işlemleri, disonibilite oranları, zorunlu karşılık oranı ve selektif kredi seçme uygulamaları ile hem para arzını artırma hem de azaltma üzerine etkileri vardır” (Dornbusch ve Fisher, 1998:418).

“Ekonomide makro politikaları parasal yönden etkileme biçimi ülkelerdeki Merkez Bankaları sayesinde olur. Merkez Bankası para politikası uygulamasında önemli bir yere sahiptir. Ülkedeki diğer özel ve kamu bankalarını da para politikası uygulamasında kontrol eder ve kararlar alır” (Çelik, 2011:20).

Merkez bankasının temel görevleri (www.tmc.gov.tr, DİE:20.11.2017);

- Açık piyasa işlemleri yapmak,
- Hükümetle birlikte paranın iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri alır.
- Yabancı paralar karşısında değerini belirlemek, türev işlemleri yapmak,
- Disonibilite ile ilgili usul ve esasları belirlemek,
- Reeskont ve avans işlemleri yapmak,
- Ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek,
- Finansal sistemde istikrarı sağlamak amacıyla döviz piyasası ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak,
- Mali piyasaları izlemek,
- Bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılım hesaplarının vadelerini belirlemektedir.

4. KATILIM BANKACILIĞI VE FİNANSAL SEKTÖRDEKİ ROLÜ

Katılım bankaları faizsiz bankacılık sistemi ile çalışan kar ve zarara ortaklık prensibi ile faaliyet gösteren bir bankacılık şeklidir. Genel olarak İslami bankacılık olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte temelleri incelendiğinde dini özellikler barındırmasına rağmen tam olarak İslami bankacılık değildir. Hristiyanlarda ve Yahudilerde de dini inanca göre faiz haramdır. Ve daha önce bu inançların hâkim olduğu bölgelerde katılım bankacılığı uygulamaları görülmüştür.

Araştırmanın bu kısmında katılım bankacılığı kavramı ve genel kapsamı, işlem şekilleri, ortaya çıkma nedenleri, dünya ve Türkiye’de ortaya çıkan gelişim süreçleri hakkında bilgiler verilecektir.

4.1. Katılım Bankacılığı Kavramı ve Kapsamı

1970’li yılların sonunda petrol fiyatlarında meydana gelen ani yükselme tüm dünyayı olumsuz etkilemiştir. Petrol fiyatlarındaki ani yükselme aynı zamanda petrol üreticisi körfez ülkelerinde büyük miktarlarda fonun birikmesine neden olmuştur. Büyük miktarlarda ve atıl durumda olan bu fonların İslami kurallara uygun bir biçimde yatırımlarda kullanılması için “Dubai Islamic Bank, Sudan Faisal Islamic Bank, Bahreyn Islamic Bank ve Mısır Faisal Islamic Bank” gibi bankalar kurulmaya başlamıştır (TKBB, 2005:26).

Petrol fiyatlarında meydana gelen ani değişimler katılım bankacılığının oluşmasına neden olurken temelde birçok faktör yer almaktadır. Bu faktörleri Akın, (1986:115-116) şu şekilde sıralamaktadır;

1. Faizin ticaretten çıkartılması/faizsiz ticaret isteği
2. Sosyal-ekonomik adaleti gerçekleştirmek, sömürüyü ortadan kaldırmak
3. Kazanç sağlamada emeği teşvik etmek,
4. Müslüman toplumlarda ekonomik hayat ile inanç/dini kurallar arasında ortaya çıkan çatışmayı engellemek ve ortadan kaldırmak
5. Ekonomik kazanç için çalışma ve üretmeyi şart koşturmak
6. İslami inanç esaslar etrafında birliği sağlamak
7. Faizden elde edilen gelirin yerine iş/yatırım karşılığı kâr kazancını koymak
8. Yeni iş alanları açmak ve çalışma ortamını geliştirerek düzenlemek
9. Toplumda yardımlaşma, sevgi ve kardeşlik gibi değerleri yaygın hale getirmek, kin ve düşmanlığı ortadan kaldırmak
10. Zekât dağıtarak fakirlik/yoksulluğa ve bu sebeple toplumda ortaya çıkan sosyal hastalıklara çare bulmak, fakirlik/yoksulluğu ortadan kaldırmak.

Katılım bankacılığının dünyada tarihi Türkiye’de yaşanan gelişmelerden daha eskiye dayanmaktadır. İlk olarak Özel Finans Kurumu olarak adlandırılırsa da zamanla Katılım Bankacılığı olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Değişim 2005 yılında yayınlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile gerçekleşmiştir (Eskici, 2011: 4).

“Özel finans kurumu kavramının ifade edilmesi noktasında karşılaşılan sorunlar ve muhatapların zihinlerinde oluşan kuşku ve gıdirmek amacıyla 2005 yılında 5411 sayılı kanun gereğince isim değişikliğine gidilerek “Katılım Bankacılığı” ismi benimsenmiştir” (Ustaoglu, 2014:12). Katılım bankaları kar-zarar ortaklığına dayanan çalışma şeklini benimsemektedir. Katılım bankaları İslam Dininin yasakladığı faizden uzak bir çalışma prensibine sahiptir (Eskici, 2011: 4).

Bayındır (2007: 249), katılım bankacılığını şu şekilde tanımlamaktadır; “Katılım bankası ile para sahipleri arasında bir mudarebe yani emek-sermaye ortaklığı kurulur. Buna Türkiye’de kar – zarar ortaklığı denir. Katılım bankası bu şekilde topladığı paraları bir tüccar sıfatıyla işletmeyi ve elde edeceği karı ortaklarıyla paylaşmayı kabul ve taahhüt eder”.

Mevcut faizsiz bankalar çok sayıda banka işlemlerini hayata geçirmektedir. Yapılan bu işlemlerin çoğunluğu ise modern ticaret ve kalkınma bankalarının yaptıkları işlemleridir, bazıları da İslâm bankacılığı işlemleridir. İslâmî kurallara uymayan bazı işlemlerse faizsiz bankalar tarafından, kendi çalışma prensiplerine uygun şekilde değiştirilmektedir (Ahmad, 1987: 15-21).

Katılım bankacılığının yaptığı işlemlerin birçoğu modern bankacılık işlemleri olmakla birlikte bazı işlemler sadece katılım bankalarına özel işlemlerdir. Katılım bankalarının yapmakta olduğu işlemler Kımalı (2012:77-78) tarafından şu şekilde aktarılmaktadır;

- Gerçek ve tüzel kişiler için döviz ve yerli para cinsinden hesap açmak, bu hesaba nakit kabul etmek, korumak ve yatırım yapmak,
- İslâmî prensiplere uygun fon desteği sağlamak,
- Altın külçesi satın almak ve satmak,
- Sadece spot olarak döviz alım satımı yapmak,
- Akreditif işlemlerini yapmak,
- Garanti vermek, teminat vermek, kefil olmak,
- Faizsiz kısa (kârızı hasen) dönem finansmanı sağlamak,
- Poliçe, çek, emre muharrer senet ve konsimente (deniz yükü belgesi) toplamak ve komisyon karşılığı işlem yapmak,
- Hisse senedi, yatırım sertifikası, finansal kağıtları satın almak ve satmak,
- Sosyal amaçlı özel fonlar oluşturmak ve yönetmek,
- Mudaraba esaslı finansman sağlamak,
- Müşareke esaslı finansman sağlamak,
- Azalan katılım esaslı finansman sağlamak,
- Özel yatırım hesabı çalıştırmak,
- Banka tarafından direkt yatırım yapmak,
- Makine, araç-gereç, malzeme ve alet kiralamak,
- Gayrimenkul alım, satımı yapmak,
- Acente gibi çalışarak acente kâr temelinde başkası için alım satım yapmak (mudaraba),
- İslâmî kurallara uygun olarak, fon açıklarını kapatmak için fonların güvenliğini ve dayanışmayı sağlamak,
- Projelerin fizibilite hazırlama çalışmalarında, teknik, ekonomik, finansal, idari ve pazarlama konularında yardım tesis etmek,
- Diğer şirketlerin namına değişik projeler tesis etmek ve finanse etmek,
- Joint venture yaparak gelişmeye katkıda bulunmak,
- Mevcut projeleri geliştirmek veya farklı sektörlerle yeni projeler tesis ederek gelişmeyi sağlamak,
- Finansal kaynakları bölgesel ve uluslararası para pazarlarından İslâmî prensiplere uygun olarak harekete geçirmek
- İslâm’a aykırı olmayan, çağın gerektirdiği diğer her türlü finansal tekniği, sistemi kullanmak.

- Para-sermaye, maliye ve ekonomik politikaların yürütülmesine aracılık etmektir.

4.2. Katılım Bankacılığının Tarihi Gelişimi

Faizsiz bankacılık çabalarının tarihi incelendiğinde ilk uygulamaların milattan öncelerine kadar gittiği görülürken İslami Bankacılığın gelişimi daha yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabakoğlu (2006: 249)'na göre faizsiz bankacılığın ilk uygulaması “M.Ö. 2123-2081 tarihleri arasında eski Babil’de hüküm süren Hammurabi’ye kadar gitmekte olup, Hammurabi kanunlarının 100-107’inci bölümü ikraz işlemlerinin nasıl bir şekilde düzenleneceğini göstermektedir”.

Karakoç, (2011: 19).milattan sonraki gelişmeleri şu şekilde özetlemektedir; “M.S. 1118 tarihinde Hristiyan hacıların can ve mallarını korumak amacıyla tesis edilmiş olan Temple mezhebinin mensubu olan “Templier”ler, yapılmış olan bağışlarla çok büyük oranda servet ve nüfuz kazanmışlar. Avrupa’da binden daha fazla şubeleri bulunmakta olan bu gizli örgüt ticari ve askeri maksatlar maksadıyla faizsiz kredi vermiştir. 1462 tarihinde P. Michelve Milan tarafından yaratılan Perouse’deki ünlü kredi kuruluşu Mondöpiyete’lerin ilk dönemlerden itibaren faizsiz ikrazatta bulundukları, yani borç verdikleri ve daha sonraki dönemlerde kötü idare ve masraflarının ağırlığından kaynaklı olarak faizli şekle döndükleri kayıtlar arasında bulunmaktadır”.

İslam ekonomisi ifadesinin literatürde yer alması 1945 yıllarından sonrasına denk gelmektedir. Hindistan’ın bağımsızlık kazanması ve sonrasında Müslüman Hindistanlı bilim insanlarının yaptığı İslami çalışmalar bu kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Polat, 2009: 83).

Katılım bankacılığı ile ilgili 1945 sonrası çalışmalar incelendiğinde “Anvar Qureshi (1946), Naime Siddiqi (1948), Mahmud Ahmad (1952), ve Mawdudi’nin (1950-1961)” gibi kişilerin bu alanda öncü çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Bu gelişmelerle birlikte “Muhammad Hamidullah’ın 1944 ve 1962 yılları arasında yazdığı bir dizi çalışma mevcuttur”. Bu çalışmalarda faizsiz bankacılık modeli, yöntemleri, çalışma esasları hakkında bilgiler sunmuştur. 1963 yılında ise gerekli altyapı oluşturulduktan sonra “Mısır’da kurulan Nasser’Social Bank adlı bir İslam bankası ile hayata geçmiştir. Bunu Suudi Arabistan’da, Pakistan’da ve Kuveyt’te kurulan bankalar izlemiştir” (Ustaoglu, 2014:21).

İslami kurallar doğrultusunda toplanan bu fonlar finansal hayatın önemli bir parçasını oluşturmaya başlamıştır. “2006 yılı itibariyle 18 milyar dolarlık bir kapitalizasyon ile 300’ü aşkın faizsiz banka mevcuttur. 600 milyar doları aşkın finansal yatırımların yanında, 350 milyar doların üstünde toplam varlığa” sahiptirler. Katılım bankacılığın 2007 yılındaki aktif büyüklüğü tüm pazarın %10’u olmuştur (Eskici, 2007: 16).

Ece, (2011: 2)’nin katılım bankacılığı ile ilgili aktardığı sayısal içerikli bilgiler şu şekildedir; “Günümüz dünyasında 5 kıtada 60’dan daha fazla ülkede faaliyette bulunan İslami finans kuruluşları ve bankaların miktarı dünya genelinde 300’e ulaşmış. Bunların %40’a yakını Körfez ülkeleri olmak üzere Arap devletlerinde bulunmaktadır. Bu banka ve kuruluşların aktifleri günümüzde 500 milyar doları aşan bir miktara ulaşmayı başarmıştır. 2007 tarihinde Arap devletlerinde bulunan İslam bankalarının toplam olarak aktiflerinin %90,8 oranı Körfez ülkelerinin payı teşkil etmiştir. Körfez ülkelerinin toplam olarak payının %49,5 oranı yalnızca Suudi Arabistan’a aittir. Emirlikler ise %20 ve Kuveyt %17,4’lik bir paya sahip olmaktadır.

Merkezi Suudi Arabistan'da olan Dünya İslam Bankaları Birliği faizsiz banka ve kuruluşları için tek bir çatı olarak görülmektedir”.

4.3. Katılım Bankacılığının İşleyiş Şekilleri

İslami kurallara göre hareket edilmesi zorunlu olan katılım bankacılığında borç esaslı finans sistemi faiz getirisi nedeniyle kullanılamamakta ve bunun yerine ortaklık işlemi yapılmaktadır. Ortaklık temelli finansmanda ise risk unsuru yer almaktadır (Yanpar, 2014:59).

Ortaklık öncesinde herhangi bir kar vaadi olmadığı için teorik olarak zarar edilmesi mümkündür. İşlem öncesinde kar ve zarar oranları taraflar için belirlenir. Fon sahiplerine fon süreleri tamamlandıktan sonra belirlenen oranda ödeme yapılmaktadır (Tekçam, 2017:5).

“Reel ekonomiyi finanse etmeye yönelik tüm klasik bankacılık faaliyetlerini yerine getirmenin yanında kendine özgü fon toplama ve kullandırma yöntemleri ile faiz konusunda hassas olan toplum kesimlerinin sahip olduğu tasarrufların yastık altında tutulmak yerine finansal sisteme sokularak ekonomiye kazandırılması noktasında önemli görevler yerine getirirler. Bankacılık sektörüne çeşitlilik kazandıran, sektörün tamamlayıcısı olan faizsiz bankalar, ekonominin dışında kalarak verimsiz alanlara yönelmiş tasarrufları kullandığı faizsiz finansman teknikleri sayesinde ekonomiye çekmek gibi önemli bir görev üstlenmişlerdir” (Güngören, 2013:11).

İşlemin temel unsurlarında belirsizlik (garar) içeren alım satımlar faizsiz bankacılıkta kesin olarak yasaklanmıştır (Aktepe, 2013:14). Garar “aşırı bilinmezlik, akdi varlığın kesin olmayan şüpheli ve ihtimalli” durumudur (Çeker, 2011:90). Herhangi bir ticari işlemin temel unsurlarından birinde belirsizlik bulunması bu ticari işlemin geçersiz olmasına neden olur. Örneğin yapılan bir alışverişte bu alışveriş işleminin temel unsurlarından olan malın bedeli, vade ve türü gibi hususlarda anlaşmazlığa yol açacak şekilde belirsizlikler bulunmamalıdır (Aktepe, 2013:14).

Gararın faizsiz bankacılık alanındaki en önemli etkisi bazı İslam hukukçularının opsiyon, başta olmak üzere çeşitli türev ürünlerin faizsiz bankacılıkta kullanılmasına garar nedeniyle karşı çıkmalarında görülmektedir (Yanpar, 2014:58).

İslam dininin yaşama dair getirdiği bazı yasakların da faizsiz bankacılık alanında etkileri olmaktadır. Hiçbir faizsiz banka alkol ve domuz eti gibi İslam dininde kullanılması yasaklanan ürünlerin üretimi ve alım-satımı alanında faaliyet gösteren firmalara finansman sağlayamaz. Bu iki yasağa tütün ürünleri, uyuşturucu, zina gibi alanlar da ilave edilebilir (Yanpar, 2014:73).

Katılım bankacılığında işlem şekilleri ve gerçekleştirilme yöntemleri ise aşağıda yer almaktadır.

4.3.1. Fon Toplama

Faizsiz bankalar diğer bankalar gibi belirli bir sermaye ile kurulurlar. Söz konusu sermaye tutarı ilgili ülkelerdeki yasal otoriteler tarafından belirlenmekte olup, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Faizsiz bankaların sahipleri tarafından konulan sermayeler bu bankaların faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için önemli olmakla birlikte kredi olarak müşterilerine kullandırdıkları finansmanın esas kaynağını tasarruf sahiplerinden topladıkları fonlar oluşturmaktadır. Faizsiz bankacılık yeni bir tasarruf anlayışı ortaya koymaktadır. Bu tasarruf anlayışında önceden belirlenmiş sabit getiri yerine kar-zarar ortaklığı temeline dayanan bir yöntem söz konusudur. Bu yeni

tasarruf anlayışının en büyük özelliği olan herhangi bir anapara ve kar garantisi olmadan tasarruf sahiplerinden fon toplanabilmesi faizsiz bankaları klasik bankalardan ayıran en önemli farklardan birisi olarak görülmektedir (Tekçam, 2017:12).

4.3.2. Cari Hesaplar

Vadesiz nitelikte olan ve işletilmesinden dolayı oluşabilecek kar veya zararın tamamıyla faizsiz bankaya ait olduğu cari hesaplar için hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmemektedir. Ayrıca cari hesap sahipleri hesaplarındaki parayı istedikleri zaman çekebilirler. Bu özellikleri ile katılım hesaplarından farklı olan cari hesaplar ülkemizdeki Bankacılık Kanunu'nda; "Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiği takdirde tamamen veya kısmen her an geri çekilebilme niteliği taşımakta olan ve bunun karşılığında ise hesap sahibine herhangi bir miktarda getiri ödenmeyen fonların oluşturmakta olduğu hesaplar" şeklinde tanımlanmıştır (TMSF, 2005).

Cari hesaplar, genellikle bireysel ve ticari müşteriler tarafından çek ödemeleri vb. diğer bankacılık işlemlerini gerçekleştirmek amacıyla tutulan fonlar olması nedeniyle faizsiz bankalar tarafından toplanan fonlar içerisindeki payı çok yüksek değildir. Örneğin ülkemizde faizsiz bankacılık faaliyetlerinde bulunan katılım bankalarının toplanan fonların yaklaşık %20'si cari hesaplardan oluşmaktadır (Yanpar, 2014:129).

Cari hesapların faizsiz bankacılık prensipleri açısından mahiyetleri konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler, bu hesapların klasik kaynaklarda yer almayan yeni bir akit olduğu, vedia olduğu ve karz olduğu şeklindedir (Bayındır, 2005: 53)

Katılma Hesapları Bankacılık Kanununda; "Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplar" şeklinde tanımlanmıştır (TMSF, 2005).

Faizsiz bankacılık uygulamasında katılma hesapları için fon toplama işinin genelde mudaraba sözleşmesi kapsamında yapıldığı görülmektedir. Mudaraba sözleşmesi kapsamında bir faizsiz bankaya para yatırıldığında para yatıran kişi yatırımcı, banka ise girişimci olarak düşünülebilir. Dolayısıyla bir faizsiz bankaya katılma hesabı olarak para yatıranlar bankanın yapacağı yatırımlar ve projeler için fon sağlayan ortak, banka ise bu parayı yöneten ve yatırım yapan fon yöneticisi konumunda olmaktadır (Yanpar, 2014:135).

Faizsiz bankaya katılma hesabı olarak para yatıran sermaye sahibi ortaklık ilişkisi olduğunu ve anapara veya karın garantide olmadığını hatta zararın da ihtimal dâhilinde olduğunu bilmektedir. Bu paralar bankaya cari hesaplardaki gibi ödünç olarak değil ortaklık sermayesi olarak verilmektedir. Dolayısıyla katılma hesabı sahibi ile banka arasındaki ilişki karz değil ortaklık ilişkisidir ve bu ortaklık ilişkisinin fıkıhtaki ismi mudarabadır (Bayındır, 2005:70).

4.3.2.1. Mudaraba

Mudaraba, yapılan her türlü girişime kar-zarar ortaklığı çerçevesinde yönetim desteği vererek öz sermaye elde edilmesi olup, bu yönden risk sermayesine benzer bir yapı ortaya koymaktadır. Mudaraba sukukta sertifika ihraççısı mudaribtir (girişimci). Fon verebilenler sermaye sahibi olanlardır ki, toplanan fonlar mudaraba sermayesidir.

Mudaraba faaliyetinde olan varlıkların ve her anlaşma başına düşen kar paylarının sahipleri sertifika sahipleridir. Kayıpların gerçekleşme durumunda sertifika sahipleri kayıpları üstlenirler. Mudaraba sukuk, ortak mülkiyeti ifade etmektedir ve sukuk ihraç edene karşı özel projelerde sukuk alıcısına hisse hakkını vermektedir. Mudaraba sukuk sözleşmesi, ihraç ile bağlı olan sermayenin türü, bu sermayenin getiri oranı ve diğer şartların şer-i hükümlere uygun olup-olmadığını gösteren tüm bilgilerin olduğu ihracın tanıtımındaki resmi bildirimde dayanmaktadır (Tok, 2009:18).

Mudaraba ortaklığının faizsiz bankacılıktaki uygulamasına baktığımızda iki halkalı bir yapının söz konusu olduğunu görmekteyiz. Birinci halkada banka ile tasarruflarını bankaya yatıran fon sahipleri vardır. Bu halkada fonlarını işletilmek üzere bankaya yatıran sermaye sahipleri ile bu fonları işleten ve bunun sonucunda ortaya çıkan kar veya zararı fon sahipleri ile paylaşan banka (mudarib) söz konusudur. İkinci halka ise faizsiz bankanın artık sermaye sahibi, faizsiz bankadan kredi yoluyla fon kullanan müşterinin ise girişimci taraf (mudarib) olduğu aşamadır. Başka bir deyişle faizsiz banka fon yatıran müşterileri ile ilişkisinde mudarib konumunda iken kendisinden fon kullanan müşterileri ile ilişkisinde ise sermaye sahibi olmaktadır (Tunç, 2010:139).

Mudarabanın temel özellikleri şöyle sıralanabilir (Akgüç, 1987:141):

- Sermaye sahibi olan kişi ile emeğini bilgi ve tecrübesini ortaya koyan kişinin kara ortak olmalarıdır,
- Tarafları kar payı gelirlerinin miktarı önceden belirli olmaması, elde edilecek karın taraflar arasında önceden belirlenmiş bir oranda bölünmesi,
- Zararın tamamen sermayedara ait olması,
- Sermayenin emeğini koyan tarafından yönetilmesi,
- Sermayedarın ise sadece denetim yetkisine sahip olmasıdır.

Mudaraba, 1980’li tarihlerde özellikle de ABD’de önemli ölçüde başarılı şekilde kendine uygulama alanı bulmuş olan Venture Capital’e (Risk Sermayesi) benzetilmektedir (Erol, 1992:28-32).

Geleneksel bankalardan Venture kapitalistini (risk sermayesi sağlayan kurum) ayıran üç önemli faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, banka borç verme kararında, müracaatta bulunanın kredibilitesi baz alınmaktayken Venture kapitalist daha çok teklif edilmiş olan projenin potansiyel karlılığına önem vermektedir. Bu nedenle de teminatları bulunmayan ancak ekonomik olarak umut verici bir projeye sahip olan herhangi bir girişimci, normal bir banka kredisini elde edemezken, venture kapitali temin edebilir. İkinci olarak, geleneksel bankaların kendilerinin verdikleri kredilerden faiz kazanmasına karşın, venture kapitalisti ise kardan pay elde etmektedir. Bu farklardan üçüncüsü ise, bankaların aksine, venture kapitalist taahhüt ettiği projelerin uygulanmasında, çoğunlukla kendisi yer almaktadır. (Kuran, 1986:309).

4.3.2.2. Muşaraka

Herhangi bir yeni projenin kurulması, önceden var olan bir projenin geliştirilmesi veya herhangi bir ortaklık anlaşmasını temel almış olan bir faaliyetin finansmanı amacıyla eşit değerde ihraç edilmiş olan sertifikalardır. Yatırım acentesi, mudaraba veya katılım esasına dayalı muşaraka sertifikalarıyla sertifika sahipleri hisseleri oranında projenin veya faaliyetin sahibi olurlar (<http://www.cgscenter.org>).

Mudaraba ortaklığına benzemekle birlikte aralarındaki en önemli fark muşarakada tüm ortakların şirket sermayesine katkı sağlaması ve şirket yönetimine katılabilmesidir. Tüm ortaklar ortaklığa hem emek hem de sermaye koyarak katılmakta ve bunun doğal sonucu olarak şirket yönetiminde söz sahibi olmaktadır (Tekçam, 2017:19).

4.3.2.3. Murabaha

Murabaha (satıcı tarafından kar oranı ve maliyet fiyatı açıklanan satış) İslam Ticaret Hukukunda “güven esasına dayalı alışveriş sözleşmeleri” arasında bulunmaktadır. Bu alışveriş sürecinde satıcı malın kendisine olan maliyetini müşteriye karşı açıklamakta ve ilgili maliyetin üzerine bir miktar kar koyarak satış yapmaktadır. Satıcının bu beyanına alıcının güvenmesi nedeniyle bu işlemler, güven esasına dayalı olan satış sözleşmeleri içinde yer alır. Bu süreçte satıcının malın maliyetini alıcıya açıklarken kesinlikle doğru olan miktarı ifade etmesi gerekmektedir. Eğer müşterinin bu süreçte aldatıldığı ortaya çıkarsa akitten dönme hakkı olacaktır (Odabaşı, 2013:12-20).

Faizsiz bankalarda murabahanın uygulanışı aşağıdaki şekilde olmaktadır (Aktepe, 2010:79-82).

- Murabahada, mal veya hizmet satın almak isteyen kredili müşteri, faizsiz banka ve satıcı ve/veya üretici olmak üzere üç taraf bulunmaktadır.
- Kendisine kredi limiti tahsis edilen müşteri ile faizsiz banka arasında bir sözleşme imzalanır.
- Müşteri hangi mal veya hizmeti hangi satıcı ve/veya üreticiden ve hangi fiyattan satın almak istediğini belirten talep formunu doldurmak suretiyle faizsiz bankadan murabaha kredisi kullanma talebinde bulunur.
- Faizsiz banka talep edilen bu mal veya hizmetin gerçekten var olup olmadığını ve bunların faizsiz bankacılık esasları açısından alım-satıma konu olup olamayacağını inceler. Ayrıca faizsiz banka talep edilen mal veya hizmetin kendisi murabaha yapmadan önce müşterinin uhdesine geçip geçmediğini ve bu alım-satım işleminin sahte olup olmadığını da inceler.
- Tüm bu incelemeler sonucunda herhangi bir uygunsuzluk olmaması durumunda faizsiz banka müşterinin talebine göre malı satıcıdan satın alır ve malın bedelini peşin olarak satıcıya öder.
- Faizsiz banka, malı kendisi adına satıcıdan teslim alması için müşteriye vekalet verir. Müşteri bu vekaletle istinaden malı satıcıdan teslim alır.
- Müşteri faizsiz bankanın satıcıdan peşin aldığı malı bankadan vadeli olarak satın alır ve bu malın bedelini (maliyet bedeli + banka karı) anlaşılan vadede bir defada veya taksitler halinde faizsiz bankaya öder.

İşletmelere ve hane halka kısa ve orta vadede ticari kredi kullanma hakkı sunma konusunda esnek bir mekanizmaya sahip olan murabaha, küçük ve mikro ölçekli olan işletmelerin finansmanında da çok önemli bir role sahiptir (SERPAM, 2013:5).

4.3.2.4. İcara

İcara (ijarah, ya da leasing, kira finansmanı) sukuk ise, bir kira sözleşmesidir ve icara sözleşmesi ile ilgili gayrimenkulün intifa (kullanım) hakkı bu gayrimenkule sahip olan kişiden kontrat sahibine geçmiş bulunur. Buradaki icara kelimesinin anlamı ise,

mal sahibine ödenen kira anlamını ortaya koymaktadır. Finansal kiralama olarak bilinen leasinge büyük ölçüde benzeyen icara sukuk, kiracıya kiralama süreci sonunda kiralanan varlığa sahip olma hakkı da vermektedir. Fakat icara sukuk sahipleri, varlığın mülkiyet hakkının yanı sıra ilgili varlıktan kira alma hakkına da sahip olabilirler. İcara sukuk ikincil piyasalarda işlem görebilir, ciro edilebilir, hatta kiralanmış olan varlığın afet veya kaza sonucunda kullanılamaz bir duruma gelmesi halinde kiracı icara kontratını iptal edebilir (Büyükkın ve Önyılmaz, 2012:4).

İcara sukuk'un işlem şekli şu şekildedir; "Yükümlü ilgili varlığı daha önceden anlaşılmış olan fiyattan SPV'ye (Özel Amaçlı Kurum) satar. SPV ise satın aldığı fiyatta eşit bir biçimde sukuk sertifikası ihraç ederek finansmanı sağlar. Kira anlaşması, belirlenmiş bir zaman için yükümlünün bu varlığı kiracı olarak yeniden kiralamasıyla yükümlü ve SPV arasında imzalanmaktadır. Periyodik bir şekilde SPV yükümlüden kirayı alır ve bu süreç ile kira tutarı yatırımcılara (sukuk sahiplerine) dağıtılır. Parçalanma durumu veya vadede, SPV daha önceden belirlenmiş olan bir fiyattan varlığı yükümlüye geri satar. Bu tutarın ise icara sukukun şartlarındaki tüm borçlara eşit olması gerekmektedir" (cgscenter.org, 2014).

4.3.2.5. İstisna

İstisna, alıcı ve satıcı arasında bir malı imal etme üzerine yapılmış olan bir satış anlaşmasıdır. Bu yöntem daha çok zaman alan veya imalatı uzun süren malların satımında kullanılmaktadır. Anlaşmadaki şartlara göre satış peşin olarak, taksitli olarak veya ileri bir tarihte olarak ödemek üzere gerçekleştirilmektedir (Tunç, 2010:150)

İstisna sukuku, sertifika sahibi ilgili ürünlerin imali için gerekli olan fonların sağlanması amacıyla ihraç edilen ve eşit bir değer taşıyan sertifikalardır. Üyelikten elde edilmiş olan fonlar ürünün maliyetiyken, sertifikaları ihraç etmekte olan üreticiler (satıcı/tedarikçi) ve üyeler ise planlanan ürünün alıcılarıdır. Sertifika alıcıları ürüne sahip olurlar ve sertifikanın satış bedeline veya paralel istisnayla satılan ürünün satış bedeline hak kazanmaktadırlar. İstisna sukuku büyük altyapı projelerini finanse etmekte kullanışlıdır (Tok, 2009:22).

4.4. Katılım Bankalarının Kurulmasına Neden Olan Etmenler

Pek çok sosyal ve iktisadi kurum toplumun taleplerinin zorlaması ve yönlendirmesi sonucunda oluşmaktadır. Sosyal ve iktisadi bir kurum olan Katılım Bankacılığı (Faizsiz/İslami bankacılık) kuruluşunun ortaya çıkmasında etki eden etmenlerin başında da toplumun gerekli ihtiyaçları gelmektedir. İslami hassasiyetlerin bulunduğu ve bu yönde kendi hayatını yürütmeye çalışan insanların olması, bu ilgili kesimin faiz vb. ekonomi enstrümanlarından kaçınmayı tercih etmesi, İslami bankacılığın oluşmasına neden olmuştur (Ustaoglu, 2014:13).

4.4.1. Dini Nedenler

Diğer dinler gibi İslami düşüncede de din, insan davranışları belirleyen en önemli bir ölçüt olarak toplum tarafından kabul edilmektedir. Katılım bankacılığını gerektiren dini nedenlerin en başında, İslam düşüncesinde olduğu gibi diğer pek çok dinde "faiz" in yasak olarak kabul edilmesi durmaktadır. Faizin toplum ahlakı açısından olumsuz etkisinin yanı sıra, ekonomik haksızlıkları ve problemleri de kendisi ile beraber getirdiği bilinmektedir.

Türkçedeki anlamsal karşılığı faiz olarak bilinen riba Arapça bir kelime olarak lügatta, ziyade (fazlalık) ve nema (artma, çoğalma) anlamlarını taşımaktadır (Özsoy, 1993: 59). İnsanlar tarafından terim olarak faizin farklı tarifleri yapılmaktadır. Bazı anlamları şu şekildedir: “Faiz; dar anlamda satın alma gücünü kiralamanın fiyatıdır”. Faizin temel işlevini, “arz ve talep edilen satın alma gücünün dengelemesidir” şeklinde ifade edilebilir (Paya, 2001: 149).

Faiz, söz konusu olan herhangi bir miktar paranın ödenmesinden ibaret olan borçlarda, alacaklı kişinin bu paradan mahrum kaldığı zaman diliminde ve belirli bir orana bağlı olarak gerçekleşmiş olan bir karşılıktır (Evren, 1987: 27).

İslami düşüncede paranın ticaretinin yapılması yani, paranın alınıp satılması, haram/yasak olarak kabul görmesi, faizsiz bankaların ortaya çıkmalarında önemli bir faktör olmuştur. Ayrıca, faiz yalnızca İslam dininde değil, Musevilik ve Hristiyanlık dinlerinde de yasak olarak kabul edilmektedir. Musevi dinin kutsal kitabı olarak bilinen Tevrat'ta faiz kesin bir şekilde yasaklanmıştır fakat Museviler faizi yalnızca kendi aralarında yasak olarak değerlendirmişlerdir. Musevi dinine sahip olmayanlara ise faiz uygulamakta herhangi bir sakınca görmemişlerdir (Hatunoğlu, 1995:12).

4.4.2. Ekonomik Nedenler

İslami banka düşüncesinin ortaya çıkışını hazırlayan ekonomik nedenlere baktığımızda özellikle 1970'li tarihlerde Arap devletlerinin petrolden kazandıkları gelirlerin ekonomiye yeniden kazandırılması, bu kazançlarla kalkınmaya katkı sağlanması arzusunun ön plana çıktığı söylenebilir (Ustaoglu, 2014:17).

İslam ülkelerinin 1970'li tarihlerde petrol fiyatlarının ani bir şekilde yükselişi ile petrolün üretilmesi ve satılmasında elde ettikleri önemli petrol kazançları, faizsiz bankacılığın gelişmesini sağlayan ekonomik etkenlerin başındadır. 1970'li yıllarda petrol üreticisi olan ülkelerin (OPEC) petrol fiyatlarını daha da yukarıya çekmesiyle, İslam ülkelerinin petrol ihracından elde ettikleri kazanç ve birikimler önemli ölçüde artmıştır. O zamanki dönemde bu ülkelerin ulaştıkları dış ticaret fazlaları ve petrodolar olarak isimlendirilen tasarrufları batılı devletlere gitmiş, maalesef İslam dünyası ülkelerinin kalkınmasına etki etmemiştir. Bu durum bu ülkelerdeki olan gelir dağılımını daha fazla bozarak, ikili ekonomik yapıyı güçlendirme gibi olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına da neden olmuştur (Arabacı, 2007:20).

Bu süreç petrol ithalatçısı durumunda olan ülkeleri, petrol üreticisi ülkelere biriken ilgili kaynakları ülkelerine getirmek için yoğun çaba harcamaya neden olmuştur. Hızla artış gösteren petro-dolarlarını faiz sistemi içinde kullanmak isteyenlerin yanı sıra, bu paraları sadece kar ve zarar sistemi içinde kullanmak isteyenler de vardır. İşte bu sistemle, batı dünyasındaki finans sisteminde kendilerine yer bulamayan çevreler, ellerinde bulunan fonları, faizsiz bir sistemle yalnızca “kar ve zarar” kavramlarına dayanacak bir şekilde yatırım yapmak istemişlerdir (Bilir, 2010: 24).

Tüm bu nedenlerden dolayı İslam ülkeleri içinde bir arayış başlamış ve bunun sonucunda 1974 tarihinde İslam Kalkınma Bankası yaratılmıştır. İslam Kalkınma Bankası'nın kuruluşunu takiben İslam ülkeleri faizsiz esaslara göre çalışmakta olan finansal kuruluşlar yaratmaya başlamışlardır. Dolayısıyla; hem dini açıdan haram olarak kabul gören faize karşı duyarlı olan İslam ülkeleri arasında mali piyasaların ve ticaretin gelişmesi elde edilerek, gelişmekte olan İslam ülkelerinden daha az gelişmiş olan İslam ülkelerine sermaye hareketinin sağlanması istenmiş, hem de ekonominin dışında kalmış bulunan ya da verimsiz olarak görülen alanlara yönelmiş tasarrufların faizsiz bankacılık

kuruluşları sayesinde ekonomik sisteme kazandırılması gibi etkenler, İslam bankacılığının ortaya çıkmasını hazırlamıştır (Eskici, 2007: 27).

Petrol piyasasında gelişen olayların dışında İslami bankaların ortaya çıkışını sağlayan diğer ekonomik unsurlarda bulunmaktadır. İslami bankaların ortaya çıkmasına neden olan diğer ekonomik nedenler ise şu şekildedir (Akgüç, 1989:162);

- Günümüzde bulunan ticari bankaların, kalkınma hedeflerine yönelik uzun vadeli yatırım kredileri/destekleri yerine daha kısa vadeli ticari amaçlı kredileri yeğlemeleri gelişmekte bulunan ülkelerin kalkınma ve yatırım finansmanlarına yönelik olarak engel teşkil etmektedir. Buna karşın, katılım bankaları, kalkınma amaçlarına yönelik olarak yatırımlara finans sağlamak suretiyle gelişmekte olan ülkelerdeki önemli bir eksikliği ortadan kaldıracaktır.
- Klasik bankalar ise yürütülmekte olan ticari ve sanayi faaliyetlerinin ortağı olmayıp önceliği daha çok kendilerinin çıkarlarına vermektedirler. Bundan başka bu bankalar kredi verdikleri firmaların çalışmalarını, verimliliklerini denetleme imkanına sahip değiller. Ülke ekonomisine zarar vermekte olan bu duruma karşı faizsiz bankalar ise, fonlarını ortaklık esasına dayanarak kullandıklarılarından ülke ekonomisinin menfaatini gözetmek ve fon/kredi kullananları denetlemek gibi işlemler yapmaktadırlar.

4.4.3. Sosyal Nedenler

İslam bankacılığının ortaya çıkmasına ve gelişimine ekonomik ve dini etkenler gibi sosyal etkenler de zemin hazırlamıştır. Toplumı oluşturan öge bireylerdir. Toplum içinde bireyler farklı sınıflara mensup kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Zengin, fakir, çiftçi, köylü, esnaf vb. birçok sınıf olmakla birlikte, bu sınıflar arasında iletişimin iyi olması çok önemlidir (Ustaoglu, 2014:18).

20 yıl önce batılılar faizsiz finans sistemine İslâm Bankacılığı/İslami Bankacılık ismini vermişler. Genel olarak faizin yalnızca İslamiyet'te değil de tüm diğer semavi dinlerde de haram/yasak olarak değerlendirilmesi, kendi kültürüne ve dini değerlerine saygı duyan muhafazakar toplumlarda faizsiz bankacılığa gösterilen ilginin daha da artmasına neden olmaktadır. Bundan başka muhafazakâr düşünceli insanlar toplumsal yapıya zarar vermekte olan, ülke yasalarına aykırı davranan veya ahlak dışı işler yapan şirketlere finans/kredi veren, bu şirketlerden aldığı faizi dağıtan banka ve finans kuruluşlarına kendi parasını yatırmak ve bu süreçlere kaynak sağlamak istememektedirler. Dolayısıyla bu durum ise faizsiz bankacılığın oluşumu ve gelişiminde önemli bir neden olarak görülmektedir (Çoban, 2016:7).

Faizsiz bankacılık, sermayenin reel ekonomi içinde değerlendirilmesi sonucunda istihdam alanları açmakta ve bununla da üretim faktörlerini harekete geçirmektedir. Bununla da toplumdaki zengin ve fakir arasındaki adaletsizliği ortadan kaldırmakta rol oynamaktadır. Buradan da anlaşıyor ki sosyal barış, toplumsal bütünlük, güçlü bir ekonomi oluşturma noktasında Katılım Bankaları'nın olması önemli bir alternatiftir (Ustaoglu, 2014:18).

Genel olarak her toplumda, sermayeyi elinde bulunduranlar güçlerini fakir ve zayıfların aleyhine kullanan bir süreç izlemektedirler. Böyle bir durum piyasaya emek arz eden fakir ve zayıf olan toplumsal kitlenin nefret ve kin duymasına neden olmaktadır ki doğal olarak bunun sonucu toplumda sosyal barışın zedelenmesidir. Ayrıca bu nefret ve kin yalnızca bireyler veya toplum kesimleri arası ilişkilerde değil

de, ülkelerarası siyasi-ekonomik ilişkilerde de kendini farklı biçimlerde göstermiştir (Akcan, 1997:31).

4.5. Dünyada Katılım Bankacılığı

Pakistanlı bilim insanı olan Muhammed Abdu'l-Mennan, 1960'lı yıllarda İslami kurallara göre yönetilen ve uluslararası düzeyde bir bankanın kurulması düşüncesini paylaşmıştır. Bunu takiben 1973 yılında Cidde'de yapılan "İslam ülkeleri maliye Bakanları Toplantısında İslam Kalkınma Bankası'nın kurulması kârarı alındı". ABD ise bu girişime "Dünya Bankası" modelinde işlem yapacak bölgesel ölçekli birkaç büyük banka kuruluşu suretiyle önayak olmuştur (Akin, 1986:114).

İlerleyen süreçte Asya ve Afrika katılım bankalarının kurulmasının sonucunda 29 ülkenin katılımı ile birlikte "20 Ekim 1975 yılında uluslararası düzeyde ilk İslam bankası olan İslam Kalkınma Bankası" kurulmuştur. "İslam Kalkınma Bankasının kuruluşundan sonra Mısır'da Mısır Faysal İslam Bankası 1977 yılında kurulmuş, 1979 yılında ise Pakistan'da İslami Bankacılığı'nın" temelleri atılmıştır (Akin, 1986:114).

Gelişmekte olan ülkelere gelen finansal talepleri karşılamakta problem yaşayan Amerika Birleşik Devletleri, katılım bankacılığının gelişimini desteklemiştir. Amerika Birleşik Devletleri, ulusal ve uluslararası çapta bankalar kurarak katılım bankacılığının gelişimine öncü olmuştur (www.baskent.edu.tr, 25.11.2017).

Katılım bankacılığı günümüzde sadece Müslüman ülkelerde uygulanan bir sistem olmaktan çıkmış ve büyük bankaların pastadan pay almaya çalıştığı bir uğraşa dönüşmüştür. "Citibank, ANZ, HSBC gibi önemli bankalar faizsiz finans sistemine ilgi duymakta ve daha fazla pay elde etmek için uğraşmaktadırlar. HSBC'nin Ortadoğu'nun yanı sıra Pakistan, Malezya, Bangladeş gibi ülkelerde sahip olduğu geniş şube ağı bankanın faizsiz finans piyasasından aldığı payın artmasını sağlamaktadır" (Çoban, 2016:22).

Faizsiz bankacılığın dünyadaki tarihini şu şekilde üç aşamada özetlemek mümkündür (Karapınar, 2003:13-14);

1. Doğuş Dönemi (1972-1975): "Bu dönem petrol gelirlerindeki ani artışın ve büyük likiditenin hâkim olduğu dönemdir".
2. Gelişme Dönemi (1976-1983): "Bu dönem faizsiz bankalarının Arap körfezinden, doğuda Malezya, batıda İngiltere'ye kadar yayıldığı dönemdir. Bu dönemde çok sayıda uluslararası banka kurulmuştur".
3. Olgunluk Dönemi (1983'den günümüze): "Bu dönem Arap dünyasının, petrol gelirlerindeki azalma, doların güçlenmesi, faiz oranlarının artması, OPEC ülkelerinden sermaye çıkışları gibi nedenlerle, ekonomik gerilemenin yaşandığı dönemdir. Buna rağmen, Amerika'da Arap bankaları açılmış, Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerde faizsiz bankalar kurulmuştur.

İlgili dönemdeki diğer bir gelişme ise, muhasebe standartlarına duyulan ihtiyaç sonucunda, İslami finansal kuruluşlar için "Muhasebe ve Denetim Kurumunun" oluşturulması olmuştur (Türkmenoğlu, 2007:14).

Faizsiz bankacılık ile ilgili olarak, ülkelerdeki uygulamaları "İslami Finansal Sistemde Ticari Bankacılık ve Karma Finansal Çevrede Faizsiz Bankacılık" şeklinde iki bölümde incelemek mümkündür. "İran, Pakistan, Sudan ve Suudi Arabistan'da İslami Finansal Sistemde Ticari Bankacılık" incelenmekte iken "Mısır, Kuveyt ve Diğer

Körfez ülkeleri, Bangladeş, Malezya, İngiltere, Rusya, Almanya ve Hollanda'daki uygulamalar Karma Finansal Çevrede Faizsiz Bankacılık" şeklinde ele alınmaktadır (Özgür, 2007:46).

4.5.1. Kuveyt

İslamî Finansın en fazla gelişmeyi başardığı bölge olan körfez ülkeleri özellikle son dönemde bu alanda merkez olma çabalarını daha da artırmaktadır. Körfez bölgesinde bulunan ülkelerde bankacılık sektöründeki İslamî finansın payı %20'nin üzerinde bulunmaktadır. Suudi Arabistan bölgede %35'lik pay ile İslami Finans'ın en çok geliştiği devlet olma özelliğini kendinde bulunmaktadır. Dünyada en büyük ikinci banka olarak bilinen Suudi Al Rajhi Bank Suudi Arabistan merkezli olarak faaliyet göstermektedir (www.tkbb.org.tr, 30.11.2017)

Kuveyt'te ise faizsiz bankalar, faizli bankalar ile birlikte faaliyette bulunmaktadırlar. Kuveyt Ticaret Kanuna göre anlaşmanın taraflarının faiz ve gecikme faizi oranları üzerinde anlaşma hakları vardır. Bu kanuna göre eğer taraflar faiz oranı üzerinde anlaşma sağlamamışlarsa gecikme faizi ve faiz oranı % 7 olarak belirlenecektir. Ayrıca taraflar sözleşme ile temerrüt faiz oranını % 7'nin üzerinde olması ile bağlı anlaşabilir, ancak bu oran, Kuveyt Merkez Bankası tarafından belirlenen orandan fazla olmamaktadır (Çoban, 2016:24).

4.5.2. Mısır

Arabacı (2007)'nin aktardığına göre "Mısır'ın bankacılık sisteminde önemli rolü olan iki faizsiz banka vardır. Bu bankalar Mısır-Suudi Arabistan ortaklığıyla 1977 tarihinde kurulmuş olan Mısır Faisal Bankası ile daha sonraki zaman diliminde tamamı ile Mısırlılara ait olacak olan Uluslararası Yatırım Bankası'dır. Bu bankalar Mısır finansal sisteminde genel olarak toplam mevduatın % 17'sine sahiptirler."

4.5.3. Ürdün

Ürdün'de oluşturulan ilk faizsiz banka, Ürdün İslam Finansman ve Yatırım Bankasıdır. 1 Nisan 1978 yılında Ürdün'de İslam bankacılığı ile bağlı olarak ilk kanun resmi gazetede yayınlanmasına rağmen 22 Eylül 1979 tarihinde ancak faaliyete başlayabilmiştir. Banka merkez şubesine ek olarak 1982 tarihi sonu itibarıyla 3'ü Amman'da 4'ü ise diğer şehirlerde olmak üzere toplam olarak 7 şube açmış, ardından 1983 tarihinde 4 şube daha açarak toplam şube sayısını 11'e kadar artırmıştır. Bundan başka bu banka diğer ülkelerde de faizsiz bankaların oluşturulması konusunda kurucu ortak olarak önemli bir rol oynamıştır (Çoban, 2016:26).

4.5.4. Suudi Arabistan

Faizsiz Bankacılığın uygulanmasında en önemli rolün Suudi Arabistan'ın devlet ve iş adamlarına ait olduğu görülmektedir. Dünyadaki pek çok yerde faizsiz bankaların oluşturulmasında bu kişilerin etkisi çok büyüktür. 1983 yılında Suudi Arabistan'da ilk olarak Al Rajhi Company'e izin verilmiştir. Bu kuruluş, Suudi Arabistan'ın ilk İslam Bankası olma özelliğini taşımaktadır. Al Rajhi Company, Finansal Kiralama alanında dünyada bulunan en güçlü mali kuruluşlardan biri olarak bilinmektedir (Uçar, 1992:50).

Dünya’da bulunan bütün İslami Bankacılık varlıklarının yaklaşık olarak %14’ü Suudi Arabistan’dadır. Al Rajhi Bank, büyük İslam bankaları içinde 43.981 milyon dolarlık varlık toplamı ile ilk sırada bulunmaktadır (Akın ve Ece, 2010).

4.5.5. Birleşik Arap Emirlikleri

Birleşik Arap Emirlikleri, katılım bankacılığının yoğun olarak kullanıldığı ülkelerden birisidir. Birleşik Arap Emirlikleri’ndeki ilk İslami banka “Dubai İslam Bankası” 1975 yılında kurulmuştur. Ülkede faaliyet gösteren bazı katılım bankaları şu şekildedir (Tat, 2014:58-59);

- Abu Dabi İslamik Bank,
- El Hilal Bank,
- Ajman İslamik Bank,
- Emirates İslamik Bank,
- Noor İslamik Bank,
- Sharjah İslamik Bank.

4.5.6. Malezya

Malezya’da faaliyette bulunan bazı İslami bankalar şunlardır; Alliance Bank Inc., Affin Bank, Al Rajhi Bank Hong Leong Bank (Tat, 2014:59). Türkiye’de İslami bankacılığın sektör payı %5 iken Malezya’da bu oran yaklaşık olarak %20’dir (TKBB, 2014, www.tkbb.org.tr).

Malezya katılım bankacılığının yoğun olarak kullanıldığı ülkelerden birisi olmakla birlikte, ülkede yer alan en büyük 5 banka pazarın yaklaşık %60’ına sahiptir. Malezya 1983 yılında itibaren İslami bankacılık işlemlerini İslami Bankacılık Yasası ile denetlemektedir (Küçük, 2012, www.dunya.com, DİE: 30.05.2018).

4.5.7. İran

İran İslami bankacılığın faaliyet gösterdiği önemli ülkelerden birisidir. Ülkede faaliyet göstermekte olan en büyük paya sahip 3 banka; Bank Melli İran, Bank Melat Ve Bank Sederat İran’dır. İran aynı zamanda, dünya üzerindeki en büyük 10 İslami bankanın 7’sine ev sahipliği yapmaktadır (Tat, 2014:60).

4.5.8. İngiltere

Batı ülkelerinde İslamî Finansın merkezi olma amacını taşıyan ülke İngiltere’dir. İslamî finans ve bankacılığın İngiltere’deki tarihi 1960’lı yıllara kadar gitmektedir. İngiltere’nin İslamî bankacılık sisteminin önemli ülkelerinde biri olarak görülmesinin temelde iki önemli nedeni var. Bu nedenlerden biri; İngiltere’de daha 1990’lı yıllarda yaşamakta olan yaklaşık olarak 1.75 milyon Müslüman’ın İslami Finans ürünleri talep etmeleri olmuştur. İkinci neden ise; Barclays Bankası’ndan Andrew Buxton’ın, Gatehouse Bankası’ndan Richard Thomas’ın ve HSBC Bankası’ndan Iqbal Khan’ın İslami finans konusunda liderlik etmiş olmasıdır.

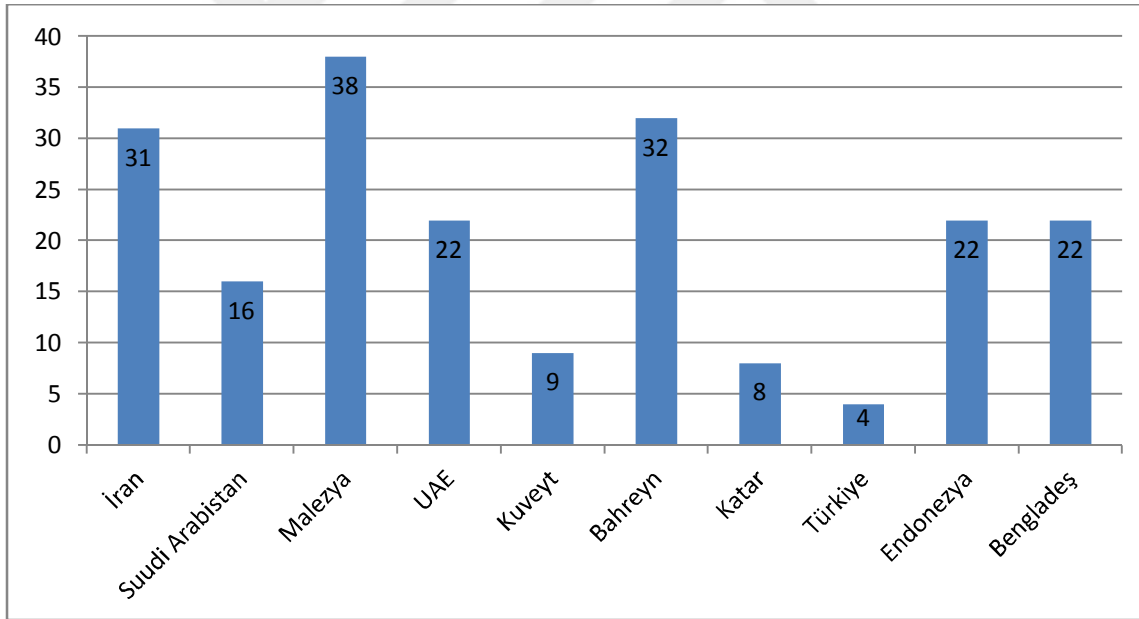
Mart 2013 tarihinde ise İslami bankacılık ile bağlı olarak İngiltere Ekonomi Bakanlığı bünyesinde yeni bir ekip yaratılmıştır. Yaratılan bu yeni ekip başta 29-31 Ekim 2013 tarihlerinde Londra’da yapılmış olan Dünya İslamî Ekonomi Forumu olmak

üzere, İngiltere’de İslamî finans ile bağlı yeni düzenlemeler yaparak bu piyasaya yatırımcıları getirmeyi amaçlamıştır. Bundan başka Londra Borsasında yaklaşık olarak 34 milyar dolar değerinde sukuk işlemi yapılmaktadır (SERPAM, 2013:10).

Danimarka’da bulunan Danimarka Milletlerarası İslam Bankası, Avrupa’da gerçek anlamda İslam bankacılığının temel fonksiyonlarını kendisinde barındıran ilk bankadır. Danimarka Milletlerarası İslam Bankası’nın önemli görevlerinden biri, Danimarka ve İskandinav ülkelerinde olan ticari faaliyet ve girişimler ile İslam dünyası arasında temel bir köprü olmaktır. Bu banka Danimarka’da İslam Hukuku prensip ve uygulamalarına bağlı olarak bankacılık hizmeti vermektedir (Çoban, 2016:34).

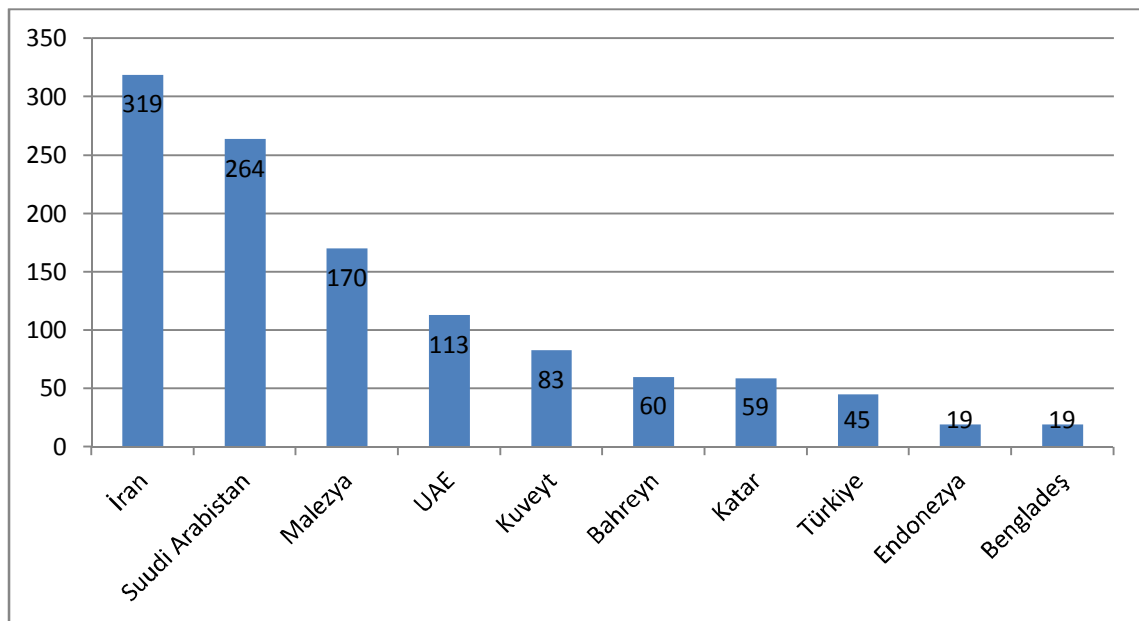
Bundan başka Alman Deutsche ve Bank Dresdner Bank’ın da faizsiz fonları vardır, ayrıca bu fonların hisse senedi yatırımları da bulunmaktadır. Hollanda’nın başkenti Amsterdam’da Londra ve Frankfurt’tan sonra Avrupa’nın en güçlü finans merkezlerinden biri olarak bilinmektedir. Geline bu süreç itibarıyla finans kuruluşlarının gelir getirici proje ve yenilik peşinde koşmaları dolayısıyla Hollanda bankalarının da faizsiz bankacılık ve faizsiz yatırım ile ilgili olarak eğitim alma gerekliliğini doğurmuştur. Bu nedenle de Hollanda’da kısa bir zamanda faizsiz bankacılık eğitimi verebilecek bir ekonomi fakültesi kurulması amaçlanmıştır (Bacanlı, 2004).

Dünyada faizsiz bankacılığın 2014 yılı itibarı ile bazı İslam ülkelerinde dağılımı şu şekildedir;

Şekil 4.1. Dünyada Katılım Bankacılığı -2014- (ICD Thomson Reuters Islamic Finance Development Report 2014:46)

Katılım bankalarının İslam Ülkelerindeki dağılımı incelendiğinde en yüksek dağılımın Malezya en düşük dağılımın ise Türkiye’de olduğu görülmektedir. 2014 yılı itibarı ile yukarıdaki şekilde yer alan ülkelerdeki faizsiz bankacılığın aktif büyüklükleri ise aşağıdaki şekildeki gibi gerçekleşmiştir;

Şekil 4.2. Dünyadaki Katılım Bankalarının Aktif Büyüklükleri (ICD Thomson Reuters Islamic Finance Development Report 2014:46).

Katılım bankalarının bazı İslam ülkelerinde aktif büyüklükleri ile ilgili veriler incelendiğinde İran'da yer alan katılım bankalarının 319 milyar dolar aktif büyüklüğe sahip olduğu Türkiye'deki katılım bankalarının ise 45 milyar dolar aktif büyüklüğe sahip olduğu görülmektedir. 2015 yılında ise katılım bankacılığında ülkelerin paylarını gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 4.1. 2015 Yılında Küresel Faizsiz Finans Varlıklarından Alınan Paylar (Ernst & Young, World Islamic Banking Competitiveness Report, 2015)

Ülke	Oran
Suudi Arabistan	31,7
Malezya	16,7
BAE	14,6
Kuveyt	10,5
Katar	7,7
Türkiye	5,8
Endonezya	3,8
Bahreyn	1,7
Pakistan	1,2

Dünya üzerinde katılım bankacılığında öncü olan ülkelerin katılım fonlarından aldıkları payların oran olarak dağılımı incelendiğinde; Suudi Arabistan'ın %31,7 ile en büyük paya sahip olduğu, Malezya'nın %16,7 ile en büyük ikinci paya sahip olduğu görülmektedir. Türkiye ise %5,8'e sahiptir.

4.6. Katılım Bankacılığının Dünyada Meydana Getirdiği Değişimler

Günümüz dünyasında git gide yaygınlaşan küreselleşmenin, katılım bankacılığı ile faizsiz finans alanında da önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmeler Müslüman

toplumdaki gelişmelerin yanı sıra Hristiyan toplumunda da kendini göstermeye başlamıştır. Katolik dünyasının dini lideri Papa'nın 2008 yılındaki ifadesinde;” Batı toplumu, girdiği asalak kapitalizmin karanlık tüneline, İslami Bankacılık Sistemi uygulamasına geçerek çıkacaktır” yönündeki beyanı oldukça önemlidir. Bundan dolayı Vatikan'ın yaşanmış olan finansal krizlerle birlikte İslami Bankacılık faaliyetlerini daha dikkatli ve yakından takip ettiği anlaşılmaktadır (Canbaz,2015:160).

Uluslararası finans dünyasında katılım bankacılığı ürünleri en hızla büyüyen alanlardan biri olarak görülmektedir. Finansal ürünlerin çeşitliliği, yatırım miktarları ve global oyuncular giderek çoğalmaktadır. Geleneksel bankacılık hizmeti veren birçok batılı kuruluşlar da katılım bankacılığının ürünlerini portföylerine dahil ettikleri bilinmektedir. Son zamanlarda özellikle Citigroup, Deutsche Bank, HSBC, Lloyds TSB ve UBS olmak üzere geleneksel bankacılık hizmetlerini sunan bu kurumlar da bu pazardan pay almaya çalışmaktadır. Geleneksel bankacılık ürünlerinin yanı sıra katılım bankacılığına has ürünleri de portföylerine dahil eden bu kurumların bu ürünleri kullanmaları veya katılım bankacılığı faaliyeti gösteren şubeler açmaları dünyada bu alanda rekabetin ne kadar arttığını göstermektedir (TKBB,2007:8).

Londra, İslami finans ve bankacılık açısından dünyada önemli bir merkez olarak kabul edilmektedir. Körfez ülkelerinin yanı sıra, Kuala Lumpur ve İstanbul'un da son yıllarda finansal merkez olma yolunda ciddi çalışmalar yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu alanda “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi” oluşturmak için Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 2009 yılında “Strateji Belgesi” hazırlanmıştır. Bu belgeye göre; merkezin yararlanabileceği ürün ve hizmetlerden birisi “İslami Finans” olarak belirlenmiştir. Bundan dolayı Borsa İstanbul'da (BİST) son dönemde büyük ilgi gören İslami Finansal Ürünler hakkında araştırma yapmak için Dünya Bankası ile beraber “Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezi” kurulmuştur (Canbaz,2015:163-164).

Batı ülkelerinde bu gelişmeler yaşanırken, dünya ticaretinde yeni merkezi konumuna gelen Güneydoğu Asya'da da bu konuda önemli gelişmeler olduğu izlenmektedir. Özellikle de ekonomik ve uluslararası ilişkilerde güç merkezinin, Batı'dan Doğu'ya kayması ile beraber Müslüman nüfusunun yoğun olduğu Endonezya ve Malezya, ayrıca Singapur gibi ticari ve finansal olarak gelişmiş ülkelerde İslami Finans ve Bankacılık işlemleri, kurumsallaşma ve uygulama açısından hızla gelişim göstermektedir. Bundan başka Japonya, Çin, Güney Kore ve Hong Kong gibi önemli dünya ülkelerinde de durum pek farklı değildir. Geleneksel bankacılığın neden olduğu dünyadaki finansal krizler, ülkelerin İslami bankacılığa olan ilgisini her geçen gün daha da artırmaktadır (Canbaz, 2016:161-162).

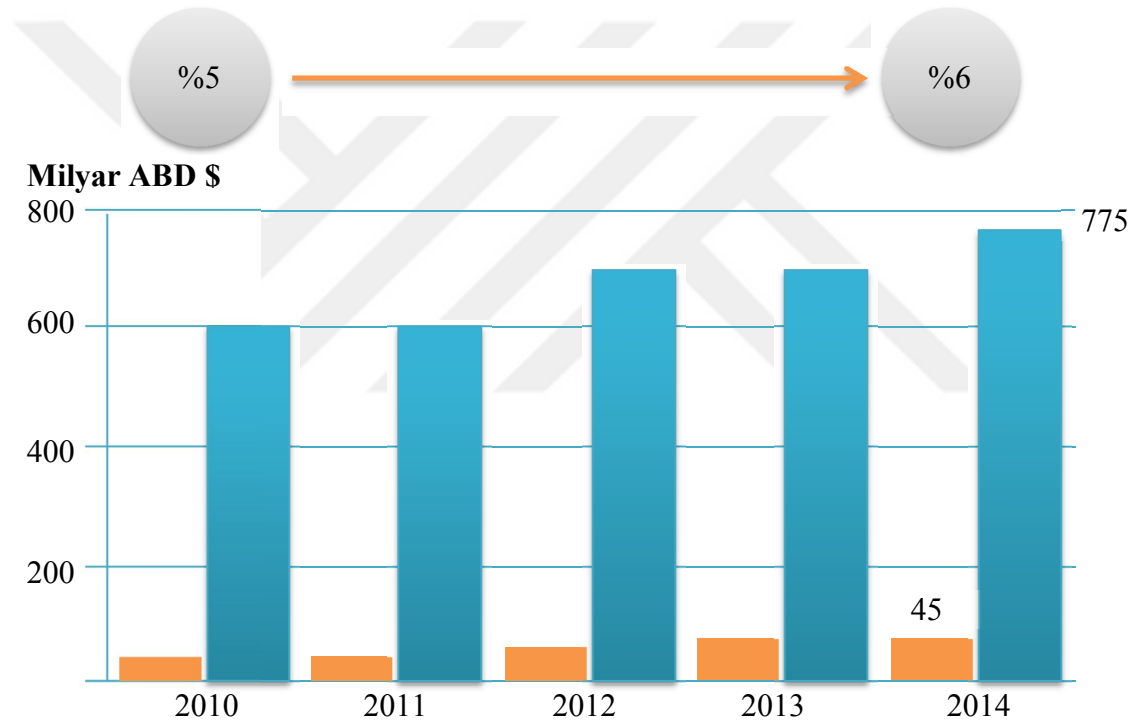
Tablo 4.2. Faizsiz Bankacılık Varlıklarının Gelişimi (TKBB, 2018:52)

Yıl	Milyar dolar
2012	1.305
2013	1.565
2014	1.445
2015	1.604
2016	1.675
2017	1.721

Katılım bankalarının 2012 yılındaki varlıkları 1.305 milyar dolar iken, 2013 yılında 1.565 milyar dolar, 2014 yılında 1.445 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılından sonra ise sürekli artışla 2017 yılında 1.721 milyar dolar olmuştur. Grafikteki değişimler incelendiğinde 2014 yılında bir daralma olduğu görülmektedir. Daralma yaşanan yıl dışındaki yıllarda ise sürekli bir artış eğilimi göstermektedir. Genel

anlamda ise katılım bankalarının beş yıllık süreçte yaklaşık olarak 400 milyon dolarlık bir genişleme sağladığı görülmektedir. Katılım bankacılığının pazar payı düşünüldüğünde elde edilen büyümenin sürekli olması katılım bankacılığı adına önemli bir sonuçtur (TKBB 2018:52).

“Ortaklık yöntemiyle elde ettikleri fonları peşin alım taksitli satım yöntemiyle kullandıran katılım bankaları, finansal piyasalarda bir taraftan aracılık rolünü yaparken, diğer taraftan modern bankacılık hizmetlerini de vermek suretiyle, bankacılık sektörünün önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Nitekim bu bankalar, çeşitli çalışma yöntemleri sayesinde, dünyada ve Türkiye’de yaşanmış olan son krizlerden diğer bankalara kıyasla daha az oranda etkilenmişlerdir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründe bir seçenek olması, mevcut sistemi tamamlayıcı özelliği, ekonomiye ve özellikle reel kesime katkısı, finansal sisteme getirdiği çeşitlilik, derinlik ve güvenilirlik, bu bankacılığın son yıllarda hem dünyada hem de Türkiye’de popüler olmasına neden olmuştur” (Pehlivan, 2016:319).

Şekil 4.3. 2014 Yılı Bankacılık Toplam Aktifleri (EY, 2016:6)

Katılım bankacılığının toplam aktifler içerisindeki payının sunulduğu şekil 4.3’te 2010 yılından 2014 yılına kadar geçen 4 yıllık süreçte katılım bankacılığının payının %1 düzeyinde arttığı görülmektedir.

Küresel Pazar Pazu**Katılım Bankacılığında büyüme (2014)**

Şekil 4.4. Küresel Finansal Piyasalarda Katılım Bankacılığı Büyüme Oranı (EY, 2016:7)

Şekil 4.4'te küresel finansal sistemde katılım bankacılığı bankacılık Pazar payları hakkında bilgiler yer almaktadır. Küresel finansal piyasalarda bankacılık faaliyetlerinin 2014 yılında %5,1 puanlık bir artış yaşadığı görülmektedir. Bankacılık faaliyetlerindeki bu büyümeye rağmen dünyadaki katılım bankacılığı faaliyetlerinin %0,7 oranında azaldığı görülmüştür. 2014 yılında katılım bankacılığında dünya üzerinde daralma meydana gelmiştir.

Katılım bankacılığının finansal araçları açısından 2018 yılında meydana gelen gelişmeler incelendiğinde ise; İslami Finans Konseyi, Birleşik Krallık, Birleşmiş Milletler Çevre Finans Girişimi'nin Sorumlu Bankacılık İlkelerini onaylayarak, diğer 64 uluslararası bankayı ve paydaşı birleştirerek İslami finans için çalışan ilk danışma organı oldu. Söz konusu danışmanlık 1.300'ün üzerinde finansal kurum ve pencereden oluşan ve yılda % 6'lık bir büyüme gösteren İslami Bankacılık sektörü için bir fırsat oluşturmaktadır (TKBB, 2019:3).

Tablo 5.1. Katılım Bankacılığının Performans İndeksi ([Www.Msci.Com](http://www.Msci.Com); 26.06.2019).

Yıl	MSCI World Islamic	MSCI World
2018	-8,5	-8,2
2017	20,15	23,07
2016	8,33	8,15
2015	-4,11	-0,32
2014	3,77	5,5
2013	23,16	27,37
2012	11,40	16,54

Morgan Stanley Capital International indeksi olarak bilinen gelişim indeksine göre katılım bankacılığının 2012-2018 yılları arasındaki performans verileri tablo 5.1'de yer almaktadır. Tabloda oluşturulan bilgilerin içeriğinde ticari faaliyetler ve toplam varlıklar kullanılmaktadır. Tabloda yer alan bilgiler İslami bankacılığın brüt gelirlerinin artı eğilimi göstermektedir. Katılım bankacılığını dünya düzeyinde karlılık

oranı sürekli olarak artış eğilimli gösterirken bu artış dalgalı bir şekilde gerçekleşmektedir. 2015 ve 2018 yıllarında karlılığın daralma yönünde hareket ettiği görülmektedir.

4.7. Katılım Bankacılığının Güçlü ve Zayıf Yönleri

Katılım bankacılığı işleyiş biçimi ile farklılık arz eden bir bankacılık türüdür. Katılım bankacılığının diğer bankalara kıyasla güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır.

Katılım bankacılığının güçlü yönleri incelendiğinde (Coşkun, 2008:65-66, Keskin vd., 2004:9);

- Katılım bankaları faizsiz enstrümanlarla faaliyet gösterdikleri için ekonomik kriz dönemlerinde kur ve faiz riskini üstlenmemekte sadece piyasa ve kredi riskine maruz kalmaktadırlar.
- Kredi bedelinin kredi kullanan işletme yerine mal tedarik eden satıcılara ödenmesi, kredinin, veriliş amacı dışında düşüntülü ve verimsiz alanlarda kullanılmasını engellemektedir.
- Katılım bankaları kısa vadeli olarak topladıkları fonları, kısa vadeli ekonomik faaliyetlerin finansmanında, uzun vadeli fonları ise uzun vadeli ekonomik faaliyetlerin finansmanında kullanılmaktadırlar. Bu durum bilançoların aktif ve pasif tarafları arasında vade uyumunu sağlamakta ve katılım bankalarını likidite riskinden korumaktadır.
- Katılım bankaları, topladıkları fonları çalışma prensipleri gereği, bankalar arası piyasada ve bono-tahvil piyasasında değerlendirememektedir. Dolayısıyla faizlerin kriz zamanlarındaki anormal yükselişleri bu bankaları etkilememektedir.

Katılım bankacılığının güçlü yönleri genel olarak işlem ilkeleri aracılığı ile elde edilmektedir. Bununla birlikte katılım bankacılığının bazı zayıf yönleri de bulunmaktadır. Katılım bankacılığının zayıf yönleri (Coşkun, 2008:65-66, Keskin vd. 2004:9);

- Katılım bankalarının kullandığı finansman yöntemleri günümüz ekonomik dünyasında ortaya çıkan ihtiyaçları tam olarak karşılayamamaktadır. Hükümetlerin bütçe açıklarını finanse etmek için artan kredi taleplerini veya bireylerin tüketici kredisi taleplerini karşılamaya yönelik hiçbir kâr-zarar ortaklığı enstrümanı bulunmamaktadır.
- Kâr-zarar ortaklığı temelinde kurulan katılım bankalarının nakdi kredi işlemlerinde %90'lara varan oranlarda faize yakın bir enstrüman olan vadeli satış yöntemini kullanmaları ve mudilere piyasa faiz oranlarına yakın kâr payı vermeleri, katılım bankalarının ticari bankalarla aynı olduğu izlenimi doğurmaktadır.
- Katılım bankalarının ticari bankalara göre yetersiz kalabilecekleri bir diğer nokta ise işletmelerin kısa dönem işletme sermayesini kredi şeklinde finanse edememeleridir.

5. TÜRK FİNANSAL SİSTEMİ VE KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL SİSTEMDEKİ ROLÜ

Genel olarak dünyadaki tüm ekonomileri etkilemeyi başaran 2008 Küresel Krizi ile beraber para ve sermaye piyasalarında yeni sistemler, finansal hizmetler ve ürünler için birtakım aramalar baş göstermiştir. Krizin çözüm yollarından biri olan ve alternatif sistemlerin en önemlilerinden olarak değerlendirilen “İslamî Finans” tır. Ortadoğu ve Asya’nın önemli bir kesiminde 1980’li tarihlerde popüler bir kavram olan İslamî Finans, yaklaşık olarak son 10 yıllık süreçte hızlı bir şekilde Avrupa ve Amerika’ya da yayılmıştır. Türkiye’de de son dönemlerde katılım bankacılığının öneminin artmaya başlaması ve Hazine’nin de “sukuk” ihraçları yapması, ülke ekonomisinde “İslamî Finans” kavramının yerleşmesinde önemli bir ölçüde etkili olmuştur (SERPAM, 2013:2).

5.1. Türkiye’de Bankacılık

Türkiye’de bankacılığın tarihi cumhuriyet öncesine dayanmaktadır. Bu sebepten dolayı bankacılık tarihi incelenirken Osmanlı Devleti’nde yaşanan gelişmeler de incelenecektir.

Kazgan, (1997: 19) Osmanlı İmparatorluğu döneminde bankacılık faaliyetlerini şu şekilde açıklamaktadır;

“Osmanlı İmparatorluğu döneminde bankacılık faaliyetinin başlangıcı ile ilgili iki temel görüş söz konusudur. Bunlardan birincisi bankacılık faaliyetlerinin İstanbul’un fethi ile başladığıdır. İstanbul’un fethi, Avrupa ekonomisi ile Osmanlı Devleti’nin ve Osmanlı insanının tanışmasını sağlamıştır. Zira fethedilen İstanbul, Akdeniz ve Karadeniz bağlantılı iki ticaret yolunun ortasında bulunuyordu ve bu ticaretin kalbi, bankalar ya da bankerlerdi. Fetihten sonra Fatih Sultan Mehmet, Galata’da yerleşmiş olan bankerler ile Venedik ve Cenova Bankalarının temsilcilerinin, kanunlarına riayet etmek ve gerekli vergileri ödemek şartıyla ülkesinde mesleklerini icraya devam edebilecekleri yolunda bir ferman yayımlamıştır”.

İlgili gelişmeler bankacılık faaliyetlerinin başlamasına neden olsa da ilerlemeler yeteri kadar olmamıştır. Bu nedenle 1844 senesinde yapılan reformlarda para alanında başarısız olunmuş ve “kurun İngiliz Sterlini’ne karşı değerini sabit tutabilmek için Galatalı iki bankerle anlaşma yapmak” mecburiyetinde kalmıştır. İlerleyen süreçte 1847 yılında bankerlere hükümet gözetiminde Bank-ı Dersaadet’in kurulması imtiyazı da verilmiştir (Tarlan, 1996: 62).

Böylece Türkiye’de ilk banka olan, İstanbul Bankası (Bank de Constantinople) 1847 yılında kurulmuştur. Diğer bir görüşe göre ise Osmanlıda bankacılığın başlangıcı 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası’dır (Kınalı, 2012:9).

“1856-1875 yılları arasında Osmanlı Devleti’nin kredi ihtiyacını karşılamak amacıyla onbir tane yabancı sermayeli banka kurulmuştur. Bu bankaların en önemlisi 1859 yılında kurulan ve Cumhuriyetin ilanından sonra da uzun yıllar faaliyetini sürdürmüş olan Bank-ı Osmanî bugünkü adıyla Osmanlı Bankası’dır” (Özer, 2008: 16).

Osmanlı bankası Osmanlı Devleti’nde kurulan ilk modern bankadır. Ayrıca daha sonra adı Bank-ı Osmani Şahane olarak değiştirilmiş ve ilk emisyon bankası unvanını almıştır (Akgüç, 1989: 110).

Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk ulusal banka ise Ziraat Bankasıdır. Ziraat Bankası 1863 yılında kurulmuştur. Daha sonra ise Emniyet Sandığı (1868) kurulmuştur. Osmanlı Devleti'ne ulusal kaynaklı bankaların kurulmasında II. Meşrutiyet sonrasında artış meydana gelmektedir (Akgüç, 1981: 151).

Tablo 5.2. Osmanlı Döneminde Kurulan Yabancı Bankalar (Akgüç, 1989: 105-106).

İstanbul Bankası (Banka - ı Dersaadet	1847	İstanbul	1852 yılında faaliyeti sona ermiştir
Banka - i Osmanî	1856	İstanbul	1863' de Banka - i Osmani Şahaneye katılmıştır
ittihadi Mali	1859	İstanbul	Paranın dış değerini stabilize için kuruldu.
Türkiye Bankası	1860	İstanbul	1861 yılında faaliyetine son vermiştir.
Bank-ı Osmanî-i Şahane	1863	İstanbul	2001 yılında Garanti Bankası'na devredilmiştir.
Şirket-i Umumiyye-i Osmanî	1864	İstanbul	1893 yılında tasfiye edilmiştir.
Şirket-i Maliye-i Osmanî	1866	İstanbul	K.'dan kısa bir süre sonra Osmanlı Osmani Bankası'na devredilmiştir.
İtibari Umumi - i Osmanî Şirketi	1868	İstanbul	1899 yılında Osmanlı Bankası'na geçip tasfiye olmuştur
Avusturya - Osmanlı Bankası	1871	İstanbul	1874 yılında Osmanlı Bankası ile birleşmiştir.
Avusturya - Türk Bankası	1872	İstanbul	1873 yılında tasfiye edilmiştir.
İstanbul Bankası	1872	İstanbul	1894 yılında K.ve E Şirketi Osmaniyesine katılmıştır.
Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi	1872	İstanbul	1899 yılında tasfiye edilmiştir.
Selanik Bankası	1888	İstanbul	1969 yılında Uluslararası Endüstri ve Tic. Bank. Adını almıştır.
Midilli Bankası	1891	İstanbul	1903 yılında tasfiye olmuştur.
Türkiye Milli Bankası	1909	İstanbul	İngiliz yatırımları için kurulmuş, 1913 yılında kapanmıştır.
İtibari Mali Osmanî Şirketi	1910	İstanbul	Fransız sermayesi kontrolü altında kurulmuştur.
Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası	1910	İstanbul	1914 yılında tasfiye edilmiştir.
Osmanlı Ticaret Bankası	1910	İstanbul	Ermeniler tarafından kurulmuş, 1914 yılında tasfiye edilmiştir.
Şirketi Ticariyye Sinaïyye ve Maliyye	1913	İstanbul	Kârma bir şirketti, sermayesinin %50'den fazlası yabancılarındı.

Osmanlı Devleti'nde kurulan bankaların olduğu tablo 5.2 incelendiğinde şu bilgilere ulaşılmaktadır. İlgili dönemde kurulan bankaların önemli bölümü işlevini kısa sürede kaybetmiştir. Bununla birlikte ilk banka kurulum faaliyeti 1847, son banka kurulum faaliyeti ise 1913 yılında olmuştur. Ayrıca bankaların tamamına yakını İstanbul merkezinde kurulmuştur. Anadolu'da ekonomik bir faaliyette bulunulmadığı görülmektedir.

Tablo 5.3. Cumhuriyet Dönemi Bankaları (Akgüç, 1989: 78-79)

Ziraat Bankası	1863	İstanbul	1937 yılında T.C Ziraat Bankası adını almış ve Ankara'ya taşınmıştır.
İstanbul Emniyet Sandığı	1868	İstanbul	1984 yılında T.C Ziraat Bankası ile birleşmiştir
İstanbul Bankası	1911	İstanbul	1930 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Konya İktisad-ı Milli Bankası	1911	Konya	1959 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Adapazarı İslam Ticaret Bankası	1913	Adapazarı	1919'da anonim şirket şeklini alıp, 1930 yılında da Türk Tic. Bankası

			ünvanı almıştır.
Emlak ve İkrasat Bankası	1914	İstanbul	İstanbul 1930 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Asya Bankası	1914	İstanbul	1928 yılında feshedilmiştir.
Milli Aydın Bankası	1914	Aydın	
Emval-i Gayrimenkule ve İkrasat Bankası	1915	İstanbul	İstanbul 1942 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Kâraman Milli Bankası	1915	Kâraman	1937 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Kayseri Milli İktisat A.Ş.	1916	Kayseri	1937 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Köy İktisat Bankası	1916	Kayseri	1920'de Kayseri Çiftçiler Bankası adını almış ve faaliyeti sona ermiştir.
Akşehir Bankası	1916	Akşehir	1960 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası	1917	İstanbul	1927 yılında Türkiye İş Bankası ile birleşmiştir.
Ticaret ve İtibar-ı Umumiye Bankası	1917	İstanbul	Faaliyetinin sona erdiği zaman belirlenememiştir.
Manisa Bağcılar Bankası	1917	Manisa	Türkiye Bağcılar Bankası adını almış ve 1984'te tasfiye edilmiştir.
Milli İktisat Bankası	1918	İstanbul	1930'lu yıllarda tasfiye edilmiştir.
Türkiye Umumi Bankası	1918	İstanbul	Faaliyeti sonucu yoktur.
Konya Ahali Bankası	1918	Konya	Elektrik getirmek amacıyla kurulmuş, 1924' de bankaya çevrilmiş. 1945 yılında faaliyeti sona ermiştir.
İktisat Türk A.Ş.	1918	İstanbul	1933 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Eskişehir Çiftçi Bankası	1918	Eskişehir	1926 yılında faaliyeti sona ermiştir.
İtibar ve Ticaret Osmanlı A.Ş.	1918	İstanbul	1930'lu yıllarda faaliyeti sona ermiştir.
Adapazarı Emniyet Sandığı	1919	Adapazarı	1971 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Konya Türk Ticaret Bankası	1920	Konya	1943'te sona ermiştir.
Bor Zürra ve Ticaret Bankası	1922	Bor	1961 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Dersaadet Küçük İkras Sanığı	1923	İstanbul	Faaliyetinin sona erdiği zaman belirlenememiştir.

Cumhuriyet döneminde Türk bankacılığı ile ilgili verilerin yer aldığı tablo 5.3 incelendiğinde Osmanlı Devleti'nde kurulan bankaların aksine faaliyetlerin merkezi İstanbul'dan Anadolu'ya kaymıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmuş olduğu 1923 yılında Türkiye ekonomisi çok zayıf olduğu bilinmektedir. Bu dönemde devlet yönetimi ekonomik refahın sağlanmasında bankacılığın önemli bir yere sahip olduğunu bilerek bankacılık faaliyetlerinin hızlanmasını sağlamaya çalışmıştır (Babuşçu, 2001: 2). Cumhuriyet döneminde ekonomik seviyenin düşük olması bankacılık faaliyetlerinde yeni bir vizyonun takip edilmesine neden olmuştur. Yabancı sermayeli bankaların faaliyetleri kısıtlanmış ya da sistemden çıkarılmış, bununla birlikte ulusal sermayeli bankalar teşvik edilmiş ve şubeleşmeleri sağlanmıştır. Kalkınmada ulusal sermayeli bankaların önemli bir katkısı sağlanmıştır (Çevik, 1989: 74). Ulusal bankacılık dönemi olarak da adlandırılan Cumhuriyet dönemi bankacılığında kurulan en önemli banka Merkez Bankasıdır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 1931 yılında kurulmuş, ilk ve tek Merkez Bankasıdır. Para basma yetkisi 1947 yılına kadar Osmanlı Bankasında kalmış olsa da daha sonraki süreçte Merkez Bankası bu alanda tek yetkili banka konumunu almıştır (Eren, 1996: 96). Cumhuriyet döneminde "Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (İller Bankası) (1933), Etibank (1935), Denizbank (1937), Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938), sanayi planlarında yer alan işletmelerin kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması amacıyla, devlet tarafından özel amaçlı banka statüsüyle kurulmuştur". 1. Sanayi Planı'nda, üretim amaçlı olarak 20 adet fabrikanın kurulması sağlanmıştır (TBB, 1998: 2). 1944 ile 1960 yılları arasında gerçekleşmiş olan yatırımlar modern işletmelerin milli gelirin ve nüfusun artışı sanayi

sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bu sebepler bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisini yükseltmiş ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır (Babuşçu, 2001: 4). Sağlanan bu gelişmelerle birlikte özel bankalar açılmaya başlamıştır. “Yapı ve Kredi Bankası 1944 yılında, ardından Garanti Bankası 1946’da, Akbank 1948’de ve Pamukbank 1955 yılında kurulmuştur”. (Kınalı, 2012:14). 1960 ile 1980 yılları arasında ise, kamu destekli girişimler ve özel sektör aracılığıyla, 1963 yılında uygulanmaya başlanılan kalkınma planlarına geçilmiştir. Kalkınma planı ithal edilen ürünlerin yurt içinde üretilmesinin özendirilmesini kapsamaktadır (TBB, 2008: 11).

1980 öncesi Türk bankacılık sektörünün temel özellikleri şunlardır (Özer, 2003: 4):

- Negatif reel faiz,
- Finansal işlemlerde maliyet yüksekliği,
- Aşırı vergi yükü
- Şirketlerin banka kredilerine yüksek bağlılığı,
- Kurumsallıktan uzak sermaye piyasası
- Sermaye piyasasına giriş engelleri
- Kamu açıklarında parasallaşma kullanılması,
- Döviz kısıtlamaları.

“Planlı dönemde beşi ihtisas, yatırım ve kalkınma, üçü ticaret olmak üzere toplam sekiz yeni banka kurulmuştur. T.C. Turizm Bankası (1960), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968) ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1975) bu dönemde kurulan ihtisas, yatırım ve kalkınma bankalarıdır. Bu dönemde kurulan ticaret bankaları ise Anadolu Bankası (1962), Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964) ve Arap-Türk Bankasıdır (1977)” (Günel, 2001: 12-13).

Türkiye’de ekonomik yapı incelendiğinde 1980 yılından önce genellikle kapalı sistem ekonomi faaliyetlerinin olduğu görülmektedir (Arslan ve Hotamışlı, 2007: 196). 1980 yılından sonra ise kapsamlı değişikliklere gidilerek, piyasa odaklı bir ekonomi seçilmiştir (TCMB, 2002: 11).

24 Ocak ekonomik programı olarak anılan gelişme çabaları ile liberalleşme çabaları hareket kazanmıştır. Böylece faiz hadleri göreceli olarak serbest bırakılmıştır. Finansal serbestleşme ile birlikte rekabet ve reel pozitif faiz yoluyla tasarrufların artmasının sağlanabileceği düşünülmüştür (Uçarkaya, 2006: 63; Eroğlu, 2002: 27).

1 Temmuz 1980’de mevduat ve kredi faiz oranlarının serbest bırakılması finans alanında serbestleşmenin ilk adımını oluşturmuştur (Mihçi, 2000: 85). Bu sayede mevduat ve kredi faiz oranları hızla yükselmeye başlamıştır. Pozitif reel faiz ile 1981 ve 1982’de tasarruflar finans sistemine yönelmiştir (Parasız, 1998: 212).

1981’de sermaye piyasasının denetlenmesine yönelik, Sermaye Piyasası Kanunu çıkarılmış ve 1982’de Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kurulmuştur (Savrul vd., 2013: 230). Bu dönemde, banker kuruluşların hızla artmasıyla, bankalar önce bankerler ile daha sonra kendi aralarında fon toplama yarışına girmiş, bu rekabet faizlerin artmasına ürünlerin çeşitlenmesine neden olmuştur. 9 Şubat 1981’de ise aşırı rekabetten olumsuz olarak etkilenmek istemeyen bankalar aralarında “centilmenlik” anlaşması yapmışlardır (Uludağ ve Arıcan, 2003).

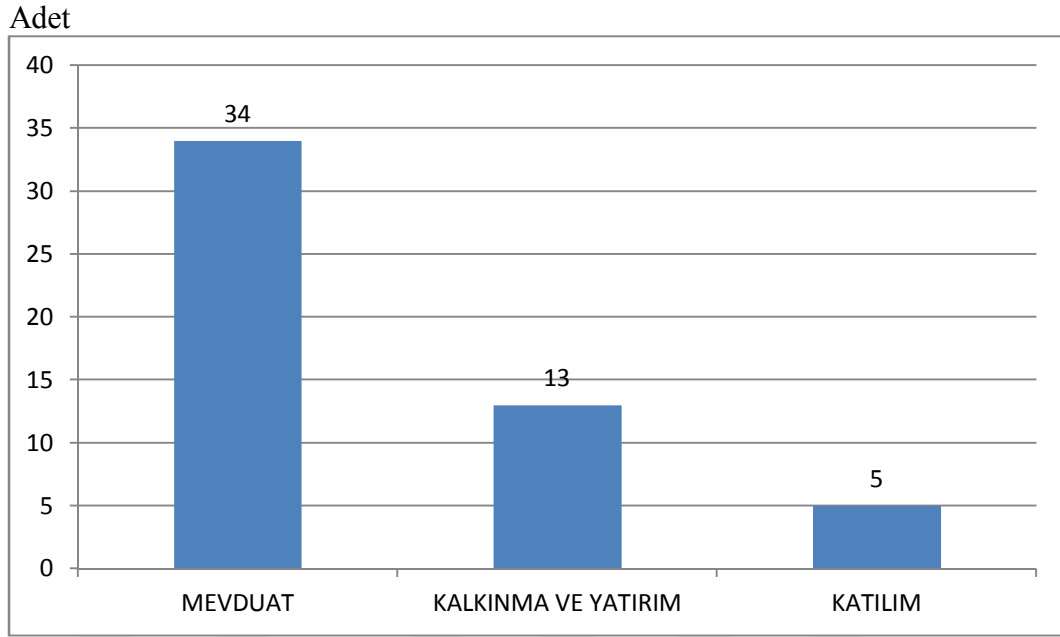
1990 senesine gelindiğinde ise TCMB, ilk defa olarak bir para programını uygulamaya koymaya başlamıştır. Bu parasal program temelde, TCMB’nin iç

yükümlülüklerinin ve aktif kalemlerinin içinde bulunan Hazine'ye verdiği avansların denetim altına alınmasını ve bundan başka Banka'nın bilanço büyüklüğünün de kontrol edilmesini amaç edinmiştir (Parasız, 1998: 304-307).

Tablo 5.4. Türkiye'deki Banka Sayısı ve Dağılımı (TBB, 2017, www.tbb.org.tr)

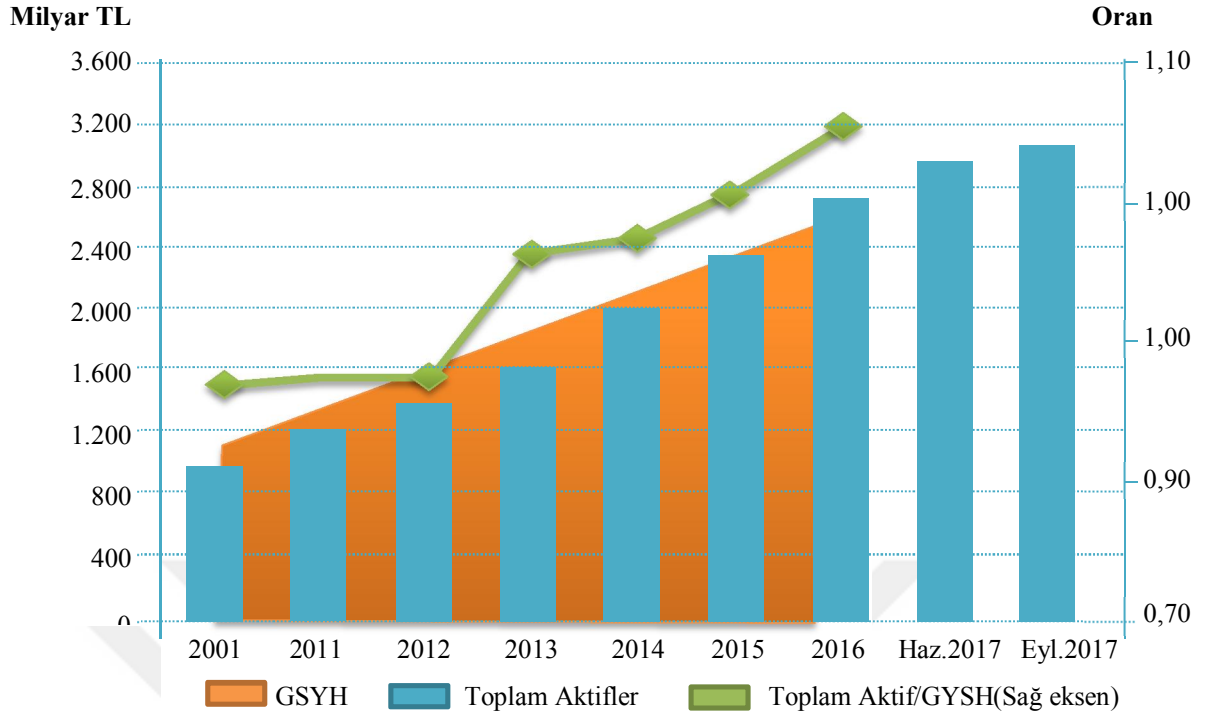
Yıl	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları	TSMF Devr. Bankalar	Kalkınma Ve Yatırım Bankaları	Toplam
1980	12	24	4	-	3	43
1981	12	24	6	-	3	45
1982	12	24	9	-	3	48
1983	13	19	10	-	3	45
1984	12	19	13	-	3	47
1985	12	20	15	-	3	50
1986	8	24	17	-	6	55
1987	9	24	17	-	6	56
1988	8	25	19	-	8	60
1989	8	24	21	-	9	62
1990	8	25	23	-	10	66
1991	8	26	21	-	10	65
1992	6	31	20	-	12	69
1993	6	32	20	-	12	70
1994	6	29	20	-	12	67
1995	5	32	18	-	13	68
1996	5	33	18	-	13	69
1997	5	36	18	-	13	72
1998	4	38	18	-	15	75
1999	4	31	19	8	19	81
2000	4	28	18	11	18	79
2001	3	22	15	6	15	61
2002	3	20	15	2	14	54
2003	3	18	13	2	14	50
2004	3	18	13	1	13	48
2005	3	17	13	1	13	47
2006	3	14	15	1	13	46
2007	3	11	18	1	13	46
2008	3	11	17	1	13	45
2009	3	11	17	1	13	45
2010	3	11	17	1	13	45
2011	3	11	16	1	13	44
2012	3	12	16	1	13	45
2013	3	11	17	1	13	45
2014	3	11	19	1	13	47
2015	3	9	21	1	13	47

Tablo 5.4'teki veriler incelendiğinde “1980’de toplam 43 bankanın faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu sayı hızla artarak 1999’da 81 bankaya kadar yükselmiştir. Bu sayısal artış Türkiye’de bankacılık sektörünün yıllar itibariyle önemini arttıran bir göstergesidir. Ancak finansal piyasalardaki kırılganlığın artması 1999-2002 döneminde finansal piyasalarda önemli dalgalanmaların olmasına neden olmuştur. Bu dalgalanmalar sonucunda 1999- 2002 döneminde Tasarruf Sigorta Mevduat Fonu’na (TSMF) devredilen banka sayısı 27 olmuştur” (Kalkan Özel, 2017:15).

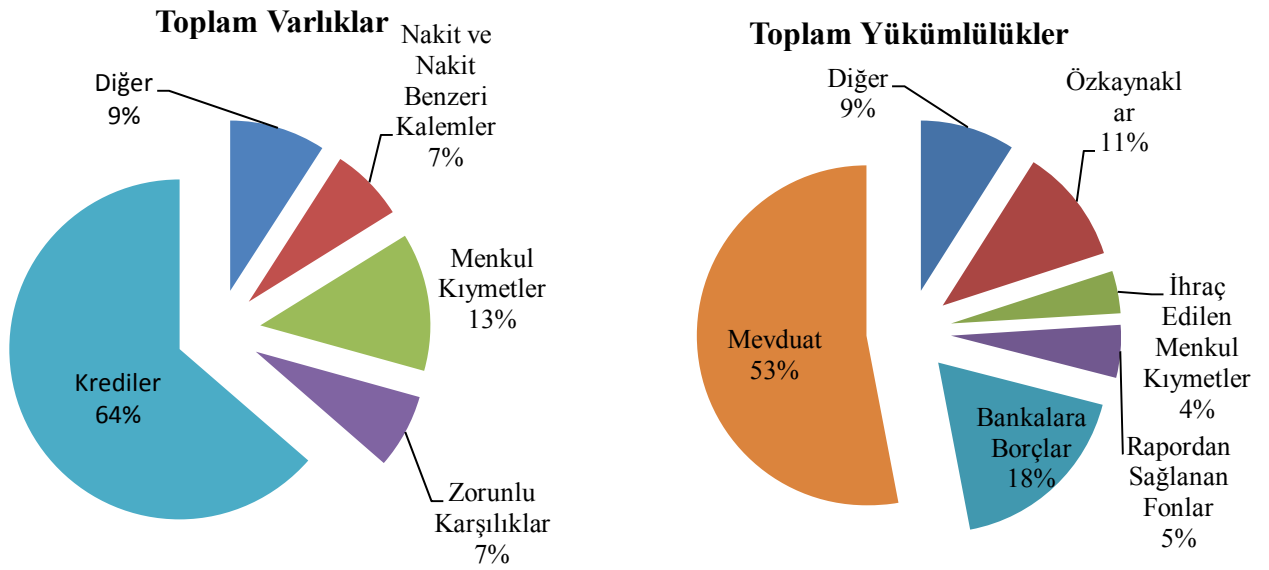
Şekil 5.1. Türkiye’deki Banka Sayıları -Aralık 2016- (BDDK 2016: 1).

Aralık 2016 itibari ile bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların faaliyet alanlarına göre kategorize edilmiş hali şekil 5.1’de yer almaktadır. Şekilde yer alan veriler incelendiğinde mevduat toplayan banka sayısının 34 kalkınma ve yatırım bankalarının sayısının 13 ve katılım bankası sayısının 5 olduğu görülmektedir. Bankaların toplam sayısının ise 52 olduğu görülmektedir.

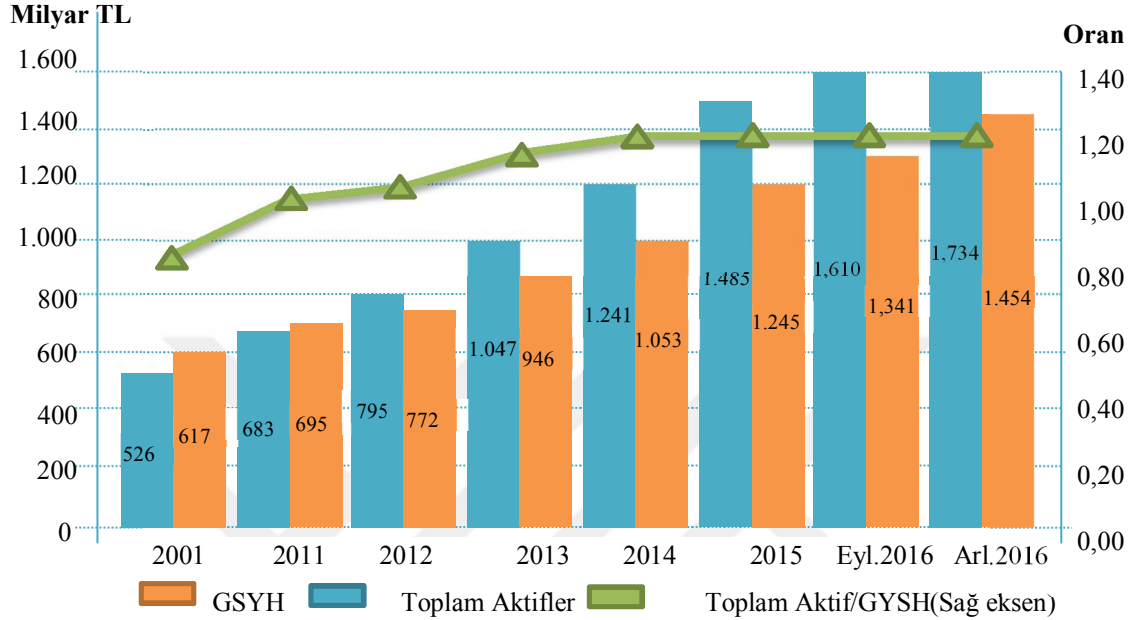
Şekil 5.2 Türkiye'deki Bankaların Aktif Büyüklüğü -Eylül 2017- (BDDK, 2017:3).

Şekil 5.2'de Türk Bankacılık sektörünün aktif büyüklükleri ile Eylül 2017 tarihi itibari ile güncel bilgiler yer almaktadır. Bankaların büyüklüğünde Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla, Toplam Aktifler ve Toplam Aktiflerin Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranları kullanılmıştır. İlgili veriler incelendiğinde oranın 2010 yılında 0,87 iken 2015 ve 2016 yılında 1,0 barajının üzerine çıktığı görülmektedir.

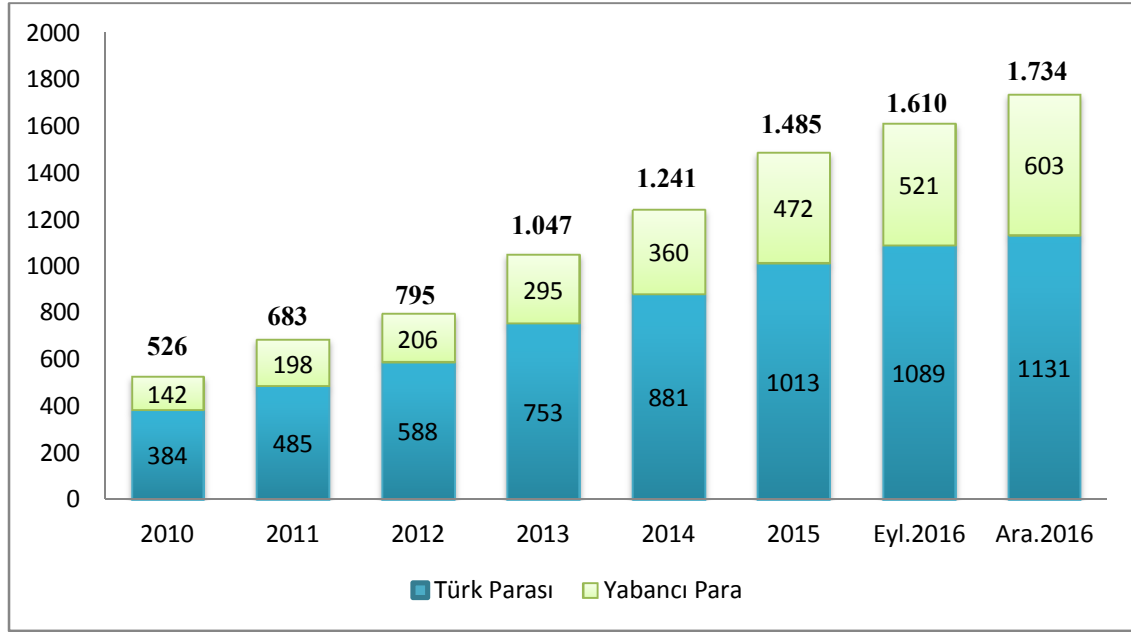
Şekil 5.3 Türkiye'deki Bankaların Varlık Yapısı -Aralık-2016- (BDDK, 2016: 4).

Bankacılık sektörü toplam varlıkları içerisinde kredilerin payı %64 ile ilk sırada yer alırken, ikinci sırada %13 ile menkul kıymetler ve üçüncü sırada %7 ile zorunlu karşılık payı yer almıştır. Toplam yükümlülüklerde ise ilk sırada %53 ile mevduat yer alırken, %18 ile bankalara borçlar ikinci sırada ve %11 ile öz kaynaklar üçüncü sırada yer almıştır.

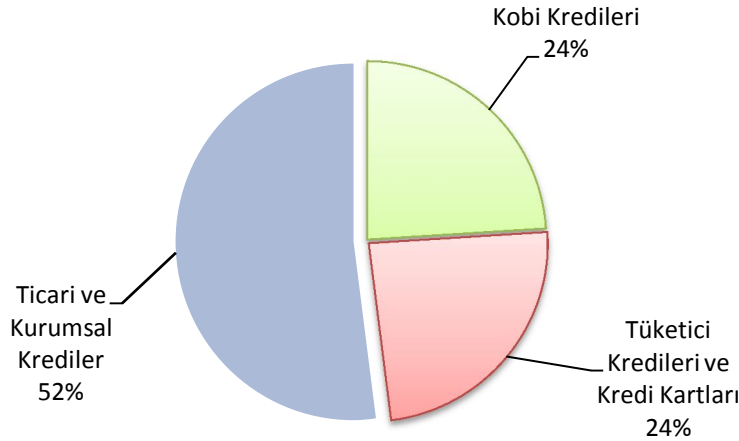
Şekil 5.4. Türk Bankacılık Sisteminde Kredi-Mevduat Oranı (BDDK, 2016: 7).

Şekil 5.4'te kredi ve mevduat dağılımları yer almaktadır. Türk bankacılık sisteminde yer alan bankaların 2010-2011 yıllarında topladıkları mevduatların dağıttıkları krediden daha fazla olduğu görülmektedir. 2012 yılından sonra ise sürekli olarak kredilerin mevduatlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Bankalar topladıkları mevduatlardan daha fazla kredi aktarımı sağlamaktadır.

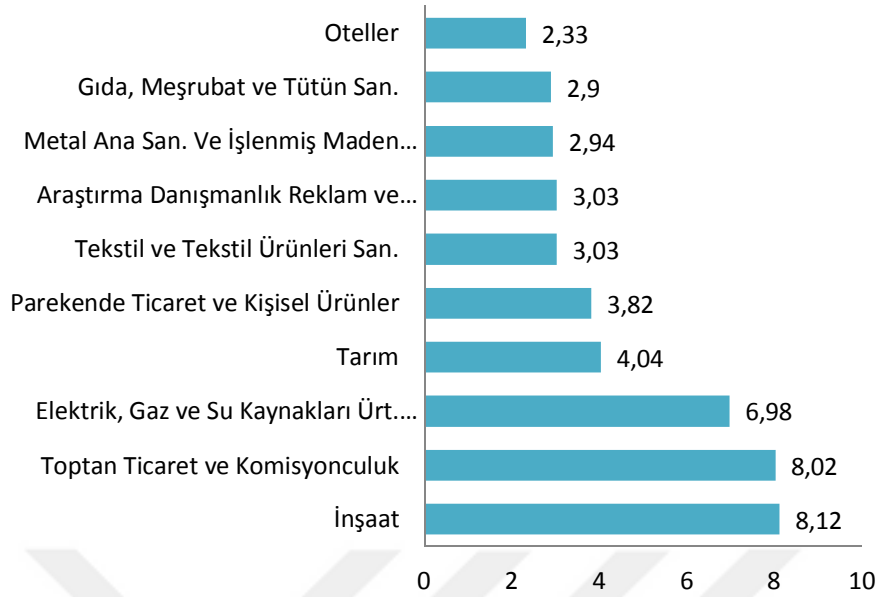
Şekil 5.5. Toplanan Kredilerin Cinsi (BDDK, 2016: 7).

Şekil 5.5'te bankaların kabul ettikleri fonların cinsi gösterilmektedir. Şekil incelendiğinde toplanan fon miktarlarının yükseldiği görülmektedir. Toplanan fonlar TL ve yabancı para olarak 2'ye ayrılmıştır. "2010-2016 döneminde kredilerde hızlı bir artış olduğu görülmektedir. 2010 da toplam 526 Milyar TL olan kredi miktarı Aralık 2016'da 1.734 Milyar TL'ye yükselmiştir. 1.734 Milyar TL'nin, 1.131 Milyar TL'si Türk parası iken, 603 Milyar TL'sini yabancı para kredileri oluşturmaktadır".

Şekil 5.6. Kredilerin Sektöre Göre Dağılımı (BDDK, 2017)

Şekil 5.6'da bankaların toplamış oldukları fonların dağıtımında ortaya çıkan dağılımlar görülmektedir. Şekil incelendiğinde bankaların kredi olarak dağıttıkları fonların %24'ü KOBİ kredisi, %24'ü tüketici kredileri ve kredi kartları ve %52'si ise ticari ve kurumsal kredilerdir. Veriler incelendiğinde kredilerin %76'sı finansal olarak dönüşüm sağlayabilecek kredi dağılımıdır.

Şekil 5.7. Ticari Kredilerin Sektörel Dağılımı (BDDK, 2016:11)

Toplam krediler içerisinde bazı sektörlerin yüzde bazında dağılımları şekil 5.7’da yer almaktadır. Şekil incelendiğinde inşaat sektörünün toplam krediler içerisindeki payının 8,12, toptan ticaret ve komisyonculuğun payının 8,02 elektrik, gaz ve su sektörünün ise 6,98 ile en yüksek paya sahip oldukları görülmektedir. En düşük payın ise 2,33 ile otellere ait olduğu görülmektedir.

5.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Türkiye’deki katılım bankacılığının gelişimi bu alanda gelişmiş olan diğer ülkelere göre daha yavaş bir şekilde gelişim göstermiştir. İlk defa olarak dönemin başbakanı olan Turgut Özal’ın finansal liberalleşmeye getirdiği izin ve özel bir legalleşme sayesinde Faizsiz Bankacılığın Türkiye’de temelleri atılmaya başlanmıştır (Acar ve Arslaner, 2003:2)

Türkiye’de yaygın olan inanca göre faizsiz finans kuruluşlarının Arap ülkelerinden geldiği konusunda düşünce olmasına rağmen, bu kuruluşlara ilişkin yasal alt yapı İngiltere’de faaliyette bulunan faizsiz işlem yürüten bir şirketin ana sözleşmesi baz alınarak oluşturulmuştur (Uslu, 2004:1).

Türkiye’de faizsiz sistemi esas alan kuruluşların temeli 1975 tarihine kadar gitmektedir. 11.11.1975 senesinde yaratılmış olan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) bu alanda bulunan ilk uygulamadır. DESİYAB’ın ana maksadı halk girişimlerinin ve yurt dışında çalışmakta olan işçilerin birikimlerini, ekonomik bir güç halinde birleştirerek verimlilik ve karlılık anlayışı çerçevesinde değerlendirmek, kalkınma planlarının temel şartlarına uygun ve yurt düzeyine yayılmış girişimlere özellikle sanayi kesiminde bulunan yatırımlara yöneltmektir (Aksoy, 1987:96).

Maksadı sanayi sektörüne ortaklık biçiminde fon sağlamak olan bir bankanın faizli mi yoksa ve faizsiz mi çalışması ile ilgili olarak karar yetkisi yönetim kuruluna bırakılmıştır. DESİYAB 1975-1977 tarihleri arasında faizsiz bankacılık yöntemi ile çalışmış fakat 1978 tarihinden sonra yönetim kurulu kararıyla faizli bir sisteme çevrilmiştir (Karapınar, 2003:14-15).

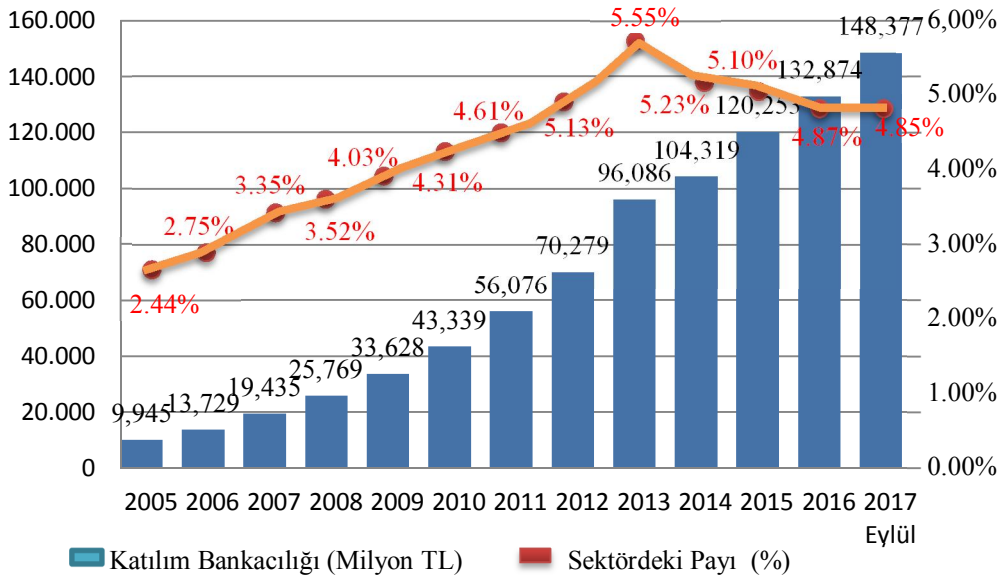
16.12.1983 tarihli 83/7506 sayılı kararname ile birlikte özel finans kuruluşlarının temeli atılmıştır. Bu yeni finans ve bankacılık anlatısının temel amacı, ekonomiye katılım göstermeyen mali değerleri yastık altından çıkartmak ve bu değerleri faizsiz finansman esasları içinde milli ekonomimizin emrine tahsis etmektir. 25 Şubat 1984 senesinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın, 21 Mart 1984 senesinde T.C Merkez Bankası'nın yayımlamış olduğu tebliğlerle de sistemin ayrıntıları düzenlenebilmiştir (Başaran, 2003:5).

“Uzun yıllar Kanun Hükmünde Kararname ile idare edilen Özel Finans Kurumları ilk yasal çerçeveye 18.06.1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kurulu Kanunu ile kavuşmuştur. 2000 tarihinde yaşanan kriz Özel Finans Kurumları'nı da büyük oranda etkilemiş ve bir kurumun BDDK tarafından faaliyetinin sonlandırılması sonucunda sektörde bir güven bunalımının doğmasına neden olmuştur” (Türkmenoğlu, 2007:28).

5.3. Katılım Bankacılığının Türkiye’de Meydana Getirdiği Değişimler

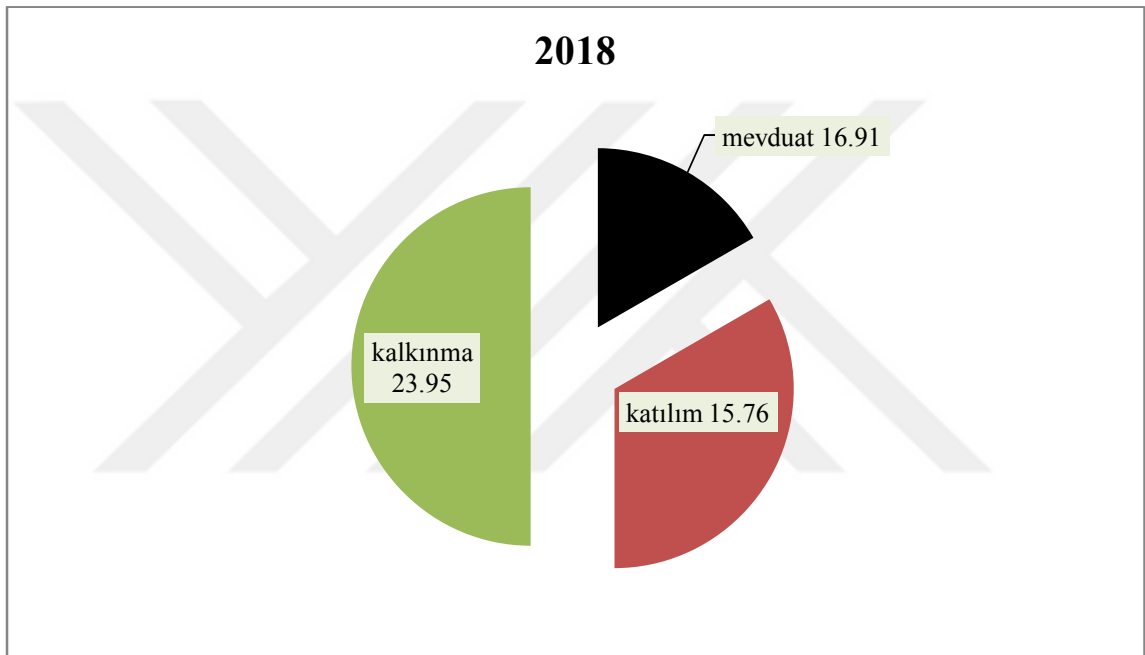
Tablo 5.5’te yer alan bilgilere göre katılım bankalarının bankacılık sektöründe bulunan fonlarını biriktirmesiyle paylarının düzenli bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir. Türkiye’deki katılım bankalarının önemini ortaya koyan temel göstergelerden biri, finansal sistemin oransal payıdır. Organik bir büyüme stratejisi ile ekonomik aktörlerin çıkarlarına güçlü ve hızlı bir biçimde yanıt veren katılım bankaları, finansal hizmetlerin her bir alanında önemli ölçüde büyüme performansı ortaya koymaktadır.

Tablo 5.5. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Aktif Gelişimi ve İçindeki Payı (%) (TKBB, Eylül -2017)

Tablo 5.5.’teki verilere göre Katılım bankalarının sağladığı bilgileri dikkate alarak 2005-2017 yılları arasındaki aktif büyümesi sürekli bir artış göstermektedir. Katılım bankalarının payı 2012 yılında ilk kez artmış ve yüzde 5’in üzerine yükselmiştir. 2005 yılında 9.945.431 TL’ye olan Katılım Bankaları’nın aktif toplamı, 2010 yılı itibarıyla 43.339.000 TL iken, 2012 yılsonu 70.279.000 Milyar TL’ye ulaşmıştır. 2013 yılı sonunda ise, 96.089.000 TL’ye kadar artmıştır.

Bu nedenle 2002 yılında bankacılık sektörünün payı % 1,83 iken, 2012 sonunda payı % 5,13’ye, 2013 sonunda payı ise % 5,55’e yükselmiştir. Sektörün 2014 yılı itibarıyla aktif büyüklüğü 104.319.000 TL iken, 2015 senesinde 120.253.000 TL’yi aşmış, 2016 sonunda 132.874.000 TL’ye çıkmış ve son olarak 2017 yılında 148.377.000 TL’ye kadar yükselmiştir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı kriz dönemleri dışında her zaman artmıştır.

Şekil 5.8. Türkiye’deki Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranı (TKBB, 2018:44)

Şekil 5.8. Türkiye’deki bankaların sermaye yeterliliği oranı büyüme eğilimleri verilmiştir. 2018 yılında belirlenmiş olan sermaye yeterliliği düzeyi 17.27 olarak belirlenmiştir. Şekilde katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ve mevduat bankalarının sermaye yeterliliği ile ilgili bilgileri incelendiğinde sadece kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye yeterliliğini sağladığı görülmektedir. Katılım bankaları ve mevduat bankalarının ise kritik 17.27 değerinin altında oldukları görülmektedir. Katılım bankaları temelinde incelendiğinde bankacılık sektöründe en düşük sermaye yeterliliği oranına sahip olduğu görülmektedir. Katılım bankalarının sermaye konusunda problem yaşadıkları ve bu problemin giderilmesi gerektiği açıktır.

Tablo 5.6. Katılım Bankaları Ve Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri (TKBB, 2018:91).

Finansal Başlıklar Aralık-2018		Katılım Bankası			Bankacılık Sektörü		
		2018	2017	Değişim	2018	2017	Değişim
Toplanan Fonlar **	Tp	60.626	57.494	5,4	1.054.572	961.112	9,7
	Yp-Döviz	67.790	43.180	57,0	954.893	733.817	30,1
	Yp-Maden	8.804	4.636	89,9	41.701	24.220	72,2
	Toplam	137.220	105.310	30,3	2.051.166	1.719.149	19,3
Kullandırılan Fonlar ***		124.562	106.733	16,7	2.465.582	2.145.479	14,9
Takipteki Alacaklar (Brüt)		5.050	3.392	48,9	96.611	63.990	51,0
Toplam Aktif		206.806	160.136	29,1	3.867.135	3.257.819	18,7
Öz Varlık		16.780	13.645	23,0	421.185	359.091	17,3
Net Kar**		2.123	1.538	34,1	53.522	48.648	10,0
Personel Sayısı		15.654	15.029	4,2	207.716	208.280	-0,3
Şube Sayısı	Yurt İçi	1.120	1.029	8,8	11.493	11.508	-0,1
	Yurt Dışı	2	3	-33,3	72	77	-6,5
	Toplam	1.122	1.032	8,7	11.565	11.585	-0,2

Katılım bankaları ve genel bankacılık sektörünün bazı alanlardaki değişimleri tablo 5.6’da yer almaktadır. Tabloda yer alan veriler incelendiğinde katılım bankacılığının 2017-2018 yıllarında genel bankacılık sektörüne toplanan fonlar açısından döviz ve değerli madenler baz alındığında daha yüksek bir artış oranı sağladığı görülmektedir. Toplanan fon açısından ise bankacılık sektörünün katılım bankalarına oranla daha yüksek oranda fon topladığı görülmektedir. Kullandırılan fonların oranların incelendiğinde ise katılım bankalarının bankacılık sektörüne göre daha yüksek bir oranda fon kullandığı görülmektedir. Takipteki alacak sayısının genel bankacılıkta daha yüksek oranda gerçekleştiği görülürken, katılım bankalarının aktiflerindeki artışın bankacılık sektörüne göre daha yüksek oranda arttığı görülmektedir. Özvarlıkların değişiminde ve net karlılığın artışında ise yine katılım bankacılığı bankacılık sektörüne göre daha yüksek düzeyde artış sağlamıştır. Bankaların varlıkları açısından incelendiğinde ise personel sayısında katılım bankaları artış yaşarken, bankacılık sektörü personel azalması yaşamıştır. Yurt içindeki şube sayılarında katılım bankaları artış yaşarken, bankacılık sektöründe daralma meydana gelmiştir. Yurtdışı banka şube sayılarında hem katılım bankacılığı hem de bankacılık sektörü daralma yaşamıştır. Katılım bankacılığının genel bankacılık sektörü ile bazı açılardan kıyaslandığı veriler genel olarak incelendiğinde katılım bankacılığının finansal açıdan sürekli bir büyüme yaşadığı görülmektedir. Elde edilen olumlu gelişmeler oran olarak bankacılık sektöründen daha yüksektir. Katılım bankalarının kullandırılan fonlarındaki daha yüksek artış ve takipteki alacakların daha az olmasının nedeni olarak “katılım bankalarının mal-para-mal döngüsü ile ve faaliyetleri proje bazlı gerçekleştiriyor olmasına” bağlanabilir.

5.3.1. Katılım Bankalarının Türk Ekonomisine Katkıları

Katılım Bankalarının Türk Ekonomisine yaptığı katkıların başında İslami kesimlerin elinde bulundurduğu, azımsanmayacak büyüklükteki sermayenin ülkemizdeki Katılım Bankaları tarafından ekonomiye kazandırılmasıdır. Bu durumu iyi anlatan örneklerden biri; petrol ülkelerinin büyük çoğunluğunu İslam ülkeleri oluşturmaktadır. Bu petrol ülkelerindeki devasa sermayenin İslami coğrafyada yer alan

ülkemize, katılım bankaları yoluyla transfer edildiği yabancı sermaye pastasından bir dilim kapmak, ülkeye kazandırılan alternatif bir ekonomik katkıdır. Bir diğeri ise; yurtdışı İslami kesimin fonlarının ülkemize kazandırılmasının yanısıra, %98 i Müslüman olan ülkemizde muhafazakar kesimin de atıl fonlarının aynı şekilde Katılım Bankaları yolu ile ülke ekonomisine dahil edilmesi şüphesiz ekonomimize önemli bir katkı sunmaktadır. Bu örneklerin çatısı altında Türk ekonomisine olumlu yönde etki eden birçok katkılarının bulunduğu, diğer enstrümanlara da bu başlık altında detaylı bir şekilde değinilmiştir.

Katılım bankaları ticaret bankalarında farklı bir işlem modülüne sahiptir. Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri ve faizsiz bankacılık yöntemlerini kullanmaları ekonomik olarak farklı dinamiklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Katılım bankalarının Türk Ekonomisine yaptığı bazı katkılar şu şekildedir (Tat, 2014:51-52);

- **Yeni Finansman Modelleri:** Katılım bankalarının nakit fon kullandırma süreci kesinlikle bulunmamaktadır. Bu açıdan diğer bankacılık türlerinden ayrılmaktadır. Diğer banka türlerinden farklı olarak kullanılan metod ise; karlı olarak düşündükleri projelere direkt olarak girerek projeleri üstlenmeleridir.
- **Yeni Müşteriler:** Bazı müşteriler faiz işlemlerini hoş karşılamadıkları için klasik bankaların işlemlerine mesafeli davranmaktadırlar. Katılım bankacılığında ise faiz uygulaması olmaması müşterilerin işlemlerini katılım bankalarından yapmasını sağlamaktadır.
- **Proje Bazlı İşletmelerin Kaynak Temini:** Katılım bankalarının projelerde yer alması, giriş yaptığı projelere; istihdam ve ekonomi açısından fayda sağlayıcı katkılarda bulunmaktadır. Katılım bankalarının bu projelere sağladığı diğer bir destek ise uzman personellerdir.
- **Atıl Fonların Ekonomiye Girişi:** Katılım bankaları bireylerin atıl fonlarını toplayarak, birikim yapmış olan kişilere faizsiz şekilde gelir sağlamakta, reel ekonomiye fon transferi sağlamakta ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır (Tenekeci, 2017: 66). Dini sebeplerden ve diğer farklı sebeplerden dolayı faize duyarlılık gösteren müşterilerin ekonomik faaliyetlerin dışında kalan fonlarının ekonomiye kazandırılması, katılım bankacılığının en önemli özelliğidir.
- **Ekonomik Büyüme:** Katılım bankalarının ekonomik büyümeye önemli katkıları bulunmaktadır. Katılım bankaları çalışma prensipleri nedeniyle devlet tahvili, hazine bonusu gibi finansal araçlar kullanmamaktadır. İşlemlerinin çoğunluğunu reel ekonomi üzerinden gerçekleştirmektedir. Fon kullandırma yöntemleri ile de maliyeti düşürme, ticarete ve üretime yönelik fon sağlama avantajı sağlamaktadır.
- **Kaynaklarda İsrafın Önlenmesi:** Katılım bankaları mevduat bankalarından farklı olarak ekonomiye nakit plase etmektense girişim ortaklığı sağlamaktadır. Katılım bankalarının bu işlemleri, direkt olarak ticaret ve ekonominin kalkınmasına, aynı zamanda da amaç dışı olarak kullanılan fonların engellenmesine yardımcı olmaktadır (Aras ve Öztürk, 2011:172).
- **Rekabet Geliştirme:** Katılım bankalarının Kobilere ile olan ilişkileri, katılım bankalarının diğer bankalardan daha aktif piyasa bilgisi olmasını sağlamaktadır. Katılım bankalarının fonlarının %60'ını Kobilere kullandırıldığı bilinmektedir. Ayrıca fonların kullandırılma şekli de piyasaya esneklik kazandırmaktadır (Kelleroğlu, 2017:66).

“Körfez sermayesinin Türkiye’ye getirilmesinde Katılım Bankaları önemli rol oynayabilirler. 11 Eylül’de yaşanan olaylardan sonra ABD’den çıkmaya başlayan sermaye ile petrol fiyatlarındaki hızlı bir yükselişin yaşanması sonucu körfez bölgesinde önemli bir düzeyde atıl sermaye arzı oluşturmuştur” (Türkmenoğlu, 2007:78-79).

Genel olarak katılım bankacılığının Türk Finansal Sistemine katkıları ise; “Katılım bankaları fon kullanımları reel sektörü destekler niteliktedir. Fon aktarma işlemi doğrudan ihtiyaç sahibine yönelmemekte mal veya hizmet alımı yapılan kuruma yönelmektedir. Bu durum genel ekonomi açısından piyasayı geliştirici bir faktör olarak değerlendirilebilir” (Özgür, 2007:200).

Katılım bankaları birliğinin aktardığına göre katılım bankalarının Türk Finansal Sisteminde meydana getirdiği değişimler şunlardır;

1. Ekonomide faiz oranlarını düşürücü her faaliyet ve girişim, fonksiyonel olarak finansal istikrara olumlu şekilde katkıda bulunur. Katılım bankaları, esnek fon toplama yöntemlerinin yanı sıra üretime dayalı finansman modelleriyle cari faiz oranlarını aşağıya çekici bir fonksiyon yüklenmektedir.
2. Katılım bankaları dini hassasiyetleri nedeniyle fonlarını geleneksel bankalarda değerlendirmeyen fon sahiplerinin birikimlerini yastık altından çıkararak ekonomiye kazandırmalarıdır. Ayrıca müşteri olarak bankacılık sektörüne kazandırılmıştır.
3. Katılım bankaları alım satım konu olan her malı gerçek değeri üzerinden finanse etmekte böylece her işlemi kayıt altına alınmaktadır. Bu da finansal istikrara katkı sağlayarak vergi gelirlerini arttırır.
4. Reel sektörün fonlanması yoluyla finansal istikrara katkı sağlar. Kullandırılan fonların artış göstermesi bunun yansımasıdır.
5. Doğrudan istihdam edilen personel ve reel sektörün desteklenmesi yoluyla istihdama katkı sağlamaktadır.
6. Katılım Bankaları fon kullanan girişimcilere ve iş hayatına alternatif finansman olanakları sağlamıştır.
7. Katılım Bankaları ithalat ve ihracat işlemine aracılık ederek finansal istikrara katkı sağlamaktadır.
8. Katılım bankacılığı sektörü, 2015 senesinde toplam bankacılık sektöründen % 5,1 pay almıştır.
9. Katılım bankaları topladıkları fonları reel sektöre kullandıkları için toplanan fonların krediye dönüşme oranı daha yüksektir. Katılım bankaları reel ekonomiye fon sağlayarak finansal istikrara katkı sağlamaktadır.
10. Katılım bankalarının topladığı ve kullandığı fonlar, 2000-2015 seneleri arasında sürekli büyüme ve gelişme kaydetmiştir. Bu büyüme sonucunda, Katılım bankaların ülkemizin sosyal ve ekonomik yapısında önemli bir yer edindiği ve hızla yükseldiğinin göstergesidir.
11. Faizsiz Bankacılık kar-zarara katılım ortaklığı ilkesine dayalı çalışan kuruluşlar olup, bu sistemin güvenilir ve sağlam fon kullandırmaları sonucu olarak ülke ekonomisinde yaşanan ekonomik buhranları en az zararlı atlatmışlardır.
12. Katılım Bankaları ticari ve endüstriyel kesime, rekabet koşullarına uygun ve ekonomik fonlama yapabilmişlerdir.

13. Faizsiz Bankalar Devlet İç Borçlanma Senetlerine (DİBS) yatırım yapmak yerine, yatırımcı kurum ve kuruluşlara fon olarak kullandırmayı tercih eden bir iş yapısına sahiptir.
14. Katılım Bankaları Ortadoğu ve Körfez ülkelerinin sermayesini Türkiye'ye çekilmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir. T.C. Hazine Müsteşarlığı geçtiğimiz dönemlerde ihraç ettiği Sukuk (Kira Sertifikası) ihraçlarıyla kaynak açığı bulunan ülkemize bu bölgeden önemli miktarda sermaye çekilmesi mümkün olacaktır. Bu nedenle, söz konusu mali aracın çıkarılması finansal istikrara olumlu katkı sağlamıştır.
15. Katılım Bankalarımız uluslararası piyasalardan muhtelif yapılandırılmış finansman ürünü ile uygun maliyet ve vadelerle borçlanma imkânlarını her geçen gün artırmakta olup bu imkânlarını müşterilerinin rekabet avantajı sağlayacağı fon kullandırışlarına dönüştürmektedir. Körfez bölgesinden sendikasyon yoluyla temin edilen ve giderek yaygınlaşan "Murabaha" modeli önemli rol almaktadır. Ülkemizde yeni gelişen bu finansman modelinden şu ana kadar 1 Milyar doları aşan tutarda finansman temin edilmiştir"(www.tkbb.org.tr).

5.3.2. Ekonomik Krizlerde Katılım Bankacılığı

Katılım bankalarının fon kullandırma şekli daha çok ticari ortak girişimler şeklindedir. Mevduat bankalarının aksine katılım bankaları nakit aktarımı sağlamadan ortaklık usulü ile destek sağlama yoluna giderler.

Ters seçim, bankaların kredi sağladığı müşterilerden aldığı temel bilgilerin yanlış olabilmesi durumudur. Bazı müşteriler fon talep eden müşterilerden ödeme gücü ile ilgili bilgiler toplarlar. Müşteriler bu aşamada bankalara yanlış bilgi gönderimi sağlayabilmektedir. Yüksek miktarda yanlış bilgi paylaşımında, bankaların paylaştığı fonların geri dönüşünün sağlanamamasından dolayı bankalar likidite krizi yaşayabilir (Tosun, 2015:60). Katılım bankalarının direkt ortak girişim ile fon aktarımı sağladığı düşünüldüğünde bu tür problemlerle karşılaşma riski daha azdır.

2008 ABD krizinin nedenlerinden birisi ters seçim olduğu düşünüldüğünde katılım bankalarının krize yakalanma konusunda daha az risk taşıdığı görülmektedir. Ayrıca yerelden ulusala doğru ve uluslararasına doğru gidildikçe asimetrik bilgi artmaktadır. Asimetrik bilgi de kriz nedeni olarak görülmektedir (Tosun, 2015:61).

2008 yılındaki ABD krizinin Türkiye'deki etkileri incelendiğinde; mevduat bankalarının dağıttıkları kredilerin 2009 yılına kadar olan 1 yıllık süreçte %32 puanlık bir düşüş yaşanırken katılım bankalarının bu süreçte yaşadığı düşüş %10 olarak gerçekleşmiştir (Tosun, 2015:66). Katılım bankalarının 2008 krizinde kredi dağılımlarında mevduat bankalarının işlem hacimlerinin katılım bankalarının etkilenme oranına göre 3 kat daha yüksek bir oranda etkilendiği görülmektedir.

Takipteki kredilerin artış oranı ile ilgili veriler incelendiğinde ise 2008 yılındaki krizde katılım bankaları ve mevduat bankaları aynı düzeyde etkilenmiştir. Ancak katılım bankalarının toparlanma süreci daha etkili olmuştur (Tosun, 2015:68). Katılım ve mevduat bankalarının benzer şekilde etkilenmelerine rağmen kriz sonrası toparlanma sürecinde katılım bankalarının daha hızlı olmasının nedeni, kredilerin fon olarak değil, ortaklık usulü ile aktarılmasıdır.

Krizin net kar ve net faiz getirileri üzerinde meydana getirdiği değişimler incelendiğinde katılım bankalarının net kar getirilerinin mevduat bankalarının net faiz getirilerine göre daha az etkilendiği ve kriz sonrası toparlanma sürecinde katılım

bankalarının daha çabuk toparlandığı görülmektedir. Mevduatlar yönünden bakıldığında da kriz döneminde katılım bankalarının mevduat bankalarına göre daha az etkilendiği bilinmektedir (Tosun, 2015:70).

Piyasada yer alan türev araçların 2008 krizinde reel sektöre göre 5-6 kat artış sağladığı görülmektedir. Ancak bu artış ekonomide balon etkisine neden olmuştur. Katılım bankacılığının finansal türev araçlardan uzak olması, göstergelerde daha az şişkinliğe neden olmaktadır (TKBB, 2010:34-36).

Türk ekonomisinin etkilendiği 4 önemli kriz bulunmaktadır, bunlar; “1990 Körfez Krizi, 1994 Finansal Kriz ve 1998–1999 Güney Doğu Asya Krizi ve 2001 Finansal Krizi”. Bu kriz dönemlerinde katılım bankaları ek bir desteğe ihtiyaç duymadan ayakta kalabilmiştir (Aslan, 2017:13).

Dünyada finansal yapıyı etkileyen Mortgage Krizi Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, tüm dünyada etkili olmuştur. Krizle birlikte 2006-2010 yıllarında bir çok ekonomide daralmanın yanı sıra emek piyasasında da işsizlik problemi ortaya çıkmıştır (Afşar, 2011:144). Mortgage Krizinin nedeni, likidite bolluğu ve fazla kredi yayılımına bağlanmıştır. Söz konusu durumlar, kredilerin özensiz dağılımı, aşırı menkulleşme, kredi ve likiditenin şeffaflığını kaybetmesi ve derecelendirme kuruluşlarının müdahalelerde geç kalmasına neden olmuştur (Alantar, 2008:1).

Katılım bankalarının müşterilere nakit fon aktarımı sağlamaması, ödemelerin müşterilerin mal ve hizmet satın alacağı satıcılara ödenmesi, katılım bankalarının fonların amaçları dışında kullanımı ve likidite krizine girmesini engellemektedir (Sırım, 2013:197).

5.4. Katılım Bankalarının Finansal Sistemimizdeki Yeri

Katılım bankalarının finansal sistemde bazı roller üstlendiği görülmektedir. Çalışmanın bu kısmında katılım bankaları ile ilgili veriler, tablolar incelenerek yorumlanacaktır.

Teknolojinin hızlı ilerlemesine bankacılık sektörünün adapte olması ile bazı işlemler mobilite aracılığı ile çözülmeye başlanmıştır. Aşağıda katılım bankacılığı sistemine dâhil olan müşterilerin internet bankacılığı kullanım sayıları ve işlem hacimleri yer almaktadır.

5.4.1. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Önemi

Katılım bankalarının Türk bankacılık sistemi içerisindeki yerini daha net tespit edebilmek için katılım bankalarının bankacılık sistemindeki paylarının incelenmesi gerekmektedir. Tablo 5.7’de Katılım bankalarının bankacılık sisteminde yer alan bankaların payları yer almaktadır.

Tablo 5.7. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Payları (TKBB, 2018)

Sektör Payı	Nisan/Mayıs 2018 – Aralık 2017 Değişim
Toplanan Fonlar	%15
Kullandırılan Fon	%15,8
Toplam Aktif	%7,3
Öz Kaynaklar	%8,8
Net Kâr	%38,4

Tablo 5.7’de katılım bankalarının bazı kalemlerde bankacılık sektöründeki payları hakkında bilgiler içermektedir. Türk bankacılık sisteminde katılım bankalarının toplanan fonlardan %15, kullandırılan fonların %15,8, toplam aktiflerin %7,3 öz kaynaklardan ise %8,8’ine sahip olduğu görülmektedir. Buna karşın net karlılıkta %38 gibi bir orana sahiptir. Özetle katılım bankaları toplanan fonlar, dağıtılan fonlar ve öz kaynaklar açısından düşük bir paya sahipken, karlılık açısından önemli bir kar payına sahiptir.

5.4.2. İnternet Bankacılığı

Tablo 5.8’de 2011-217 yılı haziran ayı arasındaki kullanıcı rakamları yer almaktadır.

Tablo 5.8. İnternet Bankacılığı (TKBB, 2017).

Yıl	Aktif müşteri	İşlem hacmi
2011	812.384	48.646.894
2012	997.728	64.072.963
2013	1.175.851	75.644.985
2014	1.372.514	86.669.183
2015	474.368	86.486.356
2016	515.290	105.973.235
2017-Haziran	569.434	63.280.513

Katılım bankaları ile işlem yapan müşterilerin internet üzerinden işlem yapma oranının yıl yıl arttığı görülmekle birlikte 2015 yılında Bank Asya’nın kapatılmasının katılım bankacılığının sektördeki payının azalmasına ve internet üzerinden yapılan işlemlerin işlem hacminin düşmesine neden olduğu görülmektedir.

Bank Asya’nın kapsam dışı olduğu düşünüldüğünde katılım bankalarının internet bankacılığı kullanımının ve işlem hacminin yükselme eğiliminde olduğu ifade edilebilir.

2011 yılında kişi başı işlem hacmi 59,888 TL iken 2016 yılında bu tutarın 205,657 TL tutarına yükseldiği görülmektedir. Veriler yapılan işlemlerin kişisel veriler yönünden de attığını göstermektedir.

5.4.3. Katılım Bankalarının Bazı Ürün ve Hizmetlerinin Kullanımları

Katılım bankalarının 2010 yılı ve 2017-Haziran ayı arasındaki ürün ve hizmet bilgileri aşağıdaki gibidir. Tablo 5.9’da veriler incelendiğinde katılım bankalarının hizmet sağladığı ürünlerin sayısının artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 5.9. Katılım Bankalarının Ürün ve Hizmet Miktarları (TKBB, 2017).

Yıl	ATM	Pos	Banka kartı	Kredi kartı
2010	854	139.650	2.925.504	2.298.140
2011	1.053	125.881	3.633.634	2.430.083
2012	1.342	131.660	4.399.256	2.547.907
2013	1.886	134.578	5.178.106	2.544.531
2014	2.025	152.526	5.733.066	2.278.581
2015	1.358	78.684	3.442.727	890.520
2016	1.523	79.427	3.996.590	935.172
2017-Haziran	1.558	84.976	4.294.209	997.538

5.4.4. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Payları

Türk bankacılık sisteminde yer alan katılım bankalarının aktif büyüklükleri ile ilgili bilgiler tablo 5.10'da yer almaktadır.

Tablo 5.10. Banka Aktif Büyüklükleri (TKBB, 2017).

	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	Ziraat Katılım Bankası A.Ş.
	Cari Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem
Kuruluş Yılı	01.01.1984	01.01.1989	28.12.2005	25.06.2015	16.02.2015
Toplam Aktifler	33.826.640,0	54.569.619,0	37.325.449,0	10.507.014,0	12.043.555,8
Toplam Krediler ve Alacaklar	23.710.838,0	36.864.861,0	25.421.779,0	6.790.790,0	9.772.872,0
Toplam Toplanan Fonlar	24.109.244,0	38.017.785,0	20.734.606,0	8.393.385,0	8.630.466,0
Toplam Özkaynaklar	2.382.975,0	4.509.022,0	3.990.527,0	962.413,0	1.352.853,0
Ödenmiş Sermaye	900.000,0	3.097.322,0	2.600.000,0	805.000,0	1.250.000,0
Net Dönem Kar/Zararı	141.117,0	554.673,0	279.170,0	90.974,0	98.592,0
Bilanço Dışı Hesaplar	74.766.598,0	431.257.800,0	521.779.717,0	45.473.892,0	19.142.215,0
Şube Sayısı (Adet)	215,0	393,0	287,0	58,0	61,0
Personel Sayısı (Adet)	3.885,0	5.756,0	3.830,0	630,0	795,0

Tablo 5.10'da yer hareketle banka bazlı olarak yapılan yorumlar ise şu şekildedir;

- Albaraka Türk bankasının cari dönemde yer alan verileri incelendiğinde toplam aktiflerinin 33.826.640,0 TL, toplam kredi ve alacaklarının 23.710.838,0 TL, toplanan toplam fonlarının 24.109.244,0 TL, toplam öz kaynaklarının 2.382.975,0 TL, ödenmiş sermayesinin 900.000,0 TL, net dönem karının 141.117,0 TL, bilanço dışı hesaplarının 74.766.598,0 TL olduğu görülmektedir. Ayrıca 215 adet şube ve 3.885 adet personele sahip olduğu görülmektedir.
- Kuveyt Türk bankasının cari dönemde yer alan verileri incelendiğinde toplam aktiflerinin 54.569.619,0 TL, toplam kredi ve alacaklarının 36.864.861,0 TL, toplanan fonlarının 38.017.785,0 TL, toplam öz kaynaklarının 4.509.022,0 TL, ödenmiş sermayesinin 3.097.322,0 TL, dönem karının 554.673,0 TL, bilanço dışı hesaplarının 431.257.800,0 TL olduğu görülmektedir. Ayrıca Kuveyt Türk bankasının 393 adet şubesi ve 5756 adet çalışanı bulunmaktadır.
- Türkiye finans katılım bankasının cari dönemde yer alan verileri incelendiğinde toplam aktiflerinin 37.325.449,0 TL, toplam kredi ve alacaklarının 25.421.779,0 TL, toplanan toplam fonlarının 20.734.606,0 TL, toplam öz kaynaklarının 3.990.527,0 TL, ödenmiş sermaye tutarlarının 2.600.000,0 TL, net dönem

karının 279.170,0 TL ve bilanço dışı hesaplarının 521.779.717,0 TL olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bankanın 287 adet şubesi ve 3.830 adet çalışanı bulunmaktadır.

- Vakıf katılım bankasının cari dönemde yer alan verileri incelendiğinde toplam aktiflerinin 10.507.014,0 TL, toplam kredi ve alacaklarının 6.790.790,0 TL, toplanan toplam fonlarının 8.393.385,0 TL, toplam öz kaynaklarının 962.413,0 TL, ödenmiş sermaye tutarlarının 805.000,0 TL, net dönem karının 90.974,0 TL ve bilanço dışı hesaplarının 45.473.892,0 TL olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bankanın 58 adet şubesi ve 630 adet çalışanı bulunmaktadır.
- Ziraat katılım bankasının cari dönemde yer alan verileri incelendiğinde toplam aktiflerinin 12.043.555,8 TL, toplam kredi ve alacaklarının 9.772.872,0 TL, toplanan toplam fonlarının 8.630.466,0 TL, toplam öz kaynaklarının 1.352.853,0 TL, ödenmiş sermaye tutarlarının 1.250.000,0 TL, net dönem karının 98.592,0 TL ve bilanço dışı hesaplarının 19.142.215,0 TL olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bankanın 61 adet şubesi ve 795 adet çalışanı bulunmaktadır.
- Bankaların aktif büyüklükleri incelendiğinde Kuveyt Türk katılım bankasının aktif büyüklüğü en büyük katılım bankası olduğu görülmektedir. Veri bazında incelendiğinde; an yüksek toplam aktif, toplam kredi ve alacaklar, toplanan fonlar, özkaynaklar, ödenmiş sermaye, net dönem karı, şubesi sayısı ve personel sayısı bakımından Kuveyt Türk katılım bankasının diğer bankalara göre daha yüksek rakamlara sahip olduğu görülmektedir. bilanço dışı hesaplar yönünden ise Türkiye finans katılım bankasının en yüksek tutara sahip olduğu görülmektedir.

5.4.5. Katılım Bankalarının Bazı Finansal Göstergeleri

Albaraka Türk bankasının 2016 yılında TL, USD ve Euro bazında aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık olarak verdiği kar payı oranları tabloda yer almaktadır. Tablodan hareketle ekonomik gelişmelerin dağıtılan kar payı oranında etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 5.11. Albaraka Türk 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları (TKBB, 2017).

Tarih	TL - %				USD - %				EUR - %			
	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl
31.01.2016	8,05	8,43	8,32	9,08	1,31	1,47	1,60	2,04	1,22	1,47	1,60	1,90
29.02.2016	7,92	8,30	8,47	9,12	1,33	1,4	1,54	1,97	1,17	1,32	1,52	1,88
31.03.2016	7,96	8,24	8,62	9,17	1,35	1,36	1,51	1,90	1,26	1,25	1,46	1,83
30.04.2016	8,09	8,26	8,71	9,24	1,34	1,38	1,46	1,85	1,27	1,27	1,40	1,79
31.05.2016	8,09	8,33	8,71	9,30	1,34	1,38	1,42	1,79	1,27	1,30	1,34	1,74
30.06.2016	7,99	8,33	8,72	9,33	1,30	1,36	1,39	1,73	1,30	1,31	1,31	1,70
31.07.2016	7,96	8,29	8,74	9,42	1,30	1,35	1,40	1,68	1,30	1,32	1,32	1,65
31.08.2016	7,59	8,11	8,71	9,48	1,83	1,53	1,49	1,68	1,37	1,35	1,35	1,62
30.09.2016	7,59	7,98	8,66	9,53	1,81	1,70	1,57	1,68	1,39	1,38	1,38	1,60
31.10.2016	7,62	7,85	8,58	9,53	1,84	1,87	1,66	1,68	1,39	1,41	1,40	1,57
30.11.2016	7,62	7,86	8,49	9,47	1,99	1,93	1,78	1,72	1,40	1,42	1,42	1,55
31.12.2016	7,52	7,82	8,40	9,41	1,86	1,95	1,87	1,75	1,31	1,40	1,42	1,53

TL bazında aylık kar payı dağıtımının ocak ayından aralık ayına kadar geçen süreçte düşme eğiliminde olduğu görülmüştür. Ayrıca düşme eğilimi düzensiz olarak gelişmiştir. 3 aylık TL bazında kar payı dağıtımının da aylık bazda dağıtımla benzer şekilde düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. TL bazında 6 aylık kar payı

dağıtımının ise ocaktan Ağustos ayına kadar artışı söz konusu iken daha sonra aritmetik olarak düşme eğilimine girdiği görülmüştür. Son olarak yıllık bazda kar payı dağıtımı incelendiğinde ocak-ekim ayları aralığında sürekli olarak artış eğilimi gösterdiği ve yılın son iki ayında düşme eğilimi göstermeye başladığı görülmektedir.

Amerikan doları bazında yapılan incelemelerde ise aylık bazda dalgalı bir şekilde eğilim görülmekle birlikte kar payı dağıtımının yükseldiği görülmektedir. 3 aylık bazda USD dağıtımında dalgalı bir yükselme görülürken ocak ayından aralık ayına kadar 0.48 puanlık bir atış söz konusudur. 6 aylık bazda inceleme yapıldığında ise dalgalı bir artışın görüldüğü ifade edilebilir. Bununla birlikte aylık, 3 aylık ve 6 aylık USD bazında kar dağıtımının artışına rağmen yıllık bazda kar dağıtımının düşüş yaşadığı görülmektedir.

Euro bazında yapılan incelemede aylık bazda kar payı dağıtımının 0.09 puan arttığı görülmekle birlikte 3 aylık, 6 aylık ve yıllık bazda kar payı dağıtımının 1 yıl içerisinde puan temelinde düşüş yaşadığı gözlenmektedir.

Tablo 5.12. Kuveyt Türk Bankası 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları (TKBB, 2017).

Tarih	TL %				USD %				EURO %			
	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl
31.01.2016	7,26	7,29	7,40	7,27	1,17	1,20	1,28	1,46	1,19	1,26	1,35	1,42
29.02.2016	7,39	7,39	7,51	7,36	1,18	1,19	1,26	1,44	1,19	1,22	1,33	1,41
31.03.2016	7,51	7,52	7,62	7,47	1,18	1,19	1,25	1,41	1,20	1,21	1,30	1,40
30.04.2016	7,63	7,65	7,73	7,60	1,21	1,21	1,24	1,39	1,24	1,23	1,28	1,40
31.05.2016	7,80	7,79	7,87	7,75	1,25	1,23	1,25	1,38	1,28	1,26	1,27	1,41
30.06.2016	7,91	7,93	8,00	7,88	1,29	1,27	1,27	1,37	1,33	1,30	1,29	1,42
31.07.2016	7,96	8,05	8,13	8,01	1,32	1,31	1,30	1,37	1,35	1,34	1,32	1,42
31.08.2016	7,92	8,09	8,23	8,12	1,32	1,33	1,32	1,37	1,38	1,38	1,36	1,43
30.09.2016	7,93	8,09	8,30	8,22	1,45	1,39	1,37	1,39	1,39	1,40	1,39	1,43
31.10.2016	7,97	8,10	8,36	8,31	1,60	1,48	1,44	1,43	1,47	1,44	1,43	1,44
30.11.2016	7,87	8,07	8,37	8,38	1,66	1,60	1,51	1,47	1,51	1,48	1,47	1,46
31.12.2016	7,82	8,03	8,35	8,45	1,67	1,67	1,58	1,52	1,52	1,53	1,50	1,49

Kuveyt Türk bankası tarafından 2016 yılından dağıtılan kar payı bilgileri tablo 5.12’de yer almaktadır. Tabloda yer alan veriler incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır;

Kuveyt Türk bankasının “aylık bazda” TL olarak dağıttığı kar payları incelendiğinde dalgalı şekilde düşüşler ve yükselmeler görülmektedir. bununla birlikte aylık bazda yıl sonuna kadar 0.56 puanlık artışın olduğu görülmektedir. Aylık USD bazında dağıtılan kar payı incelendiğinde ise sürekli bir artış eğrisi görülmektedir. yıl boyunca artış 0.50 puan olarak gerçekleşmiştir. Aylık Euro bazında yapılan kar payı dağıtımında ise sürekli bir yükselme eğilimi vardır ve yıl sonuna kadar 0.33 puan artış gerçekleşmiştir.

Kuveyt Türk bankasının 3 aylık kar payı dağıtımı verileri incelendiğinde ise TL bazında dalgalı bir artış olduğu görülmektedir. 2016 yılında 0.74 puanlık bir artışın olduğu görülmektedir. USD bazında yapılan kar payı dağıtımının da ise sürekli bir artış eğrisi ile 0.47 puanlık artışın gerçekleştiği görülmektedir. Euro bazında yapılan kar payı dağıtımında ise sürekli artış eğilimi ile ocak-aralık ayları arasında 0.27 puanlık artış söz konusu olmuştur.

Kuveyt Türk bankasının 6 aylık kar payı dağıtımı verileri incelendiğinde TL bazında 0.95 puanlık ve sürekli artış eğrisi ile kar payı dağıtımı yaptığı görülmektedir. USD bazında yapılan incelemede ise yıl periyodunda dalgalı bir artış-düşüş eğrisi söz konusudur. Ancak yıl sonuna kadar 0.30 puanlık bir artışın olduğu görülmektedir. Euro

bazında yapılan incelemede ise yıllık süreçte dalgalı bir şekilde 0.15 puanlık bir artış olduğu görülmektedir.

Son olarak yıllık kar payı dağıtımı verileri incelendiğinde; TL bazında kar payı dağıtımının yıl sonuna kadar 1.18 puanlık bir artış sağladığı görülmektedir. USD bazında yapılan incelemede ise dalgalı düşüşler ve artışlarla birlikte yıl sonuna kadar 0.06 puanlık bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. Euro bazında yapılan incelemede ise dalgalı bir artış-düşüş eğrisi görülmektedir. Yıl sonuna kadar ise 0.07 puanlık artış olduğu görülmektedir.

Kuveyt Türk bankasının kar payı dağıtımı ile ilgili 2016 tablosu incelendiğinde TL, USD ve Euro cinsinden aylık, 3 aylık, 6 aylık ve yıllık kar payı dağıtımlarında 2016 yılının ocak ayından aralık ayına kadar artış yaşandığı görülmüştür.

Türkiye Finans Katılım Bankasının 2016 yılında dağıttı kar payı oranları tablo 5.13'te yer almaktadır. Tabloda yer alan veriler TL, USD ve Euro cinsinde aylık, 3 aylık, 6 aylık ve 1 yıllık periyodlar şeklindedir.

Tablo 5.13. Türkiye Finans Katılım 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları (TKBB, 2017).

Tarih	TL %				USD %				EURO %			
	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl
31.01.2016	7,60	7,52	7,29	7,38	2,16	2,20	2,14	2,22	2,18	2,25	2,17	2,15
29.02.2016	7,63	7,62	7,43	7,43	2,00	2,14	2,14	2,19	1,99	2,16	2,17	2,13
31.03.2016	7,72	7,70	7,60	7,48	2,14	2,10	2,15	2,18	2,11	2,10	2,17	2,13
30.04.2016	7,84	7,78	7,73	7,54	2,27	2,14	2,18	2,17	2,27	2,13	2,19	2,14
31.05.2016	7,77	7,83	7,81	7,60	2,32	2,25	2,20	2,17	2,28	2,23	2,20	2,16
30.06.2016	7,11	7,62	7,74	7,59	2,20	2,27	2,19	2,17	2,18	2,25	2,18	2,17
31.07.2016	7,20	7,39	7,66	7,62	2,14	2,22	2,19	2,18	2,10	2,19	2,17	2,18
31.08.2016	7,35	7,25	7,61	7,67	2,18	2,17	2,22	2,19	2,03	2,10	2,18	2,18
30.09.2016	7,57	7,41	7,58	7,73	2,35	2,23	2,25	2,22	2,04	2,06	2,16	2,18
31.10.2016	7,71	7,59	7,55	7,79	2,43	2,32	2,28	2,24	2,09	2,06	2,12	2,17
30.11.2016	7,78	7,74	7,56	7,83	2,44	2,42	2,30	2,26	2,09	2,09	2,09	2,16
31.12.2016	7,71	7,83	7,69	7,87	2,84	2,44	2,34	2,28	1,87	2,10	2,08	2,14

Tabloda yer alan veriler incelendiğinde Türkiye Finans Katılım Bankasının TL olarak aylık bazda dağıttığı kar payını dalgalı şekilde düşüş-yükselişlerle birlikte yıl sonuna kadar 0.11 puanlık bir artışının gerçekleştiği görülmektedir. 3 aylık TL bazlı kar payı dağıtımında ise dalgalı bir şekilde düşüş ve yükselişlerle birlikte yıl sonuna kadar 0.31 puanlık artışının gerçekleştiği görülmektedir. 6 aylık TL bazlı kar payı dağıtımının dalgalı düşüş-artışa sahip olduğu ve yıl sonuna kadar 0.49 puanlık bir artışa sahip olduğu görülmektedir.

USD bazında yapılan kar payı dağıtımları incelendiğinde Türkiye Finans Katılım Bankasının 1 aylık periyod için kar payı dağıtımının dalgalı düşüş-artışlarla birlikte yıl sonuna kadar 0.68 puanlık bir artışı söz konusu olmuştur. 3 aylık

periyodlarla yapılan kar payı dağıtımında yıl sonuna kadar 0.24 puanlık yükselmenin gerçekleştiği görülmektedir. 6 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtım verileri incelendiğinde yıl sonuna kadar 0.20 puanlık bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 1 yıllık periyodlarla yapılan kar payı dağıtımlarının verileri incelendiğinde dalgalı şekilde düşüş ve artışlarla birlikte yıl sonuna kadar 0.06 puanlık artışın gerçekleştiği görülmektedir.

Euro bazında yapılan kar payı dağıtımı ile ilgili veriler incelendiğinde aylık periyodlar şeklinde yapılan kar payı dağıtımlarında dalgalı şekilde düşüşlerle birlikte yıl sonuna kadarki süreçte 0.31 puanlık düşüş yaşandığı görülmektedir. 3 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımında ise yıl sonuna kadar 0.15 puanlık bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 6 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımlarında yıl sonuna kadar 0.09 puanlık bir düşüşün gerçekleştiği görülmektedir. yıllık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımlarında ise eylül ayına kadarki yükselişten sonra aralık ayına kadar düşüş görülmüş ve yıl sonuna kadar gerçekleşen düşüş 0.01 puan olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye Finans Katılım Bankasının 2016 yılında gerçekleştirdiği kar payı dağıtımını ile ilgili veriler incelendiğinde TL ve USD bazında ocak ayından aralık ayına gelindiğinde artışlar görülürken Euro bazında ise düşüşlerin yaşandığı görülmektedir.

Tablo 5.14. Vakıf Katılım 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları (TKBB, 2017).

Tarih	TL %			USD %			EURO %		
	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Ay	3 Ay	6 Ay
30.06.2016	8,08	8,18	-	1,40	1,36	-	1,39	1,43	-
31.07.2016	7,98	8,22	-	1,49	1,45	-	1,46	1,44	-
31.08.2016	7,99	8,05	8,08	1,49	1,47	1,30	1,47	1,45	-
30.09.2016	7,93	8,00	8,18	1,50	1,50	1,44	1,46	1,47	1,45
31.10.2016	7,91	7,98	8,17	1,47	1,49	1,47	1,45	1,47	1,45
30.11.2016	7,84	7,94	8,08	1,46	1,48	1,48	1,41	1,44	1,46
31.12.2016	7,73	7,87	8,01	1,48	1,47	1,49	1,37	1,43	1,48

Yeni kurulan katılım bankalarından vakıf katılım bankasının kar payı dağıtımının 2016 yılında 6 aylık kar payı dağıtım tablosu yukarıda yer almaktadır.

Vakıf katılım bankasının TL bazında aylık kar payı dağıtımını incelendiğinde haziran ayından yıl sonuna kadar olan süreçte 0.35 puanlık bir düşüşün gerçekleştiği görülmektedir. 3 aylık TL bazında yapılan kar payı dağıtımında ise 0.31 puanlık gerçekleştiği görülmektedir. 6 aylık TL bazlı kar payı dağıtım verileri incelendiğinde yıl sonuna kadar 0.07 puanlık düşüşün gerçekleştiği görülmektedir.

USD bazında aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımları ile ilgili veriler incelendiğinde haziran ayından aralık ayına kadar 0.08 puanlık bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 3 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımlarında 0.11 puanlık artış gerçekleşmiştir. Aylık periyodlarda ise sürekli artış eğilimi ile 0.19 puanlık bir artış gerçekleşmiştir.

Euro bazında yapılan kar payı dağıtımları ile ilgili olarak verilerin incelendiğinde aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımının haziran ayından aralık ayına kadar 0.02 puanlık düşüş gerçekleştiği görülmektedir. 3 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtım verileri incelendiğinde 6 aylık süreçte kar payı oranlarında dalgalı yükselme ve düşmelerle birlikte yıl sonunda artış gerçekleşmemiştir. 6 aylık periyodlarla yapılan kar payı dağıtımları incelendiğinde ise yıl sonuna kadar gerçekleşen artış 0.03 puan olarak gerçekleşmiştir.

Vakıf katılım bankasının kar payı dağıtımı ile ilgili veriler incelendiğinde TL bazında yapılan kar payı dağıtımlarında düşüş USD bazında yapılan kar payı dağıtımlarında yükselme söz konusudur.

Tablo 5.15. Ziraat Katılım Bankası 2016 Yılı Aylık Kar Payı Oranları (TKBB, 2017).

Tarih	TL - %				USD - %				EURO - %			
	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	1 Ay	3 Ay	6 Ay	1 Yıl
31.01.2016	7,14	7,43	7,84	-	1,30	1,31	1,40	-	1,26	1,29	1,37	-
29.02.2016	7,18	7,46	7,82	-	1,33	1,33	1,39	-	1,31	1,29	1,37	-
31.03.2016	7,19	7,50	7,85	-	1,33	1,35	1,38	-	1,31	1,32	1,37	-
30.04.2016	7,21	7,53	7,88	-	1,33	1,36	1,39	-	1,31	1,33	1,37	-
31.05.2016	7,25	7,56	7,91	-	1,33	1,36	1,40	-	1,31	1,33	1,37	-
30.06.2016	7,28	7,60	7,95	8,52	1,34	1,37	1,41	-	1,32	1,33	1,38	-
31.07.2016	7,29	7,62	7,98	8,55	1,34	1,37	1,42	-	1,32	1,34	1,39	1,47
31.08.2016	7,32	7,65	8,01	8,58	1,35	1,37	1,43	1,51	1,30	1,33	1,39	1,47
30.09.2016	7,35	7,68	8,05	8,62	1,35	1,38	1,43	1,51	1,29	1,33	1,39	1,47
31.10.2016	7,36	7,71	8,09	8,65	1,37	1,39	1,44	1,52	1,30	1,32	1,39	1,48
30.11.2016	7,36	7,73	8,13	8,68	1,37	1,40	1,45	1,53	1,29	1,32	1,39	1,48
31.12.2016	7,38	7,73	8,16	8,71	1,40	1,42	1,46	1,55	1,29	1,32	1,38	1,48

Ziraat katılım bankasının 2016 yılında gerçekleştirmiş olduğu kar payı dağıtım oranları yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Tabloda yer alan veriler ile ilgili elde edilen yorumlar aşağıda yer almaktadır.

Ziraat katılım bankasının TL bazında aylık periyodlarda yapmış olduğu kar payı oranları incelendiğinde yıl sonuna kadar olan süreçte 0.24 puanlık bir artışın olduğu görülmektedir. 3 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımı ile ilgili veriler incelendiğinde 0.30 puanlık bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 6 aylık periyodlarla yapılan kar payı dağıtımlarında ise 0.32 puanlık artışın gerçekleştiği görülmektedir. yıllık yapılan kar payı dağıtımlarında yıl sonuna kadar 0.19 puanlık bir artışın gerçekleştiği görülmektedir.

Ziraat bankasının USD bazda aylık periyodlarla yaptığı kar payı dağıtımları incelendiğinde yıl sonuna kadar 0.10 puanlık bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 3 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımındaki artışın ise 0.11 puan olarak gerçekleştiği görülmektedir. 6 aylık periyodlarla yapılan kar payı dağıtımında ise yıl sonuna kadar 0.06 puanlık artış gerçekleşmiştir. Yıllık olarak yapılan kar payı dağıtımlarında ise sürekli artışla Ağustos-aralık bandında 0.04 puanlık artış gerçekleşmiştir.

Euro bazında yapılan kar payı dağıtım oranları incelendiğinde aylık periyotta yıl sonuna kadar gerçekleşen artışın 0.03 puan olduğu görülmektedir. 3 aylık periyodlarda yapılan kar payı dağıtımının ise yıl sonuna kadar 0.03 puanlık attığı görülmektedir. 6 aylık periyodlarla yapılan kar payı dağıtımlarının ise yıl sonuna kadar 0.01 puan attığı görülmektedir. Yıllık olarak gerçekleşen kar payı dağıtımının son 6 aylık süreçte 0.01 puan arttığı görülmektedir.

Ziraat bankasının 2016 yılında gerçekleştirmiş olduğu kar payı dağıtım verileri incelendiğinde TL, USD ve Euro bazında aylık 3 aylık, 6 aylık ve yıllık kar payı dağıtımlarında yılsonuna kadar artışların gerçekleştiği görülmüştür.

5.4.6. Katılım Bankalarının Finansal İşlemleri

Tabloda Albaraka Türk katılım bankası tarafından 2016 yılına kadar yapılan kira sertifikaları ihracatı ile ilgili veriler yer almaktadır.

Tablo 5.16. 2010-2016 Yılları Arasın Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş. Kira Sertifikaları İhracatı (TKBB, 2017).

ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A. Ş.						
Sıra No	İhraç Tarihi	İtfa Tarihi	Satış Tutarı	Para Birimi	Kira Oranı	Açıklama
1.	07.05.2013	07.05.2023	200.000.000	USD	7,75%	Sermaye Benzeri Kredi
2.	30.06.2014	30.06.2019	350.000.000	USD	6,25%	Senior Sukuk
3.	30.11.2015	30.11.2025	250.000.000	USD	10,50%	Sermaye Benzeri Kredi
4.	08.04.2016	04.10.2016	100.000.000	TL	10,80%	Kira Sertifikası
5.	30.06.2016	26.12.2016	75.000.000	TL	10,35%	Kira Sertifikası
6.	04.10.2016	31.03.2017	100.000.000	TL	10,50%	Kira Sertifikası
7.	26.12.2016	23.06.2017	75.000.000	TL	10,60%	Kira Sertifikası

Albaraka Türk bankasının 2013 yılında ihraç ettiği sermaye benzeri kredi tutarının 200.000.000 USD olduğu görülmektedir.

2014 yılında ihraç edilen senior sukuk miktarı ise 350.000.000 USD olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında yapılan sermaye benzeri kredi kira sertifikası 250.000.000 USD olarak gerçekleşmiştir. Bankanın 2016 yılında 4 defada olmak üzere gerçekleştirdiği kira sertifikası ihracatı ise 350.000.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5.17. 2010-2016 Yılları Arasın Kuveyt Türk Bankası Kira Sertifikaları İhracatı (TKBB, 2017).

Sıra No	İhraç Tarihi	İtfa Tarihi	Satış Tutarı	Para Birimi	Kira Oranı
1	24.08.2010	23.08.2013	100.000.000	USD	5,25
2	29.10.2011	29.10.2016	350.000.000	USD	5,875
3	19.11.2013	18.11.2014	150.000.000	TL	9,10
4	26.06.2014	26.06.2019	500.000.000	USD	5,162
5	29.09.2014	23.03.2015	100.000.000	TL	9,95
6	29.09.2014	29.12.2014	50.000.000	TL	9,16
7	20.11.2014	14.05.2015	57.000.000	TL	8,77
8	20.11.2014	19.11.2015	30.000.000	TL	9,14
9	30.12.2014	23.03.2015	50.000.000	TL	9,00
10	13.02.2015	01.06.2015	200.000.000	TL	9,50
11	20.02.2015	18.08.2015	61.750.000	TL	9,50
12	03.03.2015	02.06.2015	14.838.000	TL	9,35
13	24.03.2015	02.06.2015	44.692.000	TL	8,90
14	24.03.2015	15.09.2015	80.000.000	TL	9,72
15	31.03.2015	31.03.2020	300.000.000	MYR	5,8
16	17.04.2015	26.06.2015	21.798.000	TL	9,40
17	08.05.2015	07.08.2015	24.635.000	TL	9,75
18	08.05.2015	03.11.2015	20.000.000	TL	10,30
19	14.05.2015	09.11.2015	86.734.000	TL	10,47
20	15.05.2015	15.05.2020	200.000.000	MYR	5,72
21	27.05.2015	19.11.2015	10.400.000	TL	10,15
22	03.06.2015	15.09.2015	70.000.000	TL	10,11
23	17.06.2015	15.09.2015	22.600.000	TL	10,35
24	30.06.2015	05.01.2016	160.000.000	TL	10,63
25	07.07.2015	15.09.2015	66.644.000	TL	9,95
26	15.07.2015	15.07.2020	300.000.000	MYR	5,72
27	07.08.2015	09.11.2015	30.000.000	TL	10,25
28	18.08.2015	09.11.2015	15.000.000	TL	10,15
29	16.09.2015	15.12.2015	150.000.000	TL	10,85
30	27.10.2015	18.02.2016	21.000.000	TL	10,10
31	13.11.2015	10.05.2016	200.000.000	TL	10,97
32	20.11.2015	18.02.2016	74.000.000	TL	10,97
33	16.12.2015	16.03.2016	150.000.000	TL	10,87

34	06.01.2016	16.03.2016	88.500.000	TL	11
35	17.02.2016	17.02.2026	350.000.000	USD	7,90
36	19.02.2016	10.05.2016	140.000.000	TL	10,95
37	25.03.2016	23.06.2016	240.113.800	TL	10,60
38	21.04.2016	20.04.2018	10.000.000	TL	TÜFE + 3,39
39	05.05.2016	31.10.2016	35.000.000	TL	9,79
40	13.05.2016	08.11.2016	300.000.000	TL	10,23
41	23.06.2016	11.10.2016	170.000.000	TL	10,30
42	01.07.2016	11.10.2016	40.000.000	TL	10,50
43	24.08.2016	30.11.2016	100.000.000	TL	10,10
44	01.09.2016	30.11.2016	30.000.000	TL	10,35
45	11.10.2016	11.01.2017	180.000.000	TL	10,10
46	01.11.2016	02.11.2021	500.000.000	USD	5,136
47	08.11.2016	14.02.2017	200.000.000	TL	10,20
48	30.11.2016	07.03.2017	160.000.000	TL	10,40
49	13.12.2016	07.03.2017	30.000.000	TL	10,45
50	11.01.2017	12.04.2017	80.000.000	TL	10,45

Yukarıda yer alan tabloda Kuveyt Türk bankası tarafından 2010-2016 yılları arasında gerçekleştirilen kira sertifikası ihracatları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Tabloda yer alan bilgilerle ilgi açıklamalar aşağıdaki gibidir. 2010 yılında ihraç edilen kira sertifikası tutarı 100.000.000 USD'dir. Kuveyt Türk bankasının 2011 yılında gerçekleştirmiş olduğu kira sertifikası tutarı ise 350.000.000 USD'dir. 2013 yılında yapılan kira sertifikası tutarı 150.000.000 TL'dir.

Bankanın 2014 yılında USD cinsinden gerçekleştirdiği ihracat 500.000.000 iken toplam 287.000.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bankanın 2015 yılında gerçekleştirdiği kira sertifikası ile ilgili bilgiler incelendiğinde MYR cinsinden toplam tutarın 800.000.000 iken TL cinsinden ise 1.544.000.000 olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılında gerçekleşen kira sertifikası ihracatı ile ilgili bilgiler incelendiğinde ise toplam 1.723.000.000 TL ve 850.000.000 USD olarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tablo 5.18. 2010-2016 Yılları Arasın Türkiye Finans Katılım Bankası Kira Sertifikaları İhracatı (TKBB, 2017).

TÜRKİYE FİNANS VARLIK KİRALAMA A.Ş.					
Sıra No	İhraç Tarihi	İfta Tarihi	Satış Tutarı	Para Birimi	Kira Oranı
1	02.05.2013	30.04.2018	500.000.000	USD	3,95%
2	20.01.2014	18.07.2014	100.000.000	TL	10,10%
6	24.04.2014	23.04.2019	500.000.000	USD	5,376%
7	30.06.2014	27.06.2019	800.000.000	MYR	6%
8	28.08.2014	23.02.2015	139.000.000	TL	9,75%
9	04.12.2014	01.06.2015	60.000.000	TL	8,80%
10	27.01.2015	24.07.2015	60.000.000	TL	8,75%
11	11.02.2015	07.02.2020	150.000.000	MYR	5,90%
12	13.02.2015	01.06.2015	250.000.000	TL	9,50%
13	23.02.2015	21.08.2015	80.000.000	TL	9,68%
14	21.05.2015	20.05.2020	210.000.000	MYR	5,75%
15	01.06.2015	27.11.2015	80.000.000	TL	10,60%
16	03.06.2015	04.09.2015	100.000.000	TL	10,30%
17	26.06.2015	22.12.2015	75.000.000	TL	10,68%
18	24.07.2015	19.01.2016	80.000.000	TL	10,61%
19	21.08.2015	15.02.2016	100.000.000	TL	11,07%
20	27.11.2015	24.05.2016	150.000.000	TL	11,21%
21	22.12.2015	17.06.2016	75.000.000	TL	11,64%
22	19.01.2016	15.07.2016	100.000.000	TL	11,43%
23	15.02.2016	12.08.2016	100.000.000	TL	11,10%

24	11.04.2016	07.10.2016	70.000.000	TL	10,80%
25	24.05.2016	18.11.2016	150.000.000	TL	10,50%
26	17.06.2016	13.12.2016	125.000.000	TL	10,35%
27	15.07.2016	10.01.2017	100.000.000	TL	10,25%
28	30.09.2016	20.03.2017	100.000.000	TL	10,25%
29	21.10.2016	18.04.2017	70.000.000	TL	10,15%
30	14.11.2016	12.05.2017	100.000.000	TL	10,50%
31	13.12.2016	09.06.2017	70.000.000	TL	10,50%
32	10.01.2017	07.07.2017	100.000.000	TL	10,50%

Yukarıda yer alan tabloda Türkiye finans katılım bankası tarafından 2013-2016 yılları arasında yapılan kira sertifikası ihracatları ile ilgili veriler yer almaktadır. Tablodan elde edilen verilerin yorumlanması aşağıda verilmiştir.

2013 yılında USD cinsinden gerçekleşen kira sertifikası tutarı 500.000.000'dur. 2014 yılında gerçekleştirilen USD cinsinden gerçekleştirilen kira sertifikası tutarı 500.000.000 USD'dir. 2014 yılında gerçekleşen kira sertifikası ihracatlarının toplam 269.000.000'u TL cinsinden ve 800.000.000'u ise MYR cinsinden gerçekleşmiştir.

2015 yılında gerçekleştirilen kira sertifikası ihracatının 1.050.000.000'u TL cinsinden ve 360.000.000'u ise MYR cinsinden gerçekleşmiştir.

2016 yılında gerçekleştirilen kira sertifikası ihracatı ile ilgili bilgiler incelendiğinde bankanın 2016 yılında toplam 8.850.000.000 TL tutarında kira sertifikası ihracatı gerçekleştirdiği görülmektedir.

Bu veriler çerçevesinde, Katılım bankalarının ülkemizde kuruluşundan günümüze doğru yapılmış olan analizlerde günden güne gelişme kaydettiği sektör içerisinde ciddi oranda pay sahibi olmaya başladığı görülmüştür. Grafik ve tablolarımızdan Katılım Bankacılığının geliştiğini ve hala gelişebildiğini gösteren bulgulardan bazıları şunlardır: Banka Aktif büyüklükleri , Kira Sertifikaları İhracatında yıldan yıla yaşanan artış, Bankacılık sektöründeki artan payları , Kar payı oranlarında yaşanan artış, Ürün ve hizmet miktarlarında yaşanan artışlar, Şube sayısı ve personel sayılarındaki artışlar katılım bankacılığının önemli ölçüde büyüdüğünü ve ilerdeki yıllarda daha da büyüyeceğinin öngörülmesi önemli bulgularımızdan bazılarıdır. Ayrıca ülkemizin de bu noktada faizsiz bankacılığa ilgi duyan ciddi bir kesimin olduğunu da tespit etmiş olması ve neticesinde 2015 yılında Ziraat Katılım Bankasını sonrasında ise 2016 yılında Vakıf Katılım Bankasını kurması gözardı edilemeyecek unsurlardandır.

Katılım Bankalarının ülkemizde finans sektörünü pozitif yönde etkilediği ve sektöre olumlu bir hava olarak yansıdığı görülmektedir. Bu pozitif etkilerin, çalışmamızda ele aldığımız bilgiler ile orantılı olduğu gibi, benzer diğer çalışmalarda da ele alınmış ve elde edilen verilerin finansal sektöre olumlu etkileri rahatlıkla görülmüştür. Bu benzer çalışmalardan bazıları şunlardır:

Güney (2018) "Türkiye'de Katılım Katılım Bankacılığı Uygulamaları ve Kamunun Katılım Bankacılığı'nı daki Rolü ve Girişiminin Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinde, katılım bankalarının ülkemizde kuruluştan günümüze olan seyrini ele almış benzer veriler yorumlanmış ve katılım bankacılığının ürün ve hizmet çeşitliliğini artırdığı takdirde; Bankacılık sektörü içinde olan %5 civarında aktif büyüklüğü 2023 yılında hedefi olan %15 Pazar payına ulaşması mümkün görülmüş yani sonraki yıllarda da daha fazla gelişme kat edeceği verilere dayanarak öngörülmüştür.

Şekeroğlu (2017) "Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı" adlı yayımladığı yazıda, katılım bankacılığının incelenen veriler ışığında ülkemizde ve dünyada potansiyeli ve hacmi açısından ilerleyen yıllarda klasik bankalar ile aradaki farkı kapatabileceği ve ülkemizdeki sektörün potansiyeli, açılan yeni katılım banka sayıları, yaygınlaşan atm sayıları, kullanılan finansal araçların çeşitlenmesi ve

çağın gereksinimini karşılayacak şekilde dijitalleşmesi halinde daha da büyüyebileceği belirtilmiştir.

Parlakkaya ve Çürük (2011) “Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı olarak Kullanımı: Türkiye Örneği” adlı yaptıkları çalışmalarında elde ettikleri veriler sonucunda Türkiye’de karlılık ve likitide oranlarının her iki banka türü için ayırt edici bir özellik olarak kullanılabileceği bulunmuştur. Ve çalışmada Katılım Bankalarının Ticari Bankalardan daha yüksek kar marjına sahip olduğu belirlenmiştir.

Şamiloğlu, Tükenmez ve Bağcı (2013) “Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının TOPSİS Yöntemi ile Karşılaştırılması” adlı yapılan çalışmada, karlılık performanslarının ölçülmesinde aktif karlılık, özsermaye karlılığı, özkaynaklar/aktif toplamı, net faiz(kar payı) geliri/aktif toplamı, vergi öncesi kar (vök)/pasif toplamı, takipteki krediler/toplam krediler ve toplam krediler / toplam aktif oranları kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda katılım bankalarının ticari bankalardan daha yüksek performans skorlarına ulaştıkları ve daha karlı oldukları tespit edilmiştir.

Dikmen (2019) “Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Etkileri” adlı yüksek lisans tezinde, anket yöntemiyle elde ettiği analizlerin bireylerin katılım bankalarına olan ilginin azımsanmayacak derecede olduğunu. Bu çalışmada katılımcıların Katılım Bankalarıyla çalışmaya başlamaları daha çok son 10 yıla dayanmakta olduğu görülmüş ve bunun da son yıllarda gelişme gösterdiğiyle doğru orantılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan anketin katılımcıların %62 sinin ticaret bankaları ile ilişkilerini bitirmesinin sebebi katılım bankalarının var olmasından kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Buradan görüldüğü gibi Katılım Bankalarının kurulması da ticari bankaların müşteri kaybına yol açmaktadır. Eğer katılım bankalarının olmadığı varsayımı ile yola çıkılırsa ticari faaliyetlerini yine de faizli bankalarda yürütecek %72’lik bir kitlenin olduğu görülmektedir. Ama geriye kalan %28 lik bir payın ekonomiye kazandırılmayacağı ve atıl olarak kazanılacağı görülmüştür. Yani Katılım Bankalarının atıl kalan kesimin ekonomiye kazandırılma konusunda etkin bir rol oynadığı görülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de 1800’lü yıllarda yabancı sermaye ile başlayan bankacılık faaliyetleri günümüzde tam olarak bankacılık olarak işlemektedir. Günümüzde bankacılık faaliyetleri “ticari, yatırım, kalkınma ve katılım bankaları ile çeşitli borsa ve aracı kurumlar, leasing ve faktöring şirketleri” gibi kuruluşlarla gerçekleşmektedir.

Katılım bankacılığı ülkemizde ilk olarak 16.12.1983 tarihinde “Özel Finans Kurumları”nın kurulmasına onay verilmesi ile birlikte kurulmuştur. İlk önce “Özel Finans Kurumları” adıyla kurulan katılım bankaları daha sonra 1999 ve 2005 yıllarında yapılan düzenlemelerin ardından “Katılım Bankacılığı” adını almıştır.

Katılım bankaları kendine has çalışma sistemleri ile finansal sisteme önemli katkılarda bulunmaktadır. Faizsiz bankacılık işlemleri yürüten bu bankalar dini inançlar gereği diğer modern bankacılık sistemlerini kullanmayan müşterilerin fonlarının atıl kalmasını engelleyerek finansal sisteme aktarılmasını sağlamaktadır. Böylece finansal sistemin daha sağlıklı işlemesi sağlanmaktadır.

Katılım bankacılığının finansal sisteme kattığı yeni finansal ürünler bulunmaktadır. Bunların bazıları “mudabara, murabaha, müşareke, icara, takafül” vb.,dir.

Katılım bankalarının finansal sisteme katkılarının incelendiği bu çalışmada katılım bankalarının finansal sistem içerisindeki yeri, finansal sisteme katkıları, yapılan işlemlerin hacmi hakkında “BDDK” “TKBB” ve “TÜİK” tarafından yayınlanan veriler incelenmiştir.

Türkiyede bankaları faaliyet alanına göre dağılımıyla ilgili veriler incelendiğinde; mevduat toplayan banka sayısının 34 kalkınma ve yatırım bankalarının sayısının 13 ve katılım bankası sayısının 5 olduğu görülmektedir. Bankaların toplam sayısının ise 52 olduğu görülmektedir.

Türkiye’de bankaların dağıttıkları kredilerin sektörel dağılımı incelendiğinde; bankaların kredi olarak dağıttıkları fonların %24’ü KOBİ kredisi, %24’ü tüketici kredileri ve kredi kartları ve %52’si ise ticari ve kurumsal kredilerdir. Veriler incelendiğinde kredilerin %76’sı finansal olarak dönüşüm sağlayabilecek kredi dağıtımıdır.

Katılım bankacılığı ile ilgili olarak elde edilen internet bankacılığı müşteri ve işlem hacmi bilgileri ile ilgili veriler incelendiğinde: Katılım bankaları ile işlem yapan müşterilerin internet üzerinden işlem yapma oranının yıl yıl arttığı görülmekle birlikte 2015 yılında Bank Asya’nın kapatılmasının katılım bankacılığının sektördeki payının azalmasına ve internet üzerinden yapılan işlemlerin işlem hacminin düşmesine neden olduğu görülmektedir. Bank Asya’nın kapsam dışı olduğu düşünüldüğünde katılım bankalarının internet bankacılığı kullanımının ve işlem hacminin yükselme eğiliminde olduğu ifade edilebilir. 2011 yılında kişi başı işlem hacmi 59,888 TL iken 2016 yılında bu tutarın 205,657 TL tutarına yükseldiği görülmektedir. Veriler yapılan işlemlerin kişisel veriler yönünden de attığını göstermektedir.

Katılım bankalarının banka ürün ve hizmetlerinin kullanım miktarları ile ilgili veriler incelendiğinde; 2010-2017 (haziran) arasında ATM sayısının 854’ten 1558’e, yükseldiği, POS sayısının 139.650’den 84.976’ya düştüğü görülmektedir. POS sayısındaki düşüşün eğilimi incelendiğinde 2015 yılında Bank Asya’nın kapatılması ile yaklaşık 74.000 adetlik düşüşün gerçekleştiği görülmektedir.

Banka kartı sayısı incelendiğinde 2010 yılında 2.925.504 iken 2017-Haziran’da 4.294.209 olduğu görülmektedir. Yine 2015 yılında Bank Asya’nın kapanması ile 1.700.000’e yakın banka kartının deaktif olduğu görülmektedir.

Kredi kartı sayısı ile ilgili veriler incelendiğinde 2010 yılında 2.298.140 adet kredi kartı kullanımının olduğu görülürken, 2017 (Haziran) yılında bu sayının 997.538'e düştüğü görülmektedir. Yine 2015 yılında Bank Asya'nın kapatılmasının yaklaşık 1.300.000 kredi kartının deaktif olmasına neden olduğu görülmektedir. Bankanın kapamasından sonra kredi kartı sayısında yaklaşık 100.000 adet yükselme mevcuttur. Kredi kartı sayısındaki azalmanın önemli bir etkeni ise BDDK'nın bireysel limitleri bireylerin tüm kartlarına dağılım sağlaması hakkındaki düzenlemenin olduğu düşünülebilir.

Katılım bankalarının aktif büyüklükleri finansal sistemin sağlıklı işleminde önemli bir yere sahiptir. Katılım bankalarının aktif büyüklükleri ile ilgili veriler incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır; Bankaların aktif büyüklükleri incelendiğinde Kuveyt Türk Katılım bankasının aktif büyüklüğü en büyük katılım bankası olduğu görülmektedir. Veri bazında incelendiğinde; en yüksek toplam aktif, toplam kredi ve alacaklar, toplanan fonlar, özkaynaklar, ödenmiş sermaye, net dönem karı, şubesi sayısı ve personel sayısı bakımından Kuveyt Türk katılım bankasının diğer bankalara göre daha yüksek rakamlara sahip olduğu görülmektedir. Bilanço dışı hesaplar yönünden ise Türkiye Finans Katılım Bankasının en yüksek tutara sahip olduğu görülmektedir.

Katılım Bankalarının kar payı dağıtımı fon toplama ve dağıtımında önemli bir yere sahiptir. Kar payı yüksek olan bankaların fon toplama eğilimi daha yüksek olabilmektedir. Kar payı dağıtımı ile ilgili 2016 yılı bulguları şu şekilde gerçekleşmiştir;

Albaraka Türk Bankasının TL bazlı aylık ve 3 aylık kar payı dağıtımlarında ocak ayından aralık ayına kadar düşme eğiliminin ortaya çıktığı görülürken 6 aylık ve 1 yıllık kar payı dağıtımlarının artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Dolar bazlı kar payı dağıtımında ise; 1 aylık, 3 aylık ve 6 aylık kar payı dağıtımlarının artış 1 yıllık kar payı dağıtımlarının ise artış eğiliminde olduğu görülmüştür.

Katılım bankaları tarafından yapılan kira sertifikaları ihracatı ile ilgili veriler incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Albaraka Türk Katılım Bankası Tarafından 2014 yılında ihraç edilen senior sukuk miktarı ise 350.000.000 USD olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında yapılan sermaye benzeri kredi kira sertifikası 250.000.000 USD olarak gerçekleşmiştir. Bankanın 2016 yılında 4 defada olmak üzere gerçekleştirdiği kira sertifikası ihracatı ise 350.000.000 TL olarak gerçekleşmiştir.
- Kuveyt Türk Katılım Bankasının 2010 yılında ihraç edilen kira sertifikası tutarı 100.000.000 USD'dir. Kuveyt Türk bankasının 2011 yılında gerçekleştirmiş olduğu kira sertifikası tutarı ise 350.000.000 USD'dir. 2013 yılında yapılan kira sertifikası tutarı 150.000.000 TL'dir. Bankanın 2014 yılında USD cinsinden gerçekleştirdiği ihracat 500.000.000 iken toplam 287.000.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bankanın 2015 yılında gerçekleştirdiği kira sertifikası ile ilgili bilgiler incelendiğinde MYR cinsinden toplam tutarın 800.000.000 iken TL cinsinden ise 1.544.000.000 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında gerçekleşen kira sertifikası ihracatı ile ilgili bilgiler incelendiğinde ise toplam 1.723.000.000 TL ve 850.000.000 USD olarak gerçekleştirildiği görülmektedir.
- Türkiye Finans Katılım Bankası tarafından 2013 yılında USD cinsinden gerçekleşen kira sertifikası tutarı 500.000.000'dur. 2014 yılında gerçekleştirilen USD cinsinden gerçekleştirilen kira sertifikası tutarı 500.000.000 USD'dir. 2014 yılında gerçekleşen kira sertifikası ihracatlarının toplam 269.000.000'u TL cinsinden ve 800.000.000'u ise MYR cinsinden gerçekleşmiştir. 2015 yılında gerçekleştirilen kira sertifikası ihracatının 1.050.000.000'u TL cinsinden ve 360.000.000'u ise MYR cinsinden gerçekleşmiştir. 2016 yılında gerçekleştirilen

kira sertifikası ihracatı ile ilgili bilgiler incelendiğinde bankanın 2016 yılında toplam 8.850.000.000 TL tutarında kira sertifikası ihracatı gerçekleştirdiği görülmektedir.

Yukarıda yer alan bilgilere ek olarak katılım bankaları finansal sisteme önemli katkılar sunmuştur (Tunç, 2016:132)'ye göre katılım bankaları faizsiz olarak sunulan krediler, yatırıma ve kar-zarar esasına göre dağıtılmaktadır. Dağıtılan krediler aracılığı ile oluşturulan yatırımdan elde edilen gelirin paylaşılmasında kazancın %20'si banka tarafından alınırken, %80'lik kısmı ise fon sahibine aktarılmaktadır. Bu durumda bankanın finansman elde etme maliyeti düşmektedir. Tenekeci (2017) ise katılım bankacılığının ekonomik sisteme katkısı açısından tasarruflara yönelmektedir. Birikimlerin ekonomik sistem dışında kalması ekonomik sistemde likidite akışını olumsuz etkilemektedir. Katılım bankaları ise dini hassasiyetler nedeniyle tasarruf sahibinin elinde atıl şekilde olan fonların ekonomik sisteme katılmasını sağlamaktadır. Aras ve Öztürk, 2011) ise kaynakların israfı yönünden katkılardan söz etmektedir. Fonların yatırım amacıyla dağıtılmasının, fonların amaç dışı kullanılmasını önlediği ve üretim mekanizmasına dönüştüğü görüşünü belirtmektedir. Bu durum katılım bankalarını mevduat bankalarından ayıran en önemli özelliklerden birisidir. Arslan (2017) ise yine fonların üretime yönelik kullanımının kriz dönemlerinde ekonomiyi daha güçlü kıldığını ifade etmektedir. Son olarak Sırım (2013) ise katılım bankalarının topladıkları fonları reel ekonominin finansmanında kullanılması açısından değerlendirmektedir. Reel ekonomide kullanılan finansman araçlarının özellikle Kobilerin fonlanmasında kullanıldığını ifade etmektedir.

Katılım bankaları ile ilgili veriler incelendiğinde bankaların Türk Finansal Sisteminde önemli yeri olduğu görülmektedir. Ancak ülke nüfusu ve finans hacmine oranla katılım bankalarının finansal sistem içinde hala yeteri büyüklükte olmadıkları görülmektedir. Katılım bankalarının işlem portföyünün bilinirliğinin artması, katılım bankalarına olan güvenin artmasını sağlayarak finansal sisteme daha fazla katkı yapmalarını sağlayabilir.

Katılım bankacılığının Türk Finansal Sistemindeki yeri ve katkılarının incelendiği bu çalışmada, katılım bankacılığının yeteri büyüklüğe ulaşmadığı bununla birlikte finansal sistemde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Son yıllarda genel bankacılık sektöründeki gelişmeler ve katılım bankalarındaki gelişmeler kıyaslandığında katılım bankacılığının genel bankacılık sektörüne göre daha yüksek oranda, döviz, değerli maden, karlılık, fon kullandırma gibi kalemlerde gelişme sağladığı görülmektedir. Genel bankacılık sektöründe büyüme görülürken katılım bankacılığında ise bu artık daha yüksek oranda gerçekleşmektedir. Katılım bankacılığının İslami usullere göre yani faizsiz işlem mantığında çalıştığı düşünüldüğünde elde edilen büyüme oranları umut verici sayılabilir. Katılım bankalarının fon kullandırma, finansal varlıklar gibi kalemlerdeki artışı, katılım bankacılığının ekonomik sistem içindeki payının artmasını sağlayacak özelliktedir. Bu durum ise üretime dönüşen fonların bir göstergesi olabilir. Katılım bankacılığının kullandığı fonların üretime yönelik olması ve finansal sistemlerdeki muhtemel balonları önler özellikte olması, katılım bankacılığının ekonomik-finansal yapıda pozitif katkısını oluşturacaktır. Böylece ekonomik sistemin daha sağlıklı ve sürdürülebilir olmasına yardımcı olmaktadır.

Konuyla ilgili olarak yapılacak gelecekteki çalışmaların katılım bankacılığının finansal ürünleri, katılım bankacılığının bilinirliği gibi konular üzerinde durulması katılım bankacılığı alanında daha aydınlatıcı bir noktaya ulaşmayı sağlayabilir.

Katılım bankalarının finansal sistem içerisindeki yerinin ve finansal sisteme olan katkılarının şuan için tam olarak tespit edilmesi zor görülmektedir. Bankaların faaliyet alanlarına göre istatistiklerin net olarak olmaması, bankaların işlem kalemleri hakkında ayrıntılı olarak verilerin incelenememesi katılım bankacılığı ve diğer bankaların finansal sistemde kapsadıkları alanların daha gri kalmasına neden olmaktadır. BDDK ve TKBB'nin ilgili konularda daha ayrıntılı veriler sunması katılım bankalarının etkinliklerinin ve finansal sistemdeki katkılarının daha net algılanmasına ve analiz edilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca katılım bankalarının sağladıkları fonların reel ekonomide kullanılış amaçlarına uygun şekilde kullanılma düzeyi hakkında yapılacak çalışmalar ve katılım bankacılığın reel ekonomide sunduğu faydalara odaklanan çalışmalar katılım bankalarının ekonomik-finansal sistem için katkısının daha belirgin şekilde ortaya koyulmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2011. Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No. 273
- ACAR, M., ARSLANER, E. N., 2005. “Türkiye’de İslami Bankalar ve Siyaset: Siyasal İslamcıların İslami Sermaye ile Terbiyesi”, İslami Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18 (4) ss. 401-422.
- AFŞAR, M. 2011. “Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları”, 6(2), ss:143-171.
- AKCAN, A. (1997). “Özel Finans Kurumlarının Türk Finans Sektöründeki Konumu ve Geleceği”, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- AKGÜÇ, Ö. (1971). Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları 245s.
- AKGÜÇ, Ö. (2007). Banka Yönetimi ve Performans Analizi. İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık. 712s.
- AKGÜÇ, Ö., (1989). Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2. Baskı. 261s.
- AKIN, C., (1986). Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 440s.
- AKIN, F. ve Ece, N. (2010). “İslami Finansal Sistemi İçerisinde İslami Bankacılığın Yeri ve Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi, 13 (151).
- AKSOY A., 1987, Menkul Kıymet Yatırımlarının Analizi, Ankara, 450s.
- AKTEPE, İ. E. (2010). İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık. İstanbul: Yedirenk Yayıncılık. 192s.
- AKTEPE, İ. E. (2013). Sorularla Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB Yayınları. 157s.
- ALANTAR D., 2008. “Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, Maliye ve Finans Yazıları, S:81,2008. <http://www.finanskulup.org.tr/maliye-finans/maliyefinans.html>. (10.06.2019)
- ALASRAG, H., 2010. “Global Financial Crisis and Islamic Finance”, Munich Personal RePEc Archive, https://mpra.ub.unimuenchen.de/22167/1/MPRA_paper_22167.pdf (21.05.2019).
- ALTAN, M. (1998). “Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi”. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ALTAN, M. (2001). Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık. İstanbul: Beta Basım. 337s.
- ARABACI, N. (2007). "Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi", Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- ARAS, O. N. ve ÖZTÜRK, M., (2011). “Analysis of Allocated Funds of Participation Banks in Terms of “Contribution to the Real Economy” Ekonomi Bilimleri Dergisi, 3(2), ss:167-179.
- ARSLAN R. ve HOTAMIŞ. M. (2007). “Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çerçevenin Bankaların Yapı ve Uygulamaları Üzerine Oluşturduğu Teşvik ve Kısıtlamalar”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 195-208.
- ARSLAN, E. C., 2017. “Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları”, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Tartışma Metinleri, 17s.
- AYDIN, Y., 2017. “Küresel Kriz Çerçevesinde Katılım Bankalarının ve Ticari Bankaların Mali Performanslarının TOPSİS Yöntemiyle Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.

- AYDIN, N. (2006). Bankacılık Uygulamaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 213s.
- AYTEKİN, Y. H. (2008). Ansiklopedik Bankacılık ve Finansal Terimler Sözlüğü, Ankara: Palme Yayınları, s.882
- BABUŞÇU, Ş. (2001). Temel Bankacılık, Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer, İstanbul. 35s.
- BACANLI, Z. 2004, "Dünyada Yeni Trend: Faizsiz Bankacılık"
- BANKACILIK KANUNU, (2005). T.C. Resmi Gazete, 25983, 19.10.2005.
- BAŞARAN, M., 2003. "Özel Finans Kurumlarında Hesap isleri Düzeni", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- BAYINDIR, S. (2005). İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık. İstanbul: Rağbet Yayınları. 272s.
- BDDK, (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), 2011. Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, BDDK Yayınları, Sayı 6, Aralık, 120s.
- BİLİR A. (2010). "Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- BOLAY, H. C., (1991). "Türk Bankacılık Tarihi", Bankacılar Dergisi, (5), ss. 50-57.
- BÜYÜKAKIN, F. ve ÖNYILMAZ O. (2012), "Faizsiz Finansman Bonosu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları", Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Sayı 7, ss.1-16.
- CANBAZ, M., (2015). Bankacılık Giriş ve İlkeleri, F.KAYA (Ed.), Beta Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 572s.
- CANBAZ, M., (2016). Katılım Bankacılığı, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 270s.
- COŞKUN, A. 2008. "Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Önemi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇEKER, O. (2011). Fıkıh Dersleri, Ensar Yayıncılık, Konya. 216s.
- ÇEKİNMEZ, M. (1990). "Türkiye’de Mali Kesim İçinde Yatırım Bankacılığı” Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler Semineri, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını.
- ÇELİK, A. (2002). "İnternet Bankacılığı: Uygulamalar ve Bankacılığın Geleceğindeki Muhtemel Etkileri". Active Bankacılık ve Finans Dergisi, İstanbul, Kasım, Aralık, 6- 27. 3(13), ss.1-19.
- ÇELİK, İ. E., (2011). "Türk Bankacılık Sektöründe Yatırım Bankacılığı Uygulaması ve Ekonomiye Etkisi", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- ÇEVİK, S. (1989). "Avrupa Topluluğu ve Türk Bankacılığının Yapısal Analizi ve Uyum İmkânları". Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir.
- ÇİVİ H. (1985). Türkiye’de Bankacılık; Teori, Uygulama ve Sonuçlar, Ankara: Fon Matbaası Cumhuriyet Üniversitesi Yardımcı Ders Kitabı Yayın No: 1. 285s.
- ÇOBAN, Y. (2016). "Türkiyede Katılım Bankacılığı ve Finansal Sektördeki Yeri", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.
- ÇOBAN, Y., (2016). "Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Finans Sektöründeki Yeri", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.

- ÇOLAK, F., (2013). “Katılım Bankacılığının Sektördeki Yeri ve Finansal İstikrara Katkısı” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- DAR, H., R. RIZWAN ve M. RIZWAN (2014), Global Islamic Finance Report (GFIR)2014, An Edbiz Consulting Publication, Londra.
- DİKMEN, S., (2019). “Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı, Ankara.
- DORNBUSCH, R. ve FISCHER, S. (1998). Makroekonomi, İstanbul: McGraw-Hill-Akademî.
- ECE, N. (2011). “Dünya’da ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı 25.
- ERDEM, E. (2010). Para Banka ve Finansal Sistem, Ankara: Detay Yayıncılık,
- EREN, K. (1996). Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Bankacılık. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- ERGEÇ E., KAYTANCI, B. G., ve TOPRAK, M., (2014). “Katılım Bankası Müşterilerinin Bankacılık Sistemi Kullanım Tercihleri: Mevduat Bankaları İçin İslami Bankacılık Penceresi” Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 6(2), ss. 53-90.
- EROĞLU, N. (2002) “Finansal Küreselleşme: Devletin Düzenleyici Rolü Üzerine Etkileri”, Küreselleşme İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlıklar, Ed: Alkan Soyak, Om Yayınevi İstanbul, 13-50.
- ESKİCİ, M. (2007). “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”. Süleyman Demirel Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Isparta.
- EY, (Ernst&Young Global Limited), (2016). “Dünya Katılım Bankacılığı Rekabet Raporu 2016”, www.ey.com/tr, (29.12.2017).
- EYÜPGİLLER, S., (1999). Bankacılık İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 228s.
- GEÇER T. 2015. “Sermaye Yeterliliği Standart Oranına Yeniden Bir Bakış”, Adam Akademî, 5(1), ss. 77-92.
- GÖKALP, B. T., (2005). “Bilgi Teknolojilerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- GÜNAL, M. (2001). Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği. Ankâra: ATO Yayınları. 242s.
- GÜNAL, V. (1984). Özel Finans Kurumları. Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 131, 13.
- GÜNEY, A. (2007). Banka İşlemleri, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım. 206s.
- GÜNEY, A. (2014). Banka İşlemleri. (8. Baskı) İstanbul: Beta Basım Yayım. 206s.
- GÜNEY, A., (2018). “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulamaları ve Kamunun Katılım Bankacılığı’ndaki Rolü ve Girişiminin Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GÜNGÖREN, M. (2013). Bir Finansal Enstrüman Olarak Sukuk Katılım Bankalarına Uyum Modellemesi. İstanbul: İTO Yayınları. 160s.
- HASSAN, M.K. ve KAYED, R.N. (2010) “The Global Financial Crisis and the Islamic Finance Solution”, Paper presented at the Durham Islamic Finance Conference,

- Durham University, United Kingdom. Retrieved from: <http://www.sesric.org>. (12.08.2018).
- HATUNOĞLU, Z., 1995. “Genel Olarak İslam Bankaları ve Türkiye’de Özel Finans Kurumları ile Klasik Bankaların Farklılıklarının Belirlenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- HEFFERNAN, S. (2005). Modern Banking. Chishester: John Wiley & Sons Ltd. 736s.
- HİÇ, M. (1975). Para Teorisi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları. <http://www.cgscenter.org/doc/SUKUK%20NEDİR.pdf> (25.06.2019). <https://www.msci.com/www/fact-sheet/msci-world-islamic-index/010040898>; (26.06.2019).
- ING BANK 2011. “Repo, Ters Repo”. <http://www.ingbank.com.tr>, DİE:21.12.2017.
- İBİŞ, N., (2012). “Türkiye’de Yatırım Bankalarının Birleşmelerinde Yabancıların Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KALAFAT, E. (1991). Yatırım Bankacılığı, Ankara: Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü.
- KALKAN ÖZEL, İ. (2017). “Türk Bankacılık Sisteminde Risk Yönetimi”, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- KARADUMAN, M., (2016). “Türkiye Bankacılık Sisteminde Mevduat Bankaları ile Katılım Bankalarının Finansal Oranlar Açısından Lojistik Regresyon Analizi İle Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- KARAPINAR A., 2003, Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitabevi, Ankara. 238s.
- KAZGAN, H. (1997). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk Bankacılık Tarihi. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Creative Yayıncılık ve Tanıtım. 286s.
- KELLEROĞLU, F. (2017). “Katılım Bankacılığı Sistemi ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- KESKİN, E., ALPARSLAN, M. ve İNAN, E. A. 2004 “Türk Bankacılık Sektörü”, Türkiye Bankalar Birliği’nin 2004 Türkiye İktisat Kongresi Raporu, Bankacılar Dergisi, Sayı 49, ss. 68-99.
- KINALI F., (2012). “Faizsiz Sistemde Bankacılık Anlayışı ve Kredi İşlemleri”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KOPITS, G. (1987) Structural Reform, Stabilization, and Growth in Turkey, Occasional Paper 52, International Monetary Fund Washington DC. 51s.
- KUHN, R. L. (1990). Investment Banking, The Art and Science of High Stakes Dealmaking Harper and Row, Publishers, New York, s.5-6.
- KÜÇÜK, E., 2012. “İslami Finans Rotasını Avrupa’ya Çevirdi”, Dünya Gazetesi, <https://www.dunya.com/dunya/islami-finans-rotasini-avrupa039ya-cevirdi-haberi-188087>, (30.05.2018).
- MIHÇI, S. (2000) “Finansal serbestleşme Sonrası Türkiye Ekonomisi”, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 18(2), ss. 83-107.
- ODABAŞI, M. (2013). Faizsiz bankacılık ve katılım bankacılığı, <http://www.tkbb.org.tr/egitim-ve-konferans-notlari> (17.01.2019).
- ÖCAL, T. ve ÇOLAK. Ö. F., (1997). Para Banka Teori ve Politika, Gazi Kitabevi, Ankara, 724s.
- ÖÇAL, T ve ÇOLAK, Faruk Ö. (1999). Finansal Sistem ve Bankalar. İstanbul: Nobel Yayın. 724s.

- ÖÇAL, T. (1973). Türk Banka Sistemi. Ankâra: Ankâra İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları: 59, Emel Yayıncılık.
- ÖÇAL, T. ve ÇOLAK Faruk Ö. (1991). Para Banka. İstanbul: İmge Kitabevi. 451s.
- ÖZER, M. (2003). "Financial Liberalization in Turkey During the Period 1980- 2000", Journal of Economic Cooperation, Vol. 24, No. 2, 1-36.
- ÖZER, S. (2008). "Yabancı Bankaların Tercih Edilmesindeki Faktörlerin Analizi". Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZGÜR, E., (2007). "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği Ve Mevduat Bankaları İle Rekabet Edebilirliği", Doktora Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- ÖZSOY İ. (1993). Faiz ve Problemleri. İzmir. Nil Yayınları, 429s.
- ÖZULUCAN, A. ve ÖZDEMİR, S. F. (2010). Katılım Bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim, İstanbul: Türkmen Kitabevi. 408s.
- PARASIZ, İ. (1998). Türkiye Ekonomisi:1923'den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları (1. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi, 407s.
- PARASIZ, İ. (2000). Modern Bankacılık Teori ve Uygulama. İstanbul: Kuşak Yayınları. 430s.
- PARLAKKAYA, R. ve ÇÜRÜK, A.S. (2011). "Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği". Ege Akademik Bakış. Cilt: 11. Sayı: 3. S: 397-405.
- PAYA M. (2001). Makro İktisat, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş (2Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul.
- PEHLİVAN, P., (2016). "Türkiye'de Katılım Bankacılığı Ve Bankacılık Sektöründeki Önemi" Selçuk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(31), ss: 296-324.
- SARAÇ, M., (2017). Finans Teorisini Yeniden Düşünmek. İktisat Yayınları, İstanbul. 228s.
- SAVRUL, B.K, ÖZEKİCİOĞLU H. ve ÖZEL, H.A. (2013). "Türkiye'de Finansal Serbestleşmenin Tarihsel Gelişimi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 38, ss. 227-238.
- SERPAM (Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi), 2013. Araştırma Notları, İslamî Finans -İslamî Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği. 12s.
- SEYİDOĞLU, H. (2006). İktisat Biliminin Temelleri, İstanbul: Güzem Can Yayınları, No:21. 924s.
- SIRIM, V., 2013. "Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Sektörünün Son 10 Yılı ve Beklentiler", HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 2 (3), ss. 185-200.
- ŞAMİLOĞLU, F., TÜKENMEZ M.N. ve BAĞCI, H. (2013) "Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının TOPSİS Yöntemi ile Karşılaştırılması", 17. Finans Sempozyumu , Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- ŞEKEROĞLU, S., (2017). "Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı", Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD), Sayı:2 ss. 15-25
- ŞENKALP,C.,(2003).BankaNedir?,17-27,www.gauvision.org/vision/issue3/cemile.html (30.09.2018).
- TABAKOĞLU A. (2006). "İslam Dünyasında Para ve Bankacılık Tecrübesi" Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama Sempozyumu. İstanbul.

- TAKAN, M. (2001). Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım 648s.
- TAKAN, M. (2002). Bankacılık: Teori Uygulama ve Yönetim, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 648s.
- TARLAN, S. (1996). Tarihte Bankacılık. Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayınları. 139s.
- TARLAN, S., (1986). Tarihte Bankacılık, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını, Ankara, 125s.
- TAT , H., 2014. “Katılım Bankacılığı (Faizsiz Bankacılık) Sistemi Türk Bankacılık Sistemine Kazandırdığı Ürünler, Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Gelişimi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TCMB (2002). Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkisi, TCMB Yayını, Ankara. 109s.
- TEKÇAM, R., (2017). “Faizsiz Bankacılıkta Denetim: Türkiye İçin Model Önerisi”, Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, İstanbul.
- TENEKECİ, M., 2017. “Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği”, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- TİRYAKİ, G. (2009). Küresel Bankacılık Düzenlemelerinde Yeni Dönem. Active Bankacılık ve Finans Dergisi, 60,34. Ss. 39-77.
- TKBB (2018) Bülten. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları
- TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği), (2007). İstanbul, 76s.
- TKBB Dergisi, 2005, Faizsiz Bankacılığın Global Finansal Sistemdeki Payı Giderek Artıyor, ss. 26-31.
- TKBB. (2010). “Katılım Bankaları Finans Sistemindeki Payını Arttırdı, Yurt Sathına Yayıldı”. Katılım Bankaları 2009, 34-36.
- TKBB. 2019. “Islamic Finance Bulletin, World Bank Group, 44 (1), ss. 1-7.
- TMSF, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu madde 3
- TOK, A., 2009. İslami Finans Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirme, Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü.
- TOLON, M. (2004), “Ticari Bankalarda Pazarlama Stratejilerinin Uygulanması ve Türkiye’deki Ticari Bankalar Üzerine Bir Alan Çalışması”, Verimlilik Dergisi, 2004/4, ss:63-88.
- TOSUN, T. 2015. “Ekonomik Krizler ve Katılım Bankacılığı:2008 ve Türkiye Krizi Örneği” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TOSUN, T., 2015. “Ekonomik Krizler ve Katılım Bankacılığı: 2008 Krizi ve Türkiye Örneği” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TUNÇ, H. 2010. Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması. İstanbul: Nesil Yayınları, 298s.
- TUNÇ, H., 2016. “Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması”, Nesil Yayınevi, 11. Baskı, İstanbul, 326s.
- TÜRKAY, S. (2003). “Bankacılık Alanındaki Yapısal Düzenlemelerin Türkiye Ekonomisi ve Mali Sistem Üzerine Etkisinin Analizi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ (1998). 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi 1958-97. TBB Yayınları, İstanbul.
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ (2008). Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye 'de Bankacılık: Sistemi 1958-2007. TBB Yayınları, Yayın No: 262.
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ (TBB), (2017). "Bankalarımız 2016", Türkiye Bankalar Birliği Süreli Yayını, Yayın No:321, 27s.
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, (2011). Bankacılık Etik İlkeleri. <http://www.tbb.org.tr>. (09.01.2018)
- Türkiye Katılım Bankalar Birliği Faaliyet Raporu, 2013:46
- TÜRKMENOĞLU, R. E. 2007. "Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı" Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- UÇAR, M., 1992. Türkiye'de-Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, Fey Vakfı, İstanbul, 200s.
- UÇARKAYA S. (2006) "Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü", Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ULUDAĞ İ. ve ARICAN E. (2003) Türkiye Ekonomisi Teori Politika Uygulama, Der Yayınları İstanbul. 492s.
- USLU, S., 2004. "Özel Finans Kurumları ve Faiz Yasağı", Zafer Dergisi, Haziran 2004, Sayı 330, s:1.
- USTAOĞLU, D. 2014. "Türkiyede Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri Ve Önemi", Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- YANPAR, A. 2014. İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar. İstanbul: Scala Yayıncılık. 293s.
- YETİM, S. (1997). Repo: Ters Repo ve Menkul Kıymet İşlemleri. Hazine Dergisi, S. 6, Ankâra, Nisan, 1.
- YÜKSEL, A. S. Vd., 2002. Banka Yönetimi El Kitabı, Alfa Yayınları, İstanbul, 609s.
- ZARAKOLU, A. 1993. Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi, 10. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 302s.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Muhammed Yaser KILIÇ
Doğum Yeri ve Tarihi : Kurtalan / 1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Kafkas Üniversitesi İktisat Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İktisat Ana Bilim Dalı
Doktora Öğrenimi : -
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri : -

İş Deneyimi

Stajlar : -
Projeler : -
Çalıştığı Kurumlar : ING Bank A.Ş.

İletişim

E-Posta Adresi : kilic.ysr@hotmail.com
Tel. : 0 544 889 98 50
Tarih :